

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

LIGITA ŠLEŽAITĖ

**EUROPOS SAJUNGOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ
PROGRAMA**

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIO Į NARYSTĘ EUROPOS
SAJUNGOJE 1999–2010 m. LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė:
doc. dr. Audronė Janužytė

VILNIUS, 2011

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIO Į NARYSTĘ EUROPOS
SAJUNGOJE 1999–2010 m. LYGINAMOJI ANALIZĖ**

**Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L23002**

Vadovė:

doc. dr. Audronė Janužytė

Recenzentas:

Atliko:

ESAmns0-01 gr. mag.

Ligita Šležaitė

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į narystę Europos Sąjungoje 1999–2010 m. lyginamoji analizė“ yra:

- 1) atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
- 2) nebuvo naudotas kitame universitete Lietuvoje ir užsienyje.
- 3) nedaro nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
- 4) pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ligita Šležaitė

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

AE	Atominė Elektrinė
ECB	Europos Centrinis Bankas
EK	Europos Komisija
EP	Europos Parlamentas
ES	Europos Sąjunga
ES MT	Europos Sąjungos Ministrų Taryba
ES–25	25 Europos Sąjungos šalys narės
ES–27	27 Europos Sąjungos šalys narės
E.S.O.M.A.R.	European Society for Opinion and Marketing Research
EIC-ED	Europos Informacijos Centras – Europe Direct
GfK	Growth from Knowledge
GIA	Gallup International Association
HSM	Humanitariniai ir Socialiniai Mokslai
INRA	French National Institute for Agricultural Research
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
LiDa	Lietuvos HSM Duomenų archyvas
LR	Lietuvos Respublika
N	Visuomenės apklausoje dalyvavusių respondentų skaičius
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija)
NVN	Naujos Valstybės Narės
NVO	Nevyriausybinė Organizacija
POQ	Public Opinion Quarterly
SIC	Socialinės Informacijos Centras
SSRS	Sovietų Sąjunga
TiT	Tvarka ir Teisingumas
TNS	Taylor Nelson Sofres
VO	Visuomeninė Organizacija

TURINYS

IVADAS.....	7
1. VIEŠOSIOS NUOMONĖS SAMPRATA IR JOS TYRIMŲ REIKŠMĖ.....	11
1.1. Viešosios nuomonės samprata	11
1.2. Viešosios nuomonės tyrimai	12
1.3. Viešosios nuomonės vaidmuo demokratinėje visuomenėje.....	17
2. LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIO LYGINAMOJI ANALIZĖ, REMIANTIS „EUROBAROMETRO“, „VILMORUS“ IR „TNS GALLUP“ DUOMENIMIS	23
2.1. Gyventojų informuotumo apie ES lygis.....	23
2.2. Gyventojų pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis	36
2.3. Gyventojų išskiriami narystės ES privalumai ir trūkumai	46
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	64
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	65
SANTRAUKA	72
SUMMARY	73
ANOTACIJA	74
ANNOTATION	74
PRIEDAI.....	75
1 PRIEDAS: „1999–2003 m. LR gyventojų atsakymai į klausimą: „Jeigu Lietuva įstotų į Europos Sąjungą, kokiose srityse, Jūsų manymu, situacija pagerėtų, o kokiose pablogėtų?“	75
2 PRIEDAS: „2004–2007* m. LR gyventojų nuomonė apie tai, kokį poveikį Europos Sąjungą daro įvairioms sritims“	76

PAVEIKSLAI

1 pav. LR gyventojų informuotumo lygis iki Lietuvos narystės ES (proc.).....	23
2 pav. LR gyventojų žinių apie ES bendrai (kiek sudaro valstybių ir pan.) įvertinimas (proc.).....	25
3 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Kur Jūs ieškotumėte informacijos apie ES bei Lietuvos stojimą į ES?“ (proc.).....	26
4 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Ką Jūs žinote apie Europos Sąjungos paramą Lietuvai (Phare, SAPARD, ISPA, parama nevyriausybinėms organizacijoms ir kt.)?“ (proc.).....	29
5 pav. LR gyventojų informuotumo lygis Lietuvai tapus ES nare (proc.).....	31
6 pav. LR gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis šalies institucijomis 2001–2003 m. (proc.).....	36
7 pav. LR gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis šalies institucijomis 2004–2010 m. (proc.).....	39
8 pav. LR gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis ES institucijomis 2004–2009 m. (proc.).....	40
9 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Jeigu rytoj būtų referendumas dėl Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą – kaip Jūs balsuotumėte: „už“ ar „prieš“?“ (proc.).....	47
10 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Ar, Jūsų manymu, narystė Europos Sąjungoje, Lietuvai yra naudinga, ar ne?“ (proc.).....	51

IVADAS

Pastaruoju metu Vakarų Europoje, ypač Šiaurės Europos šalyse, vis labiau ryškėja euroskepticizmo tendencijos. Norvegijos gyventojų pasisakymas referendume „prieš“ šalies narystę ES, Švedijos ir Danijos atsisakymas prisijungti prie euro zonos – šie konkretūs faktai liudija, kad euroskepticizmas ypač ryškus Šiaurės Europoje. Prie „didžiųjų euroskeptikų“ priskiriama ir Jungtinė Karalystė, kuri taip pat atsisakė įsivesti bendrą valiutą – eurą ir būti Šengeno sutarties viena iš dalyvių. K. Puleikytės nuomone, „euroskepticizmas yra susijęs su nacionalizmu, arba nacionalinės valstybės suvereniteto išlaikymo siekimu, nes dažniausiai euroskeptikams didesnė integracija asocijuojasi su suvereniteto praradimu“¹.

Reguliarių visuomenės apklausų rezultatai parodė, kad nuo 2007 m. ir Lietuvoje ėmė mažėti eurošalininkų skaičius. Tai kelia vis daugiau diskusijų bei skatina ieškoti šio požiūrio kaitos priežasčių. Tai, kad Lietuvoje egzistuoja euroskepticizmo šalininkų, iš dalies, patvirtino ir 2009 m. birželio 7 d. šalyje vykę rinkimai į Europos Parlamentą (toliau – EP). Šiuose rinkimuose Lietuvos gyventojai dalyvavo pasyviau nei 2004 m. vykusiuose rinkimuose į EP. 2004 m. rinkimuose dalyvavo 48,4 proc.², o 2009 m. – 20,98 proc. rinkėjų³. Du iš dvylikos naujai išrinktų europarlamentarų priklausė „Tvarkos ir teisingumo“ (toliau – TiT) partijai, kuri M. Kluonio teigimu, „gali prisistatyti kaip pagrindinė euroskeptinė partija Lietuvoje ir alternatyva proeuropietiškomis partijoms“⁴. Europos Parlamente TiT partijos atstovai R. Paksas ir J. Imbrasas tapo euroskeptinių pažiūrų „Laisvės ir demokratijos“ frakcijos nariais. R. Pakso nuomone, „stipri Europa – tai stiprios savarankiškos tautos, o ne unifikuota Europa“⁵. Europos Parlamento „Laisvės ir demokratijos“ frakcija, kurios narių daugumą sudaro „didžiosios euroskeptikės“ Jungtinės Karalystės Nepriklausomybės partijos nariai, pasisako už tai, kad „būtų daugiau savarankiškumo valstybėms, daugiau nacionalinio prado“⁶. Liberalų Sąjūdžio atstovas Europos Parlamente L. Donskis pabrėžia, jog „euroskeptikų partijos gana populiarios Europoje ir gali būti, kad R. Paksas su J. Imbrasu, čia esantys euroskeptiškoje frakcijoje, tas nuotaikas parveš į savo partiją Lietuvoje“⁷.

¹ Puleikytė, K., „Euroskepticizmas Vakarų Europoje: britų skeptiškumas ES atžvilgiu“, *Geopolitika*, 2007, vasario 16 d., <<http://www.geopolitika.lt/?artc=214>> [žiūrėta 2011-12-09].

² 2004 m. rinkimai į Europos Parlamentą Lietuvoje, <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvas-naryste-europos-sajungoje/2009-m--rinkimai-i-europos-parlamentu/2004-m--rinkimai-i-europos-parlamentu-lietuvoje/>> [žiūrėta 2011-12-09].

³ Kluonis, M., 2009 m. Europos Parlamento rinkimų Lietuvoje rezultatai: aplinkybės ir prognozė, <http://www.parlamentostudijos.lt/Nr8/8_politika_1.htm> [žiūrėta 2011-12-09].

⁴ Ten pat.

⁵ BNS, „R. Paksas ir J. Imbrasas EP prisijungė prie vadinamosios euroskeptikų frakcijos“, *15min*, 2009, liepos 14 d., <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/r.paksas-ir-j.imbrasas-ep-prisijunge-prie-vadinamosios-euroskeptiku-frakcijos-56-48559>> [žiūrėta 2011-12-09].

⁶ Ten pat.

⁷ Sobutienė, J., „Nuo bendros politikos iki vieningos Europos“, *Šiauliai plius*, 2009, gruodis, <http://www.siauliaiplius.lt/article/articlearchiveview/275/2009/12/%7Barticle_url%7D> [žiūrėta 2011-12-09].

Eurošalininkų skaičiaus mažėjimas, kuris būdingas ne tik Lietuvai, bet ir kitoms ES šalims narėms, galbūt, lėmė tai, kad šiuo metu vis daugiau kalbama apie naują ES ir jos institucijų formuojamą požiūrį į dialogą ir bendravimą su Europos piliečiais. Šis naujas požiūris į komunikaciją yra paremtas trimis aspektais: klausyti, komunikuoti ir pasiekti kiekvieną pilietį⁸. A. Balčytienė ir A. Vinciūnienė apibūdindamos minėtus tris aspektus pažymi, kad „klausyti“ reiškia ne tik poreikį ES piliečius informuoti, bet taip pat juos išklausyti ir atsižvelgti į jų nuomonę; „komunikuoti“ – tai yra aiškinti, kaip ES politika veikia kasdienį piliečių gyvenimą ir kokią pridėtinę vertę ji sukuria; o principas „pasiekti kiekvieną pilietį“ reiškia tai, kad kiekvienoje valstybėje narėje reikia skleisti auditorijos grupėms pritaikytą informaciją ir ją pateikti gimtąja kalba tomis priemonėmis, kurioms ta auditorija teikia pirmenybę: televizija, spauda ar internetu“⁹.

Temos aktualumas: piliečių požiūris į Europos integraciją, vykdomas bendrąsias politikas ir į ES institucijas tampa vis svarbesnis, nes nuo jų pritarimo priklauso vykdomų bendrų politikų sėkmė. Kaip teigia S. Hixas, „Europos politiniai lyderiai ir nacionaliniame, ir europiniame lygmenyje gyvena naujoje strateginėje aplinkoje, kurioje veiksmai ES lygmenyje yra labai suvaržyti rinkėjų prioritetu“¹⁰. Šią S. Hixo nuomonę pagrindžia piliečių iniciatyvos reglamentas – tai „ES naujovė, įsigaliojusi kartu su Lisabonos sutartimi – tai naujas instrumentas, kuriuo vienas milijonas ES piliečių gali Europos Komisijai (toliau – EK) teikti siūlymus, inicijuoti naujus ES teisės aktus. Šia iniciatyva siekiama priartinti ES piliečius prie Europos Sąjungos leidžiant jiems dalyvauti sprendimų priėmime“¹¹. Europarlamentarė R. Morkūnaitė pažymėjo, kad svarbiausia, jog ši piliečių iniciatyva duotų realių rezultatų ir nebūtų kaip iki šiol, kai Europos Komisija nekreipdavo jokio dėmesio į piliečių peticijas¹².

Europos Sąjungos valstybės narės tirdamos ir analizuodamos gyventojų požiūrį į tam tikrą ES vykdomą politiką, programą, ar reformą, siekia išsiaiškinti ar jų vykdoma politika, ar kitos priemonės pateisina ar nepateisina gyventojų lūkesčius. Tam buvo sukurtos sociologinių tyrimų programos, kurios ėmė tirti ES gyventojų viešąją nuomonę. ES gyventojų viešąją nuomonę tiria „Eurobarometras“. Tai Europos Sąjungos remiama tarptautinė sociologinių tyrimų programa apie Europos Sąjungos šalių

⁸ Klausyti, bendrauti, kreiptis į kiekvieną – naujas Komisijos požiūris į dialogą ir bendravimą su Europos piliečiais, <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/995&format=HTML&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>> [žiūrėta 2011-12-05].

⁹ Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Žiniasklaida kaip aktyvus politinių procesų veikėjas informuojant visuomenę apie Europos Sąjungą: lyginamasis požiūris“, *Informacijos mokslai*, 2006 (37), p. 93–94, <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/37/91-109.pdf> [žiūrėta 2011-12-05].

¹⁰ Hix, S. *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 182.

¹¹ R. Morkūnaitė: svarbu užtikrinti realias ES piliečių iniciatyvos galimybes, *Delfi*, 2010, gruodžio 15 d., <<http://myep.delfi.lt/opinion/rmorkunaite-svarbu-uztikrinti-realias-es-pilieciu-iniciatyvos-galimybes.d?id=39743877>> [žiūrėta 2011-12-09].

¹² Ten pat.

gyventojų nuomonės¹³. Lietuvoje viešoji nuomonė apie ES pradėta tirti visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ nuo 1997 m.¹⁴. Dažnai, vykdomose apklausoje klausimai kartojasi, todėl galima matyti tam tikrą viešosios nuomonės kaitą ar pastovumą esminiais ES integracijos klausimais.

Tyrimo problematika: šiame darbe nagrinėjamos ir lyginamos nuo 1999 iki 2010 m. „Eurobarometro“, „Vilmorus“ ir „TNS Gallup“ atliktos Lietuvos Respublikos (toliau – LR) gyventojų apklausoje, kurias analizuojant siekiama išsiaiškinti: kaip, iki narystės ES ir po jos, keitėsi visuomenės informuotumo apie ES lygis, LR gyventojų pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis bei viešoji nuomonė apie narystės privalumus ir trūkumus. Minėtų apklausų analizės rezultatai padeda atskleisti viešosios nuomonės kaitą skirtingais laikotarpiais: Lietuvos pasirengimo narystei ES metu, šaliai tapus ES nare ir pasaulinio ekonominio nuosmukio laikotarpiu.

Tyrimo objektas: LR gyventojų nuomonė apie ES.

Tyrimo dalykas: aspektai, turintys įtakos LR gyventojų nuomonės apie ES formavimuisi: LR gyventojų informuotumo apie ES lygis, pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis bei Lietuvos narystės ES privalumai ir trūkumai.

Magistro darbo **tikslas:** išnagrinėti Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į narystę Europos Sąjungoje kaitą ir atliekant lyginamąją analizę, remiantis mokslininkų tyrimais, iširti šios kaitos priežastis.

Siekiant užsibrėžto tikslo iškeliami šie **darbo uždaviniai:**

- 1) konceptualizuoti viešąją nuomonę ir nustatyti kriterijus, kuriais remiantis ją galima tirti bei identifikuoti viešosios nuomonės vaidmenį demokratinėje visuomenėje;
- 2) atlikti Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į Lietuvos narystę ES lyginamąją analizę;
- 3) išnagrinėti kaip, iki narystės ES ir po jos, keitėsi Lietuvos gyventojų informuotumo apie ES lygis, LR gyventojų pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis bei viešoji nuomonė apie narystės privalumus ir trūkumus.
- 4) atliekant lyginamąją analizę bei remiantis mokslininkų tyrimais, iširti Lietuvos gyventojų nuomonės kaitos priežastis.

Darbe keliami **hipotezė**, kad ir ekonominio sunkmečio metu LR gyventojai yra labiau linkę pasitikėti ES nei šalies institucijomis. Palankesnę LR gyventojų požiūrį į ES ir jos institucijas skatina visuomenėje egzistuojantis teigiamas ES įvaizdis, o LR Seimo ir Vyriausybės papildomų mokesčių ir kitų nepalankių sprendimų priėmimas mažina gyventojų pasitikėjimą šalies pagrindinėmis institucijomis.

¹³ European Commission. Public Opinion, <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm> [žiūrėta 2010-12-30].

¹⁴ Gaidys, V., „Lietuva Europos Sąjungoje: viešosios nuomonės tyrimų 1997–2007 metų duomenys“, *Politologija*, 2007/4 (48), p. 171, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/48/165-190.pdf>> [žiūrėta 2011-12-08].

Šiame darbe naudojami **tyrimo metodai:**

- 1) aprašomasis-analitinis metodas, kuriuo siekiama konceptualizuoti viešosios nuomonės sampratą, aptarti viešąją nuomonę tiriančias institucijas, identifikuoti viešosios nuomonės vaidmenį demokratinėje visuomenėje ir susisteminti visuomenės apklausų duomenis;
- 2) dokumentų analizės metodas taikomas „Eurobarometro“, „Vilmorus“ ir „TNS Gallup“ vykdytų apklausų turiniui atskleisti, siekiant išsiaiškinti Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrį į narystę ES;
- 3) lyginamasis metodas taikomas nagrinėjant „Eurobarometro“, „Vilmorus“ ir „TNS Gallup“ apklausas, tokiu būdu siekiant išsiaiškinti LR gyventojų požiūrį į narystę ES prieš Lietuvai tampant ES nare ir šaliai tapus pilnateise ES nare.

Temos ištirtumas: viešosios nuomonės sampratai konceptualizuoti daugiausiai naudojamos L. Bielinio (2005) ir W. Parsonso (2001) knygos. Viešosios nuomonės tyrimai ir juos atliekančios įstaigos aptariamai remiantis V. Gaidžio knyga (1999), V. Gaidžio ir A. Vosyliūtės straipsniu (1994) ir J. Antoine'o knyga (2005). Viešosios nuomonės vaidmuo demokratinėje visuomenėje identifikuojamas naudojant V. Gaidžio ir D. Tureikytės straipsnį (1997), P. Braudo knygą (2006). Pirminiai šaltiniai, kuriais remiantis šiame darbe analizuojama viešoji nuomonė, yra „Eurobarometro“, „Vilmorus“ ir „TNS Gallup“ 1999–2010 m. atliktos visuomenės apklausos. Lyginamoji LR gyventojų požiūrio į narystę ES analizė ir gyventojų informuotumo apie ES lygis tiriamas remiantis P. Auštrevičiaus (2004) bei A. Balčytienės ir A. Vinciūnienės (2006) straipsniais. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis analizuojamas naudojant V. Gaidžio (2007) ir J. Palidaskaitės straipsnius (2008) bei kolektyvinę monografiją „Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos“ (2007). Lietuvos gyventojų išskiriami narystės ES privalumai ir trūkumai aptariamai remiantis J. Daniliausko (2006), R. Vilpišausko (2006), (2009) ir G. Vitkaus (2006), (2009) straipsniais.

Darbo struktūrą sudaro: magistro darbą sudaro įvadas, dvi pagrindinės dalys, išvados ir rekomendacijos, šaltinių ir literatūros sąrašas, santraukos ir anotacijos lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Pirmame magistro darbo skyriuje analizuojama viešosios nuomonės samprata, viešosios nuomonės tyrimai ir aptariamoms įstaigoms, kurios tiria viešąją nuomonę bei apibrėžiamas viešosios nuomonės vaidmuo demokratinėje visuomenėje. Antrame skyriuje, remiantis „Eurobarometro“, „Vilmorus“ ir „TNS Gallup“ 1999–2010 m. tyrimais, atliekama LR gyventojų požiūrio į narystę ES lyginamoji analizė. Ši analizė atliekama nagrinėjant tris aspektus: LR gyventojų informuotumo apie ES lygį, gyventojų pasitikėjimą šalies ir ES institucijomis bei Lietuvos gyventojų išskiriamus narystės ES privalumus ir trūkumus.

1. VIEŠOSIOS NUOMONĖS SAMPRATA IR JOS TYRIMŲ REIKŠMĖ

1.1. Viešosios nuomonės samprata

Viešosios nuomonės terminas susiformavo dar prieš mūsų erą: „50 metais pr. Kristų Ciceronas laiške savo draugui Atikui rašė, kad jį suklaidino viešoji nuomonė (*publicam opinioem*)“¹⁵. W. Parsonsas knygoje „Viešoji politika“ teigia, kad apie „visuomenės balso“ reikšmę kalbėta dar antikos laikais: *Vox populi, vox dei* (Alcuin); *Publica voce* (Machiavelli)¹⁶. Kyla klausimas: kokį terminą reikėtų vartoti ir kas yra viešoji ar visuomenės nuomonė? Viešosios nuomonės samprata skirtingais istoriniais laikotarpiais buvo interpretuojama nevienareikšmiškai. Tam turėjo įtakos ekonominiai, socialiniai ir kultūriniai pokyčiai. L. Bielinis suskirstė viešosios nuomonės raidą į kelis etapus:

- 1) Apšvietos epochoje viešoji nuomonė buvo išsilavinusių ir turinčių nuosavybę piliečių nuomonė, kurios svoris bei įtakos galia tiesiogiai priklausė nuo žinių ir turto dydžio;
- 2) Industrializacijos ir modernizacijos epochoje, atsiradus laikraščiams, viešąją nuomonę imta tiesiogiai tapatinti su tuo, kas yra spausdinama laikraščiuose;
- 3) XX amžiuje viešoji nuomonė tapatinama su tuo, kas yra išsakoma ir deklaruojama įvairiose manifestacijose;
- 4) Šiandieninė viešoji nuomonė – tapatinama su sociologinių tyrimų bei apibendrinimų rezultatais¹⁷.

L. Bielinio nuomone, pirmi trys etapai pasižymi bendru aspektu – juose „viešosios nuomonės sąvoka buvo siejama su tam tikru institucionalizacijos bei legitimizacijos laipsniu: pirmame etape – rinkimų sistemos, luomų bei politinių institutų atsiradimu, antrajame – nepriklausomos spaudos, trečiajame – susirinkimų, mitingų bei visuomeninių judėjimų įteisinimu“¹⁸. Ketvirtajame etape, skirtingai nei 1–3 etape, jau nebereikia klasių ar institucijų paramos, kadangi, jo teigimu, „viešosios nuomonės rezultatų publikavimas savaime tampa savotiška visuomenės refleksijos forma“¹⁹.

V. Gaidys veikalė „Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika“ tvirtina, kad Lietuvoje labiau priimta vartoti terminą „viešoji nuomonė“. Autorius pabrėžia, kad „public opinion“ galima versti ir kaip „viešoji nuomonė“, ir kaip „visuomenės nuomonė“. Tačiau pats V. Gaidys palankiau vertina terminą „visuomenės nuomonė“, savo pasirinkimą pagrįsdamas tuo, kad „visuomenės nuomonė“, bent jau ta, kuri

¹⁵ Bielinis, L., *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaringa komunikacinė simbiozė*, Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 37.

¹⁶ Parsons, W., *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 111.

¹⁷ Bielinis, L., *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaringa komunikacinė simbiozė*, Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 37.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Ten pat, p. 38.

yra matuojama reprezentatyvių apklausų būdu, būtent ir nėra vieša, tai nuomonės žmonių, kurių absoliuti dauguma niekada neturėjo galimybės (ar neturėjo ir tokio poreikio) ką nors pasakyti viešai (žiniasklaidos lygmenyje), ir tik tyrimų rezultatų publikavimas jų agreguotą nuomonę padaro vieša²⁰. P. Maldeikis vartodamas „viešosios nuomonės“ terminą apibūdina jį, kaip kolektyvų daugumos nusistatymą tam tikru klausimu, akcentuodamas, kad „viešosios nuomonės“ nereikėtų painioti su „minios nuomone“. Pasak P. Maldeikio, „minioje žmonės lengvai užsikrečia kieno nors emocingai skleidžiama nuotaika, ir atskiras individas nekritiškai pasiduoda minios sugestijai, tarsi nebetekdamas savo nuomonės“²¹. Viešąją nuomonę, jo manymu, sudaro daugiau ar mažiau subjektyvios atskirų individų nuomonės, žinoma, ne visų visuomenės narių nuomonės, o jų daugumos²². Šiame darbe dažniau vartojamas terminas „viešoji nuomonė“ ir jis tapatinamas su sociologinių tyrimų bei apibendrinimų rezultatais. Būtent šio termino vartojimo pasirinkimą galima būtų pagrįsti samprotavimu, kad atskiro individo subjektyvi nuomonė, išsakoma, pavyzdžiui, atsakant į pateiktos anketos klausimą, paviešinama, o sujungus daugumą tokių pat subjektyvių atskirų individų nuomonių tyrimu ir apibendrinimu sudaroma „viešoji nuomonė“.

1.2. Viešosios nuomonės tyrimai

Kaip teigia V. Gaidys, „tūkstantmečius didesnių ar mažesnių piliečių grupių nuomonės buvo išreiškiamos balsavimu“²³. Kaip vieną iš pavyzdžių, autorius pateikia antikos laikais Graikijoje vykusius piliečių susirinkimus²⁴. Tačiau viešosios nuomonės tyrimai tokia prasme, kaip jie dabar yra suprantami bei analizuojami šiame darbe, numato ne balsavimus susirinkimuose ar balsavimus nacionaliniuose rinkimuose, bet, pasak V. Gaidžio, „tam tikros dalies žmonių apklausas, kai jų rezultatai yra ekstrapolijuojami tiriamai aibei“²⁵. Tokių apklausų ištakomis yra laikomos „šiaudinės apklausos“ (angl. *straw polls*). Kaip teigia J. Antoine'as, jau nuo 1824 m. JAV žiniasklaida didelį dėmesį skyrė rinkiminėms prognozėms, ypač kas ketverius metus vykusiems prezidento rinkimams. Siekdami numatyti rinkimų rezultatus, žiniasklaidos atstovai ėmė taikyti „šiaudinių apklausų“ metodą²⁶. Galima būtų pritarti V. Gaidžio nuomonei, kad tokių apklausų prognostika, numatyta taikant minėtą metodą, buvo tikrai menka,

²⁰ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 8.

²¹ Maldeikis, P., „Viešosios nuomonės formavimas“, *Aidai*, <http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&view=article&id=5673:fi&catid=343:2-vasaris&Itemid=385> [žiūrėta 2011-06-08].

²² Ten pat.

²³ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 10.

²⁴ Ten pat.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Antoine, J., *Histoire des sondages*, 2005, p. 13, <http://books.google.com/books?id=vw9-y_HwD5QC&pg=PA14&dq=vote+de+paille&hl=lt&ei=36LwTY65F8bIs wax2bSIBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CC4Q6AEwAA#v=onepage&q=vote%20de%20paille&f=false> [žiūrėta 2011-06-08].

galbūt todėl „šiaudine apklausa“, t. y. menkaverte apklausa, pavadintas ir pats metodas. Didelė tikimybė, kad tokių apklausų rezultatai buvo nereprezentatyvūs bei prieštaringi²⁷. „Šiaudinių apklausų“ nereprezentatyvumą galima pagrįsti J. Antoine'o teiginiais, kad šios apklausos buvo atliekamos žurnalistams pasinaudojus tam tikrų spaudos leidinių prenumeratorių, automobilių savininkų, telefonų abonentų sąrašais²⁸. Tikėtina, kad tokiu būdu atrinkti respondentai galėjo sutapti: tas pats asmuo galbūt turėjo automobilį, naudojosi telefonu bei prenumeravo tam tikrą leidinį, tad jo tikimybė pakliūti į atliekamą apklausą stipriai padidėdavo. V. Gaidys knygoje „Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika“ pateikia „šiaudinių apklausų“ žlugimo pavyzdį, susijusį su minėtu respondentų atrankos būdu. Kaip teigia V. Gaidys, 1936 m. JAV žurnale „Literary Digest“ išspausdinti „šiaudinių apklausų“ rezultatai prognozavo, kad būsimus JAV prezidento rinkimus laimės J. Lyndonas, o juos laimėjo F. D. Rooseveltas. Neįtikėtina, kad apklausus 2,4 mln. žmonių (anketų išsiųsta 10 mln.) rinkimų prognozės nepasitvirtino. Pasak V. Gaidžio, „atlikdami apklausą, žurnalistai naudojami telefono knygomis ir automobilių savininkų sąrašais. Tuo metu automobilius turėjo 55 proc., o telefonus – 40 proc. amerikiečių šeimų, be to, šios grupės didele dalimi sutapo“²⁹. Tokiu būdu pusė mažiau turtingų rinkėjų, kurie balsavo už F. D. Rooseveltą, nepateko į apklausą. Tais pat metais, anot V. Gaidžio, „G. Gallupas, E. Roperis ir A. Crossley, naudodami moksliskai pagrįstą atranką, atliko priešrinkiminę tik keletos tūkstančių respondentų apklausą ir gana gerai atspėjo rezultatą“³⁰. Taigi, pasak V. Gaidžio, nuo 1936 m. prasidėjo reguliarios, moksliniais tyrimais pagrįstos ir visuomenės dėmesį patraukiančios apklausos³¹.

Pasaulinės įstaigos atliekančios viešosios nuomonės tyrimus. Viešosios nuomonės tyrimų istorijai yra svarbūs 1937 m., nes būtent tuomet JAV pradėtas leisti žurnalas „Public Opinion Quarterly“ (toliau – POQ). POQ – tai plataus spektro, aukštos kokybės, patikimas mokslinių tyrimų šaltinis skirtas socialinių mokslų tyrėjams bei kitų sričių akademinėi visuomenei³². Kaip teigiama oficialioje šio žurnalo interneto svetainėje, POQ publikuoja aktualius straipsnius apie viešosios nuomonės tyrimus, jų analizes bei nagrinėja metodologines problemas, susijusias su apklausa, kaip pavyzdžiui pačios apklausos eigą, klausimyno sudarymą, interviuotojus, atrankos būdus³³.

V. Gaidžio teigimu, „Europoje visuomeninės nuomonės tyrimai vystėsi ne taip sparčiai: skirtingai nuo demokratiškų JAV, Europoje dar buvo gyvos monarchizmo, aristokratizmo tradicijos, nekalbant, kad

²⁷ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 10.

²⁸ Antoine, J., *Histoire des sondages*, 2005, p. 13, <http://books.google.com/books?id=vw9-y_HwD5QC&pg=PA14&dq=vote+de+paille&hl=lt&ei=36LwTY65F8bIswax2bSIBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CC4Q6AEwAA#v=onepage&q=vote%20de%20paille&f=false> [žiūrėta 2011-06-08].

²⁹ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 11.

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat.

³² Public Opinion Quarterly, <http://www.oxfordjournals.org/our_journals/poq/about.html> [žiūrėta 2011-06-13].

³³ Ten pat.

daugelyje šalių įsivyravo autoritariniai ir totalitariniai režimai, tačiau vis tik 1937 m. buvo įsteigtas pirmas viešosios nuomonės tyrimų institutas Jungtinėje Karalystėje, o 1938 m. – Prancūzijoje. Tik po karo 1947 m. pirmas tyrimų institutas buvo įsteigtas Vokietijoje (vok. *Institut für Demoskopie Allensbach*)³⁴.

Šiuo metu pasaulyje yra daugybė viešąją nuomonę tiriančių firmų. V. Gaidys išskiria kelias žymiausias firmas: GIA, Gfk, INRA, Ipsos, Yankelovich Partners International³⁵. „Gallup International Association“ (toliau – GIA) – tai tarptautinė asociacija, dažnai pristatoma, kaip viešosios nuomonės tyrimų pradininkė, kurios pirmuoju prezidentu buvo G. H. Gallupas³⁶. „Growth from Knowledge“ (toliau – GfK) – tai viena stambiausių rinkos tyrimų kompanijų pasaulyje. Šios kompanijos darbuotojai, dirbantys daugiau nei 100 GfK atstovybių visame pasaulyje, atlieka įvairius rinkos tyrimus, kurie vėliau padeda kompanijos klientams priimti svarius sprendimus³⁷. „French National Institute for Agricultural Research“ (toliau – INRA) – tai pirmasis Europoje, o pasaulyje antrasis, žemės ūkio tyrimų institutas, atliekantis tyrimus, susijusius su didele reikšme visuomenės gerovei turinčiomis sritimis: mityba, žemės ūkiu ir aplinka. Instituto atliekami tyrimai glaudžiai susiję su žemės ūkiu, maisto aprūpinimu, maisto produktų saugumo užtikrinimu, aplinka bei jos apsauga ir kitais aktualiais klausimais³⁸. „Ipsos“ – tai nepriklausoma įmonė besivadovaujanti šūkiu „nieko nėra nuspėjamo“ (angl. *nobody's unpredictable*), atlieka mokslinius reklamos, rinkodaros, žiniasklaidos, viešosios nuomonės tyrimus bei socialinius tyrimus, susijusius su įmonės ir kliento bei įmonės personalo santykiais³⁹. Kaip jau buvo minėta anksčiau, V. Gaidys knygoje „Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika“ viena iš daugelio, pastarojo laikotarpio, žymiausių viešąją nuomonę tiriančių pasaulinių firmų išskyrė „Yankelovich Partners International“. „Yankelovich Partners International“, pristatanti save kaip „ateities kompanija“ (angl. *the futures company*) bando lokaliu bei globaliu mastu kritiškai pažvelgti į dabartinių rinkų perspektyvas ateityje⁴⁰.

V. Gaidys, pateikdamas firmų tiriančių viešąją nuomonę pavyzdžius, neišskyrė Europos Sąjungos remiamos tarptautinės sociologinių tyrimų programos „Eurobarometras“. Ši, Europos Komisijai pavaldi viešosios nuomonės tyrimo organizacija, viešosios nuomonės apklausas vykdo nuo 1973 m. daugiau nei 30 šalių: 27 ES šalyse narėse, šalyse kandidatėse, Norvegijoje, Islandijoje, Šveicarijoje ir Kipro turkų

³⁴ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 12.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Gallup International Association, <<http://www.gallup-international.com/>> [žiūrėta 2011-06-15].

³⁷ Growth from Knowledge, <<http://www.gfk.com/group/company/index.en.html>> [žiūrėta 2011-06-15].

³⁸ Institut National de la Recherche Agronomique, <http://www.inra.fr/l_institut/l_inra_en_bref> [žiūrėta 2011-06-15].

³⁹ Ipsos, <http://www.ipsos.com/french/Mission_Reperes> [žiūrėta 2011-06-15].

⁴⁰ Yankelovich Partners International, <<http://www.yankelovich.com/page/home/>> [žiūrėta 2011-06-15].

bendruomenėje⁴¹. „Eurobarometras“ atliko daugybę Europos piliečiams aktualių viešosios nuomonės apklausų: socialinės situacijos, sveikatos, kultūros, informacinių technologijų, aplinkosaugos, vieningos sąjungos valiutos – euro, gynybos ir kitais klausimais. Gauti tyrimų rezultatai turi įtakos Europos Sąjungoje vykdomai veiklai: priimant tam tikrus sprendimus, ieškant atsakymų į šiuo metu europiečiams aktualius klausimus ir pan.⁴².

Empiriniai sociologiniai tyrimai Lietuvoje buvo pradėti maždaug 1960 m. pradžioje, prasidėjus sociologijos mokslo renesansui⁴³. V. Gaidys gana skeptiškai vertina pirmąsias Lietuvoje atliktas apklausas, nes pasak jo, „apklausos nerepresentavo visų gyventojų, buvo apklausama mokyklose, gamyklose ir pan.“⁴⁴. Be to, „tyrimų rezultatai nebuvo orientuoti žiniasklaidos priemonėms, buvo rašomi straipsniai, knygos, rekomendacijos ministerijoms (suprantama, kad cenzūra ribodavo ir klausimų pobūdį, ir publikuojamus duomenis), nuo tyrimo iki publikacijos praeidavo metai“⁴⁵.

Grįžtant prie reprezentatyvių viešosios nuomonės apklausų genezės Lietuvoje, gali kilti klausimas: kodėl jų nebuvo sovietiniu laikotarpiu? V. Gaidys, siekdamas atsakyti į šį klausimą, pateikia tris priežastis:

- 1) „totalitarinėje valstybėje gyventojų nuomonė nėra reikalinga, viską sprendžia „partija ir vyriausybė“⁴⁶;
- 2) nebuvo atliekamos apklausos ir neutralia tematika, pavyzdžiui apie šeimos ar demografijos problemas. Atlikus apklausas minėta tematika, gauti rezultatai galėjo atskleisti, anot V. Gaidžio, „šiai jau išlaptintus duomenis apie vyrų amžiaus struktūrą (potencialus kareivių skaičius), apie tam tikras profesijas“⁴⁷;
- 3) „randomizuota atranka numato apklausas butuose“⁴⁸. Sovietinėje ideologijoje, kaip teigia V. Gaidys, žmogaus butas – tai privati erdvė, be to gana sunku ją kontroliuoti. Beje, interviuotojams

⁴¹ TNS, <<http://www.tns.lt/lt/lt/naujienos--pranesimai-spaudai-tns-laimejo-teise-atlikti-stambiausia-pasaulyje-kokybini-ir-kietybini-eurobarometro-tyrima>> [žiūrėta 2011-11-30].

⁴² Commission Européenne. Opinion Publique, <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_fr.htm> [žiūrėta 2011-06-19].

⁴³ Gaidys, V., Vosyliūtė, A., „Main Features in the Development of Lithuanian Sociology“, *Eastern Europe in transformation – the impact on sociology*, 1994, p. 150,

<http://books.google.lt/books?id=jeox3J3pjz8C&pg=PA149&lpg=PA149&dq=Gaidys,+Vosyliute&source=bl&ots=itZVQKukuE&sig=rJUy5Peq6jQOAxNW1X5zbdp44SE&hl=lt&ei=Hv_4TcCiD8XDtAb5x-DqDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CCUQ6AEwAg#v=onepage&q=Gaidys%2C%20Vosyliute&f=false> [žiūrėta 2011-06-16].

⁴⁴ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 13.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat.

pradėjus vaikščioti po butus, tą galėtų pradėti daryti ir disidentai, siekdami agituoti, rinkti informaciją ir pan.⁴⁹.

Nors gana sunku pasakyti, kas atliko pirmą viešosios nuomonės apklausą Lietuvoje, tačiau V. Gaidys ir A. Vosyliūtė pažymi, kad reprezentatyvios gyventojų apklausos prasidėjo daugmaž vienu metu – 1989 m. Tais metais prie Filosofijos, Sociologijos bei Teisės instituto įkuriamas Viešosios nuomonės tyrimų centras (vadovas V. Gaidys). Šis centras savo veiklą pradėjo analizuodamas šalies gyventojų materialinę padėtį, politinių lyderių reitingus, ekonominę šalies veiklą. Lyginamieji viešosios nuomonės tyrimai prasidėjo Viešosios nuomonės tyrimų centrui bendradarbiaujant su Estijos bei Latvijos centrais, taip pat tiriančiais viešąją nuomonę⁵⁰. Pasak V. Gaidžio, pirmąją reprezentatyvią apklausą Vilniuje Viešosios nuomonės tyrimų centras atliko 1989 m. kovo mėnesį, o Lietuvoje – 1989 m. gegužės mėnesį⁵¹. Reguliarias apklausas tuo pat metu, kaip teigia autorius, pradėjo Vilniaus universiteto sociologinių tyrimų laboratorija (vadovė R. Ališauskienė) bei Lietuvos radijo ir televizijos sociologinė laboratorija⁵². Šiuo laikotarpiu viešosios nuomonės tyrimai atliko gana svarbų vaidmenį. Anot V. Gaidžio, „tyrimų rezultatai buvo svarus argumentas pradedant įvairias reformas, jų duomenys buvo naudojami politinėje kovoje už nacionalinį išsivadavimą, už rinkos ekonomikos sukūrimą“⁵³. Taip pat jis teigia, kad „tai buvo „aukso amžius“ tyrėjams, nes apklausų rezultatais domėjosi beveik visi. Labai domėtasi tyrimų metodika. Atrodė, kad principo „*vox populi – vox dei*“ bus laikomasi visada. Tuo laikotarpiu respondentai labai noriai atsakydavo į anketos klausimus, jie tikėjo, kad jų nuomonė bus išklaudyta“⁵⁴. Vėliau ši euforija išnyko, viešoji nuomonė visuomenės gyvenime užėmė svarbią, galbūt tik kiek kuklesnę, vietą. V. Gaidžio teigimu, „tyrimai tapo kasdienybe, didžiąją dalį tyrinėtojų darbo sudarė jau rinkos tyrimai“⁵⁵.

Lietuvoje yra nemažai firmų, atliekančių reprezentatyvias viešosios nuomonės apklausas. Viena iš jų 1992 m. Vilniaus universiteto Sociologinių tyrimų laboratorijos pagrindu įsikūrusi bendra Lietuvos – Jungtinės Karalystės įmonė „Baltijos tyrimai“. Ši įmonė yra net kelių tarptautinių organizacijų: „European Society for Opinion and Marketing Research“ (E.S.O.M.A.R.), „The Gallup Organization“ bei „Gallup

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Gaidys, V., Vosyliūtė, A., „Main Features in the Development of Lithuanian Sociology“, *Eastern Europe in transformation – the impact on sociology*, 1994, p. 154,

<http://books.google.lt/books?id=jeox3J3pjz8C&pg=PA149&lpg=PA149&dq=Gaidys,+Vosyliute&source=bl&ots=itZVQKukuE&sig=rJUy5Peq6jQOAxNW1X5zbdp44SE&hl=lt&ei=Hv_4TcCiD8XDtAb5x-DqDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CCUQ6AEwAg#v=onepage&q=Gaidys%2C%20Vosyliute&f=false> [žiūrėta 2011-06-16].

⁵¹ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 13.

⁵² Ten pat.

⁵³ Gaidys, V., „Visuomenės nuomonės tyrimai besikeičiančioje visuomenėje“, *Filosofija. Sociologija*, 2009 (20), Nr. 2, p. 114, <<http://www.minfolit.lt/arch/19501/19865.pdf>> [žiūrėta 2011-06-16].

⁵⁴ Ten pat, p. 115.

⁵⁵ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 14.

Worldwide“ narė⁵⁶. Reguliariai viešosios nuomonės tyrimus atlieka 1993 m. įsikūręs Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“, kuriam vadovauja V. Gaidys. Šis centras „atlieka viešosios nuomonės apklausas visuomenei aktualia tematika, o taip pat sociologinius tyrimus, kurių dalis turi monitoringo pobūdį. Rinkos tyrimų srityje nuolat atliekami vartotojų pasitenkinimo, nuostatų, elgsenos ir kiti tyrimai“⁵⁷. Lietuvoje viešąją nuomonę tyrė ir 1993 m. įsikūręs Socialinės informacijos centras (toliau – SIC). 2003 m. SIC pakeitė savo pavadinimą ir tapo „TNS Gallup“, kuri šiuo metu yra didžiausia Lietuvoje rinkos tyrimų ir konsultacijų kompanija. Ši kompanija „įkūrė specializuotą padalinį politiniams ir socialiniams tyrimams, kuris tapo tokio pobūdžio tyrimų lyderiu daugelyje pasaulio šalių“⁵⁸.

Reikėtų pabrėžti tai, kad visos trys prieš tai minėtos viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų įmonės yra atlikusios apklausas apie LR gyventojų požiūrį į narystę ES. Empirinėje šio darbo dalyje bus analizuojamos trys „Vilmorus“ atliktos apklaustos ir viena „TNS Gallup“ apklausa iki Lietuvos narystės ES. Siekiant sužinoti Lietuvos gyventojų požiūrį į narystę Europos Sąjungoje šaliai tapus šios organizacijos nare, bus analizuojamos „Eurobarometro“ apklaustos, kurias Lietuvoje atliko „Baltijos tyrimai“ ir „TNS Gallup“.

Aptarus viešosios nuomonės ištakas bei ją tiriančias pagrindines firmas, tiek Lietuvoje, tiek ir kitose šalyse, toliau darbe bus siekiama nustatyti viešosios nuomonės vaidmenį demokratinėje visuomenėje atskleidžiant visuomenės nuomonės tyrimus užsakančių subjektų motyvacijas.

1.3. Viešosios nuomonės vaidmuo demokratinėje visuomenėje

V. Gaidys pabrėžia, kad „visuomenės nuomonės tyrimai galimi tik demokratinėje visuomenėje. Jų nereikėjo monarchams, jų nereikia totalitariniams ar autoritariniams režimams. Kur nėra realių valdžios rinkimų, ten nėra ir visuomenės nuomonės apklausų“⁵⁹. Ši mintis kiek plačiau išdėstoma bendroje V. Gaidžio ir D. Tureikytės studijoje „Sociologija ir visuomenė“, kur autoriai išvelgia aiškią sąsają tarp viešosios nuomonės ir „demokratijos“ sąvokos, kadangi viešosios nuomonės prigimtis atitinka tris esminius demokratinės visuomenės principus:

- 1) „tik žmonės, piliečiai legitimuoja bet kurią valdžią;
- 2) politinės lygybės principas;

⁵⁶ Baltijos tyrimai, <<http://www.balttyr.lt/apie.htm>> [žiūrėta 2011-06-16].

⁵⁷ Vilmorus, <<http://www.vilmorus.lt/apie-vilmorus>> [žiūrėta 2011-06-16].

⁵⁸ TNS, <<http://www.tns.lt/lt/verslo-sektoriai-socialinis-ir-viesasis-sektorius>> [žiūrėta 2011-06-16].

⁵⁹ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 15.

3) daugumos prioriteto taisyklės principas (rinkimai, *etc.*)⁶⁰.

Įvairioms gyvenimo sferoms viešosios nuomonės tyrimai turi nevienodą reikšmę, jos vaidmuo bus geriau suprantamas atsakius į klausimus: kam reikia reguliariai atlikti viešosios nuomonės apklausas demokratinėse šalyse? Kas yra suinteresuoti užsakyti tokias apklausas? Tad toliau darbe bus aptarti pagrindiniai viešosios nuomonės apklausų užsakovai bei tikėtinos šių užsakymų priežastys.

Bene populiariausia viešosios nuomonės tyrimų tematika – *politika*. Kaip teigia P. Braudas, viešosios nuomonės tyrimai – tai itin svarbus informacijos šaltinis socialinei politikai. Pasak autoriaus, visuomenės apklausos padeda ne tik identifikuoti politinius lyderius arba esmines problemas, su kuriomis susiduria visuomenės nariai, bet ir suteikia galimybę nustatyti „viešosios nuomonės barometrus“, pavyzdžiui tam tikros politinės partijos populiarumo evoliuciją, jos perspektyvas ateityje. Pabrėžtina, kad pastarasis tikslas pasiekiamas atliekant tik reguliarias viešosios nuomonės apklausas, kiekvienoje iš jų respondentui pateikiant tokį pat klausimą⁶¹. Galima būtų teigti ir tai, kad „viešosios nuomonės barometrai“ sudaromi remiantis, V. Gaidžio bei D. Tureikytės išskiriamu „rinkos“ demokratijos modeliu, pagal kurį „žmogus yra vartotojas (šiuo atveju – politikos produktų), t. y. jis pasyviai pasirenka ir tuo išreiškia savo nuomonę; šis modelis priešingas klasikiniam demokratijos modeliui, kuris pasižymi tuo, kad jame visuomenės nuomonei „numatytas svarbus vaidmuo veikiant valdžios sprendimus“⁶².

Tam tikrą viešosios nuomonės reikšmę politinei rinkai išvelgia ir W. Parsonsas teigdamas, kad „viešoji nuomonė turi tokią pat reikšmę politinei rinkai, kokią vartotojas – ekonominei. [...] Politinė paklausa lemia politinę pasiūlą. O faktas, kad viešąją nuomonę tiria ir dėmesingai stebi politikos formuotojai, teikia pagrindo argumentui, kad politinę darbotvarkę nustato viešosios nuomonės ir viešosios valdžios sąveika“⁶³. W. Parsono prieš tai pateiktą mintį galima pratęsti V. Gaidžio teiginiais, kad „politinės scenos veikėjai domisi rinkėjų jautrumu įvairiomis problemomis, jų lūkesčiais (tai padeda konstruoti politinę kampaniją). Nustatomas įvairių politikų populiarumas (ieškomi efektyviausi variantai pritraukti rinkėjų balsus). Valdančiai partijai priėmus nepopuliarų sprendimą, opozicija gali išlošti pateikdama „*vox populi*“ apklausos rezultatus“⁶⁴.

Neretai politinės scenos veikėjų reakcija į „*vox populi*“ apklausos rezultatus iš esmės gali skirtis priklausomai nuo to, ar apklausa daroma „sau“, ar propagandai. Anot V. Gaidžio, kai viešosios nuomonės apklausos atliekamos „sau“, tuomet keliami labai aukšti reikalavimai tyrimo kokybei bei patikimumui, nes

⁶⁰ Gaidys, V., Tureikytė, D., Sociologija ir visuomenė, 1997, p. 121, <http://www.ku.lt/sociologija/files/1997-_1_-115-124.pdf> [žiūrėta 2011-06-17].

⁶¹ Braud, P., *Sociologie politique*, Paris: L.G.D.J., 2006, p. 659–660.

⁶² Gaidys, V., Tureikytė, D., Sociologija ir visuomenė, 1997, p. 121, <http://www.ku.lt/sociologija/files/1997-_1_-115-124.pdf> [žiūrėta 2011-06-17].

⁶³ Parsons, W., *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 111.

⁶⁴ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 15.

liapsusas apklausoje ar interpretuojant apklausos duomenis gali turėti neigiamų pasekmių politikos subjekto karjerai. Be to, V. Gaidžio nuomone, politikos subjektai jautriai reaguoja į jiems nepalankius apklausos rezultatus, ypač jei tie rezultatai numatyti viešam publikavimui. Todėl neretai pasitaiko atvejų, kai jau atlikus viešosios nuomonės tyrimą, pradedama kelti klausimus dėl tyrimo metodikos, tyrimą atlikusių asmenų kompetencijos. Tad, kaip teigia V. Gaidys, „jau prieš tyrimą turi būti detalčiai išsiaiškintos metodinės tyrimo aplinkybės ir turi būti sutarta, ar duomenys bus publikuojami, ar ne, nepriklausomai nuo būsimų rezultatų“⁶⁵.

Būna atvejų, kai palankūs viešosios nuomonės apklausų rezultatai panaudojami propagandai. Galima būtų sutikti su P. Maldeikio nuomone, kad propagandos „interesas yra tai, kad žmonės nekritikuodami įtikėtų jiems peršamus dalykus. Ji paprastai stengiasi ne logiškai įrodinėti, o stipriais ir skambiais, neretai nuvalkiotais posakiais nuginčyti, nuneigi“⁶⁶. Be to, P. Maldeikis teigia, kad propagandos siekis yra „užburti“ mases, t. y. operuojant skambiais žodžiais siekiama prisitaikyti sau didelių autoritetų liudijimus bei liaudies išmintį. Dar vienas tikslas, kurį nori pasiekti suinteresuoti asmenys pasitelkdami propagandą, tai, pasak P. Maldeikio, konkretūs laimėjimai, dažnai materialinė nauda, „kurios besivaikant, paneigiami arba apgaulingai panaudojami žmonių idealai ir jų siekiamos dvasinės vertybės“⁶⁷.

Apibendrinant viešosios nuomonės tyrimų reikšmę politikos subjektams, derėtų pateikti susistemintą L. Bielinio samprotavimą apie viešosios nuomonės naudą politinėje praktikoje. Autorius išskiria keturis naudos aspektus:

- 1) viešoji nuomonė „politiko statusą legitimizuoja kaip realiai pripažįstamą valdžią. Be palankios viešosios nuomonės politiko veikla, nors ir aiški teisiškai, visuomenės gali būti ignoruojama;
- 2) viešosios nuomonės tyrimų rezultatai politinės veiklos rezultatams suteikia stiprios valdžios įvaizdį (daugumos palaikoma valdžia);
- 3) palanki viešoji nuomonė personalizuoja valdžią. Konkretus politiko vardas, politinės partijos pavadinimas reitingų viršūnėse siejamas su politine galia, pasitikėjimu ir lūkesčiais;
- 4) valdžios koncentravimas bei interesų kova aukštuose valdžios sluoksniuose priklauso nuo realios atramos į viešąją nuomonę. Be palankios viešosios nuomonės vidiniai konfliktai bei įtampa valdžios viršūnėse auga ir skaldo valdžią“⁶⁸.

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Maldeikis, P., „Viešosios nuomonės formavimas“, *Aidai*, <http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&view=article&id=5673:fi&catid=343:2-vasaris&Itemid=385> [žiūrėta 2011-06-17].

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Bielinis, L., *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštarą komunikacinė simbiozė*, Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 41.

Žiniasklaida arba media (t. y. masinės informacijos priemonės). Kaip teigia V. Gaidys, kaip ir politinės scenos veikėjai, taip ir žiniasklaida – tai vienas pagrindinių viešosios nuomonės tyrimų užsakovų. Kad egzistuoja tam tikras ryšys tarp šių dviejų informacijos apie visuomenės nuomonę užsakovų, galima pagrįsti R. Cayrolo teiginiu, kurį savo knygoje pateikia L. Bielinis, kad „žiniasklaida derinasi prie nuomonės tyrimų rezultatų, teikdama savo kainas politikams, kurios didėja tiesiog proporcingai tyrimų rezultatams“⁶⁹. Tai reikštų, kad tyrėjui bei užsakovui jau iš anksto susitarus apie apklausos rezultatų viešą paskelbimą, nepriklausomai kokie jie bus, tuomet užsakovui, pavyzdžiui tam tikrai politinei partijai gali tekti „brangiai sumokėti“ paaiškėjus, kad tyrimų rezultatai partijai labai nepalankūs. Niekam ne paslaptis, kad masinės informacijos priemonės: žiniasklaida, televizija, radijas ar internetas publikuodami įvairius viešosios nuomonės tyrimų rezultatus ar patys užsakydami tam tikras apklausas siekia didinti savo leidinio skaitomumą, televizijos kanalo žiūrimumą ar radijo kanalo klausomumą. Be to, kaip teigia V. Gaidys, „žiniasklaida pretenduoja būti visuomenės nuomonės išraiška [...]“⁷⁰. Nebūtų klaidinga teigti, pasak V. Gaidžio, kad Seimo narys taip pat yra visuomenės nuomonės išraiška gryna forma, nes „jį išrinko (nors ne visada potencialių rinkėjų dauguma) ir jam delegavo savo balsus „paprasti žmonės“⁷¹. Tuo tarpu *media* to pasakyti apie save negali, nes jos „gebėjimą skleisti visuomenę rezonuojančią informaciją ar vertinimus liudija leidinių tiražas, televizijos kanalų žiūrimumas ar radijo stočių klausomumas, todėl, vos ne kiekvienas laikraštis ar interneto svetainė turi „nuomonių“ skyrelį, kuriame pateikta viešoji nuomonė nėra reprezentatyvi. V. Gaidžio nuomone, „reprezentatyvių visuomenės nuomonės tyrimų rezultatai suteikia žiniasklaidos kanalui „*vox populi*“ funkciją“⁷². *Media*, siekdama būti kuo skaidresne visuomenės nuomonės išraiška, natūraliai tampa valdžios oponente. Tuo tarpu visuomenė domisi publikuojamais apklausų rezultatais. Kaip teigia V. Gaidys ir D. Tureikytė, „žmonėms tokia informacija suteikia galimybę palyginti savo nuomonę su vyraujančia, taip pat kelia pasitenkinimą, kad milijonų žmonių balsas yra girdimas“⁷³.

Be pagrindinių, politinės scenos veikėjų bei masinės informacijos priemonių, viešosios nuomonės tyrimus užsako ir kiti subjektai. Kadangi tai nėra „stambieji užsakovai“, tad jie aptariami trumpiau nei ankstesni du.

Valstybės valdymo subjektai (vyriausybės, ministerijos, departamentai ir kt.). V. Gaidys pažymi, kad subjektai užsakydami viešosios nuomonės tyrimą yra suinteresuoti „numatyti žmonių reakciją į vieną ar

⁶⁹ Ten pat, p. 44.

⁷⁰ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 16–17.

⁷¹ Ten pat, p. 17.

⁷² Ten pat.

⁷³ Gaidys, V., Tureikytė, D., *Sociologija ir visuomenė*, 1997, p. 121, <http://www.ku.lt/sociologija/files/1997-_1_-115-124.pdf> [žiūrėta 2011-06-17].

kitą sprendimą, reformą“⁷⁴. Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų (HSM) duomenų archyve „LiDA“ (toliau – LiDa) pateikiama nemažai šio tipo tyrimų pavyzdžių, kaip pavyzdžiui „Visuomenės sveikatos būklės ir sveikatos apsaugos reformos vertinimas, 2003 m. spalio – 2004 m. vasaris“ arba „Žmogaus teisių padėtis ir žmogaus teisių apsaugos vertinimas, 2004 m. lapkritis“, „Energetiniai išteklių ir gimtamumo skatinimas, 2010 m. balandis“⁷⁵.

Visuomeninės organizacijos (toliau – VO). Kaip pažymi V. Gaidys, „visuomeninės organizacijos tyrimus užsako gana retai dėl resursų stokos. Be to, dažnai jos atstovauja nedidelei gyventojų daliai su specifiniais interesais, todėl reprezentatyvios apklausos joms nėra labai aktualios“⁷⁶. To pavyzdys galėtų būti visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ 2005 m. atlikas viešosios nuomonės tyrimas apie „Vaikų patiriamą smurtą“, kurį užsakė VO „Gelbėkit vaikus“⁷⁷.

Biznio, ūkio subjektai. V. Gaidys biznio bei verslo subjektus išskiria kaip vienus iš viešosios nuomonės apklausų užsakovų, tačiau tuo pačiu ir pažymi, kad „nuomonės yra tiriamos, tačiau tai vyksta, kaip taisyklė, rinkos tyrimų kontekste“⁷⁸.

Akademinės sferos subjektai. V. Gaidžio nuomone, „mokslininkai retai užsiima šios dienos aktualijomis“⁷⁹. Tačiau vėl gi pažvelgus į „LiDA“ duomenų archyvus, galima pastebėti, kad akademinė visuomenei, panašiai kaip ir valstybės valdymo subjektams, yra svarbūs „grįžtamojo ryšio“ tyrimai, t. y. visuomenės reakcija į jau priimtą ar dar tik ketinamą priimti reformą ar kitą nutarimą. Tokių tyrimų pavyzdžiais galima būtų pavadinti 2006 m. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos užsakytą viešosios nuomonės tyrimą apie „Kalbą darbe“ bei tais pačiais metais Vilniaus universiteto Lyčių studijų centro užsakytą tyrimą apie „Vyrius ir moteris Lietuvoje“⁸⁰.

Viešosios nuomonės tyrimo firmos. Galbūt gali pasirodyti keista, bet patys viešosios nuomonės tyrėjai, V. Gaidžio teigimu, ne itin dažnai domisi visuomenės nuomone. Autoriaus manymu, šią tendenciją veikiausiai lemia finansiniai resursai, nes „kiekvienas papildomas klausimas apsunkina anketą, kuri finansiškai turi atsipirkti“⁸¹. Kaip ir prieš tai minėtais atvejais, viešosios nuomonės tyrimų užsakovų pavyzdžiams pateikti pasitelkiamas „LiDa“ duomenų archyvas, kuriame šiuo atveju dažniausiai sutinkama organizacija „Gallup Organization“, kuri 1998 m. užsakė tyrimą pavadinimu „Visuomenės nuomonė apie

⁷⁴ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 16.

⁷⁵ LiDA, <http://www.lidata.eu/index_browse_sername.php> [žiūrėta 2011-06-18].

⁷⁶ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 16.

⁷⁷ LiDA, <http://www.lidata.eu/index_survey_list.php> [žiūrėta 2011-06-18].

⁷⁸ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 16.

⁷⁹ Ten pat, p. 17.

⁸⁰ LiDA, <http://www.lidata.eu/index_survey_list.php> [žiūrėta 2011-06-18].

⁸¹ Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999, p. 17.

Kosovo krizę“, 2005 m. – „Europos darbo sąlygų tyrimą“ ir 2006 m. bei 2007 m. „Pasaulinius Gallup tyrimus“.⁸²

Taigi, aptarus dažniausius viešosios nuomonės užsakovus bei jų motyvacijas ištirti viešąją nuomonę, galima reziumuoti ir pačios viešosios nuomonės reikšmę arba, kitaip tariant, jos vaidmenį demokratinėje visuomenėje.

Visų pirma, viešosios nuomonės tyrimai bei jų rezultatai teikia daug naudingos informacijos socialinei politikai. Remiantis reguliariai atliekamais tyrimais sudaromi „viešosios nuomonės barometrai“, kurie vaizduoja tam tikrų politinių įvykių dinamiką atskirais laikotarpiais, kaip pavyzdžiui rinkėjų pasitikėjimą tam tikra politine partija skirtingu laikotarpiu. Visuomenės apklausas gali užsakyti ir patys politikos veikėjai, nes būtent atsižvelgiant į apklausų rezultatus, gali būti konstruojama politinė kampanija, ieškoma efektyvių būdų, kaip pelnyti kuo daugiau rinkėjų balsų, dažnai tam pasitelkiama propaganda, kuri tai pat sukuriama pasinaudojus viešosios apklausos rezultatais. Opozicija taip pat gali pasimokyti iš valdančiosios partijos klaidų, paaiškėjusių išgirdus „*vox populi*“. Taigi, stiprus ryšys tarp viešosios nuomonės ir politikos gali turėti įtakos politinei darbotvarkei. Be to, visuomenės nuomonės pritarimas yra itin svari priežastis legitimizuojant politiko statusą bei kuriant stiprios valdžios įvaizdį, juk kiekvienas politikas ar partija tikisi būti palaikomi daugumos rinkėjų. Visuomenės palaikymas padeda išvengti ir interesų konfliktų bei įtampos valdžios viršūnėse. Kalbant apie žiniasklaidą, arba plačiau sakant *medią*, kaip viešosios nuomonės tyrimų užsakovę, galima būtų paminėti, kad viešoji nuomonė turi įtakos *medios* populiarumui. *Media*, siekdama būti visuomenės nuomonės išraiška, publikuoja apklausų rezultatus ir viliasi sulaukti kuo daugiau skaitytojų, žiūrovų ar klausytojų. Tokiu būdu, visuomenės nariai, naudodamiesi masinės informacijos priemonėmis, gauna „grįžtamąjį ryšį“, t. y. susipažindami su publikuojamais apklausų rezultatais, jie gali palyginti savo nuomonę su vyraujančia, atkreipti dėmesį ir įvertinti kitų visuomenės narių išskirtas aktualijas bei, apskritai, jaustis pilnateisiais demokratinės visuomenės nariais, nes jų subjektyvi nuomonė yra išklausoma. Kiti viešosios nuomonės tyrimų užsakovai, kaip valstybės valdymo subjektai, visuomeninės organizacijos, biznio ar ūkio atstovai, akademinė visuomenė bei pačios visuomenės nuomonės tyrimo firmos užsakydami tyrimus, taip pat kaip ir *media*, siekia identifikuoti „grįžtamąjį ryšį“ su visuomene. Minėti subjektai yra suinteresuoti išgirsti visuomenės narių požiūrį į tam tikrą jau priimtą ar dar tik ketinamą priimti sprendimą, reformą ir pan.

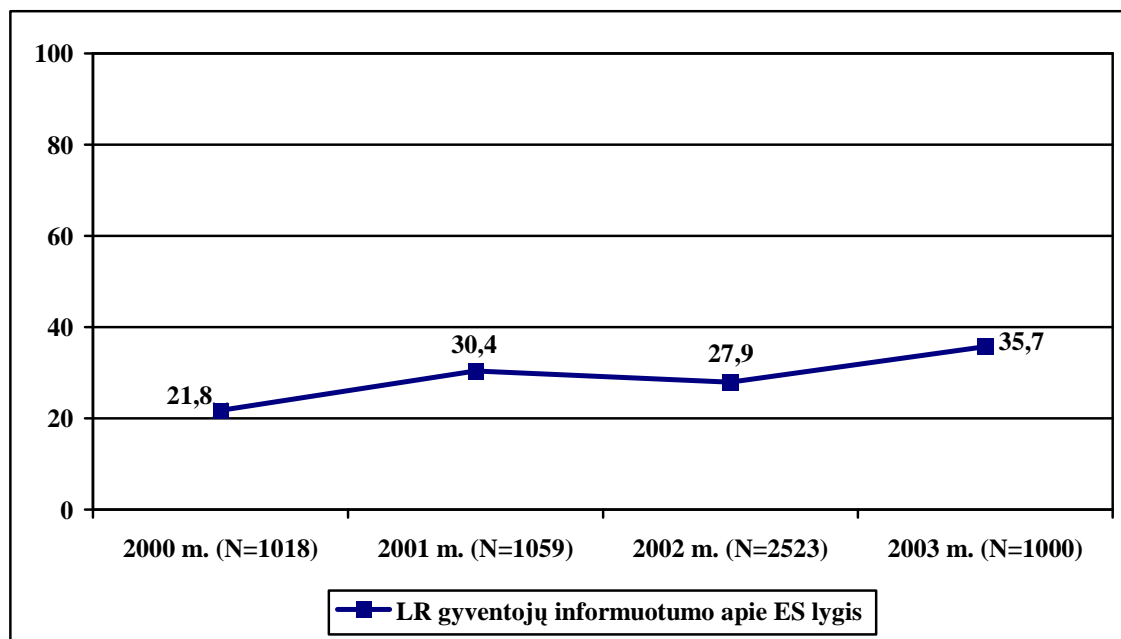
⁸² LiDA, <http://www.lidata.eu/index_survey_list.php> [žiūrėta 2011-06-18].

2. LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ, REMIANTIS „EUROBAROMETRO“, „VILMORUS“ IR „TNS GALLUP“ DUOMENIMIS

2.1. Gyventojų informuotumo apie ES lygis

Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrį į šalies narystę Europos Sąjungoje galima išskirti į du etapus: gyventojų požiūris į narystę ES prieš Lietuvai tampa ES nare ir gyventojų požiūris į narystę ES Lietuvai tapus jos nare. LR gyventojų požiūrio kaita minėtais etapais analizuojama gyventojų informuotumo apie ES lygio aspektu.

Vertėtų akcentuoti tai, kad pirmojo etapo duomenys gauti analizuojant 1999–2002 m. „Vilmorus“ visuomenės nuomonės apklausas (apklauso – Lietuvos HSM duomenų archyve „LiDa“) ir 2003 m. „TNS Gallup“ visuomenės apklausą. Prieš analizuojant LR gyventojų informuotumo apie ES lygį iki narystės ES, reikėtų pabrėžti, kad šis aspektas 1999 m. visuomenės apklausoje dar nebuvo aptariamasis. Todėl pirmojo etapo LR gyventojų informuotumo apie ES lygį siekiama nustatyti analizuojant 2000–2003 m. visuomenės apklausas. Žemiau pateikiama nagrinėjamo aspekto grafinė dinamika (žr. 1 pav.).

1 pav. LR gyventojų informuotumo lygis iki Lietuvos narystės ES (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „LiDa“ ir „TNS Gallup“ duomenis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01>

[žiūrėta 2011-11-11];

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-11-11];

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0156_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-11-11];

„Gyventojų apklausa apie ES“, 2003, rugpjūtis, p. 66.

1999 m. spalio 13 d. Komisija rekomendavo Europos Vadovų Tarybai pradėti stojimo derybas su Lietuva. Tais pačiais metais visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktoje apklausoje, remiantis „LiDa“ duomenimis, nebuvo aptariamas LR gyventojų informuotumas apie ES⁸³. Todėl *1 paveiksle* duomenys pateikti ne nuo 1999 metų. 2000–2003 m. duomenys gauti apibendrinus kiekvienų metų anketų klausimus, susijusius su respondentų informuotumu apie ES ir jų atsakymus šiuo aspektu.

2000 m. „Vilmorus“ tiriant viešąją nuomonę apie ES, apklausoje dalyvavusiems LR gyventojams jau buvo pateikiami klausimai apie ES ir kur ieškoti informacijos apie ES bei Lietuvos derybas dėl narystės ES. Vytauto Didžiojo universiteto politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto dėstytojos A. Balčytienė ir A. Vinciūnienė visų pirma pabrėžia, kad „visiems piliečiams turėtų būti sudarytos galimybės gauti informacijos ir dalyvauti priimant politinius sprendimus. Vis garsiau kalbama apie dalyvaujančiųjų demokratiją, tokio valdymo modelio diegimą, pagal kurį piliečiai tarsi tampa valdymo „dalininkais“, t. y. su jais konsultuojamasi, į jų nuomonę atsižvelgiama, taigi jie tampa atsakingi už priimamus sprendimus“⁸⁴. Tikėtina, kad tuo metu vis intensyvėjusios derybos dėl Lietuvos narystės ES skatino LR gyventojų domėjimasi tiek pačia ES, tiek beužsimezgančiais ES santykiais su Lietuva. Todėl visuomenės apklausoje ir atsiranda klausimų susijusių su informuotumu apie ES lygiu. Taigi, 2000 m. vasario 15 d. Lietuvai oficialiai pradėjus derybas dėl narystės ES, o tų pačių metų kovo 28 d. šaliai Briuselyje pristačius pirmąsias derybines pozicijas dėl aštuonių derybinių skyrių (t. y. konkurencijos politikos, statistikos, mokslo ir mokslo tyrimų, švietimo ir mokymo, bendros užsienio ir saugumo politikos, mažų ir vidutinių įmonių, kultūros ir audiovizualinės politikos, išorinių santykių)⁸⁵, Lietuvos politiniams veikėjams buvo svarbu išgirsti visuomenės pozicijas tam tikrais klausimais bei sužinoti priemones, kurios būtų

⁸³ LiDa, Požiūris į ES, 1999, lapkritis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0182_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-10-27].

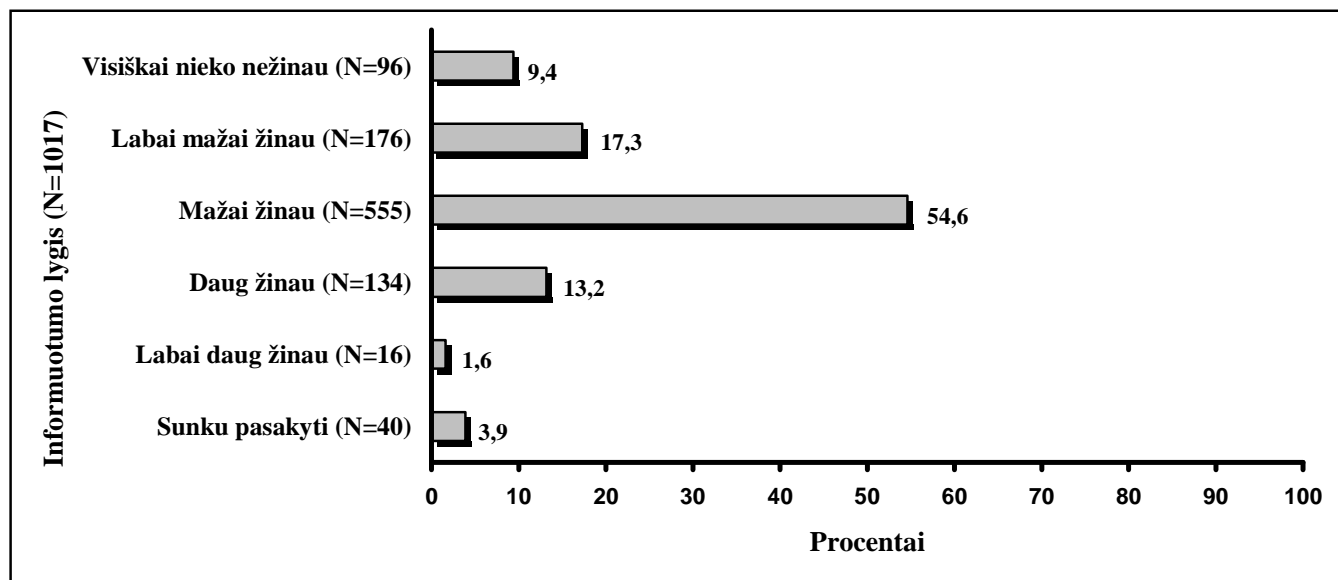
⁸⁴ Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Žiniasklaida kaip aktyvus politinių procesų veikėjas informuojant visuomenę apie Europos Sąjungą: lyginamasis požiūris“, *Informacijos mokslai*, 2006 (37), p. 92,

<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/37/91-109.pdf> [žiūrėta 2011-11-13].

⁸⁵ ES ir Lietuvos santykių istorinė apžvalga, <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-europos-sajungoje/es-ir-lietuvos-santykiu-istorine-apzvalga/>> [žiūrėta 2011-10-27].

efektyviausios skleisti visuomenei informaciją apie ES ir šios tarptautinės organizacijos veiksmus Lietuvos atžvilgiu.

Remiantis 1 paveiksle pateiktais duomenimis, galima teigti, kad 2000 m. vykdytoje apklausoje respondentų žinios apie ES ir Lietuvos derybas tapti jos nare yra gana silpnos (21,8 proc.). Žemiau pateiktame paveiksle atsispindi dar konkretnesnis apklausos dalyvių informuotumo lygis (žr. 2 pav.).

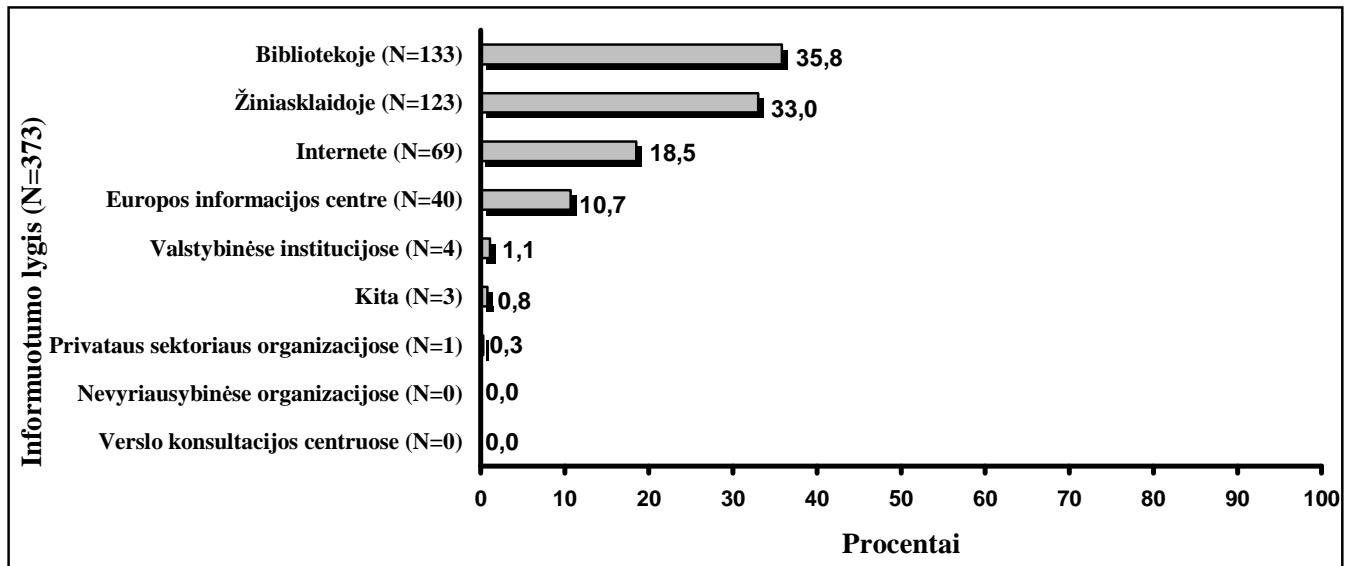
2 pav. LR gyventojų žinių apie ES bendrai (kiek sudaro valstybių ir pan.) įvertinimas (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „LiDa“ duomenis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-10-27].

Iš aukščiau pateiktų duomenų galima pastebėti, kad didžioji dalis respondentų mažai žino (54,6 proc.) apie ES bendrai. Kita dalis apklaustųjų savo žinias, minėtu klausimu, vertina kaip labai mažas (17,3 proc.). Nedidelė dalis apklaustųjų teigė daug žinantys (13,2 proc.) apie ES ir tik labai maža dalis apklausos dalyvių mano žinantys labai daug (1,6 proc.) minėta tema. Tikėtina, kad atitinkamus rezultatus galėjo lemti apklausoje dalyvavusių asmenų nežinojimas, kur gauti informacijos apie ES. Todėl, galbūt, neatsitiktinai šioje apklausoje nemažai klausimų buvo susiję su informacijos šaltiniais, nes pagal apklausą, beveik pusė respondentų nežinojo (49,2 proc.), kur gauti informacijos apie ES bei Lietuvos stojimo į ES

procesą⁸⁶. Apklauso rezultatai, kuomet respondentams buvo pateikti informacijos apie ES šaltinių variantai, pateikti tolesniame *paveiksle* (žr. 3 pav.).

3 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Kur Jūs ieškotumėte informacijos apie ES bei Lietuvos stojimą į ES?“ (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „LiDa“ duomenis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01> [žiūrėta 2011-10-27].

35,8 proc. respondentų informacijos apie ES bendrai bei apie mūsų šalies stojimą į ją pirmiausia ieškotų bibliotekoje arba žiniasklaidoje (33,0 proc.). Tam įtakos galėjo turėti 2000 m. pradėtas vykdyti projektas „Informacija apie Europos Sąjungą Lietuvos bibliotekose“. Esminis šio projekto tikslas – „užtikrinti, kad Lietuvos bibliotekų darbuotojai lankytojams galėtų suteikti išsamią ir objektyvią informaciją apie ES“⁸⁷. Įgyvendinant minėtą projektą 51-oje Lietuvos savivaldybių viešojoje bibliotekoje buvo įrengti specialūs skyriai skirti leidiniams apie ES. Siekiant supažindinti visuomenę su pačiomis aktualiausiomis žiniomis, bibliotekų fondai buvo periodiškai papildomi nauja informacija⁸⁸.

33,0 proc. apklaustųjų informacijos apie ES ieškotų žiniasklaidoje. Galima pritarti J. Gerhardso nuomonei, kad modernioje demokratinėje santvarkoje, žiniasklaida gali „[...] tapti demokratijos sfera,

⁸⁶ LiDa, Požiūris į ES, 2000, lapkritis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-11].

⁸⁷ Europos Komisija, ES lentynos bibliotekose,

<http://ec.europa.eu/lietuva/eu_information_network/eu_in_libraries/index_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-07].

⁸⁸ Ten pat.

tarpininku tarp Europos Sąjungos institucijų ir jos piliečių. Manoma, jog pakankamai ir tinkamai žiniasklaidoje nušviesti politiniai ir ekonominiai ES procesai gali paskatinti ES piliečius domėtis jos reikalais ir aktyviai dalyvauti Europos viešajame diskurse⁸⁹. Tad suprantama, kodėl apklausoje dalyvavę respondentai naujausios ir aktualiausios informacijos apie ES, Lietuvos derybas su ES dėl narystės ieškotų žiniasklaidoje. Be jau minėtų dviejų informacijos šaltinių apie ES, respondentai išskyrė internetą (18,5 proc.) ir Europos informacijos centrą (10,7 proc.). Šiuo metu Lietuvoje veikia 11 Europos informacijos centrų – Europe Direct (toliau – EIC-ED). EIC-ED – tai visoje ES veikiantis informacijos sklaidos tinklas, kurio veikla suartina paprastus piliečius ir ES. Pagrindiniai šių centrų veiklos prioritetai yra „padėti kiekvienos šalies gyventojams gauti informaciją, patarimus, pagalbą ir atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungos institucijas, įstatymus, politiką, programas ir finansavimo galimybes; vietoje ir regionuose aktyviai skatinti diskusijas apie Europos Sąjungą ir jos politiką; leisti Europos institucijoms gerinti informacijos, pritaikytos vietos ir regioninėms reikmėms, sklaidą bei suteikti visuomenei galimybę perduoti klausimus, nuomones ir pasiūlymus Europos Sąjungos institucijoms“⁹⁰.

Kiti apklausoje pateikti informacijos šaltiniai surinko mažą procentą ar iš viso nesurinko procentų, pavyzdžiui, valstybinės institucijos surinko 1,1 proc., kiti šaltiniai – 0,8 proc., privataus sektoriaus organizacijos – 0,3 proc., nevyriausybinės organizacijos ir verslo konsultacijos centrai – 0,0 proc.

2001 m. „Vilmorus“ visuomenės apklausa parodė, kad gyventojų žinios apie ES išaugo (žr. *1 pav.*). 2001 m. pagrindiniai apklausos klausimai išliko tokie patys, t. y. susiję su Lietuvos naryste ir informacijos šaltiniais apie ES. Padidėjusiam LR gyventojų informuotumui apie ES įtakos galėjo turėti Lietuvos delegacijos dėl narystės ES 2001 m. įgyvendintos visuomenės informavimo priemonės. Siekdama informuoti visuomenę apie Lietuvos ketinimą tapti ES nare, Delegacija ėmėsi įvairių priemonių šiam tikslui pasiekti, t. y. buvo išleista nemažai knygų, brošiūrų, lankstinukų, surengti tematiniai apie ES renginiai, seminarai, debatai tiek regioniniu, tiek respublikiniu lygmeniu. Taip pat įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis buvo formuojama užsienio valstybių nuomonė, apie pritarimą Lietuvos narystei ES. Remiantis 2000 m. ir 2001 m. apklausomis, galima teigti, kad didžiąją dalį informacijos apie ES ir Lietuvos derybas dėl narystės respondentai sužinojo per televiziją ar radiją (2000 m. – 51,8 proc.⁹¹ ir 2001

⁸⁹ Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Komunikacija ir žiniasklaida: Europinės naujienos Europos žiniasklaidoje“, *Informacijos mokslai*, 2006 (36), p. 68, <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/36/68-82.pdf> [žiūrėta 2011-10-25].

⁹⁰ Europos Komisija, Europos informacijos centrai – Europe Direct, <http://ec.europa.eu/lietuva/eu_information_network/europe_direct/index_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-07].

⁹¹ LiDa, Požiūris į ES, 2000, lapkritis, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-07].

m. – 70,7 proc.⁹²). Tai lėmė, kad Delegacija sukūrė nemažai visuomenės informavimo laidų kaip, pavyzdžiui buvo parengtas 18 televizijos laidų ciklas „Lietuva Europoje“⁹³. Prielaidą, kad būtent žiniasklaidoje skleidžiamos informacijos dėka LR gyventojai daugiau sužinojo apie ES ir Lietuvos stojimą į ją, patvirtina dar ir kitas 2001 m. apklausoje analizuotas klausimas. Respondentų buvo klausama, kas, jų nuomone, turėtų tapti „lyderiais“ informuojant visuomenę apie ES. Į šį klausimą daugiau nei pusė apklausos dalyvių (53,4 proc.) atsakė, kad „lyderiais“ šioje srityje turėtų būti žurnalistai⁹⁴. Žiniasklaidos, kaip visuomenės informavimo „lyderės“ tikslas turėtų būti pakankamai ir tinkamai nušviesti visuomenę apie ES.

Kiti informacijos skleidėjai, tokie kaip politologai (35,5 proc.), Vyriausybės atstovai (29,4 proc.) ar mokslininkai (23,5 proc.) nors ir sulaukė mažesnių respondentų įvertinimų, bet jais taip pat pasitikima ir ateityje šių sričių atstovai turi galimybę užimti informacijos skleidėjų „lyderių“ pozicijas. Likę „pretendentai“ skleisti informaciją apie Lietuvos stojimą į ES procesą, dėl vienokių ar kitokių priežasčių, liko įvertinti mažiau, pavyzdžiui, užsienio ekspertai surinko 19,5 proc., Seimo nariai – 16,6 proc., verslo atstovai – 8,5 proc., nevyriausybinų organizacijų atstovai – 5,5 proc.⁹⁵. Tai nulėmė, galbūt, respondentų nepasitikėjimas minėtų sričių atstovais arba apklausos dalyvių nuomonė, jog informuoti visuomenę, apie derybas dėl narystės ES, neįeina į minėtų institucijų veiklos funkcijas.

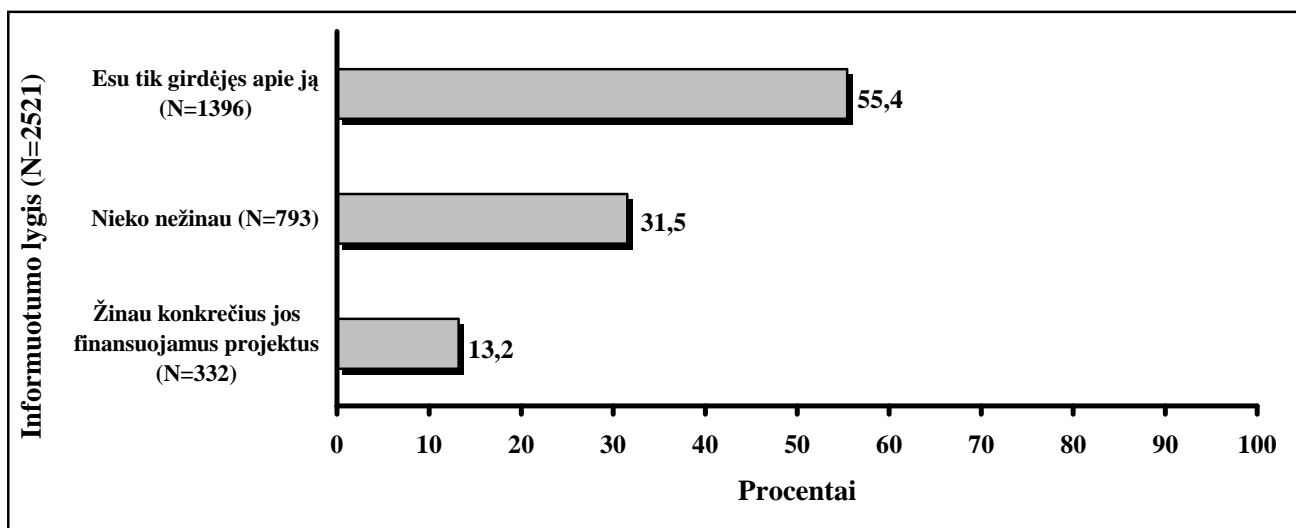
2002 m. apklausoje pastebima, kad respondentų informuotumo lygis apie ES šiek tiek nukrito (žr. *1 pav.*). Šią tendenciją galėjo nulemti tai, kad iki 2002 m. respondentų buvo klausama labiau bendrų klausimų, pavyzdžiui, apie jų norą gilinti žinias, susijusias su ES, arba kas turėtų juos informuoti apie Lietuvos ketinimą tapti ES nare ir pan. 2002 m. gegužę „Vilmorus“ apklausoje respondentų buvo prašoma atsakyti į konkretesnius klausimus apie ES, į kuriuos respondentai dar nelabai galėjo atsakyti, kaip pavyzdžiui klausimas apie ES paramos fondus valstybėms kandidatėms (žr. *4 pav.*).

⁹² LiDa, Požiūris į narystę ES ir informuotumo lygmuo, 2001, vasaris, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-07].

⁹³ Lietuvos derybų dėl narystės ES delegacijos 2001 m. veiklos ataskaita, <<file:///C:/DOCUME~1/ligitos/LOCALS~1/Temp/7%20priedas%20%C4%AEgyvendintos%20visuomen%C4%97s%20informavimo%20priemon%C4%97s.htm>> [žiūrėta 2011-11-08].

⁹⁴ LiDa, Požiūris į narystę ES ir informuotumo lygmuo, 2001, vasaris, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-07].

⁹⁵ Ten pat.

4 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Ką Jūs žinote apie Europos Sąjungos paramą Lietuvai (Phare, SAPARD, ISPA, parama nevyriausybinėms organizacijoms ir kt.)?“ (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „LiDa“ duomenis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0156_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-11-08].

Daugiau nei pusė respondentų (55,4 proc.) teigė tik girdėję apie ES teikiamą paramą Lietuvai, o apie konkrečią paramą sakė žinantys tik 13,2 proc. apklausos dalyvių. Nieko apie ES Lietuvai teikiamą paramą nežinojo 31,5 proc. respondentų. Taigi, šis ir kiti konkretūs 2002 m. apklausos klausimai galėjo lemti mažesnę informatyvumą apie konkrečius ES klausimus procentinę išraišką. Pasak P. Auštrevičiaus, artėjančiai Lietuvos narystei ES buvo reikalingas galutinis politinis-pilietinis pritarimas. Suprantama, kad palankus Lietuvos piliečių balsavimas referendume dėl Lietuvos stojimo į ES buvo įmanomas deramai informavus šalies visuomenę apie stojimą į ES ir dėl to atitinkamai organizavus pačią referendumo kampaniją⁹⁶.

2003 m. rugpjūčio mėn. „TNS Gallup“ viešosios nuomonės apklausos klausimai tapo dar konkretesni, kaip pavyzdžiui klausimai apie Europos Parlamento rinkimus, ES konstituciją ir kt. Tačiau, kita vertus, apklausa parodė, kad 2003 m. visuomenės žinios apie ES pakilo 7,8 proc. ir siekia 35,7 proc. (žr. 1 pav.). Visuomenės informuotumo apie ES lygio pakilimui įtakos galėjo turėti 2002 m. savo veiklą pradėjęs LR Seimo Europos informacijos biuras, kurio veikla buvo tiesiogiai siejama su visuomenės

⁹⁶ Auštrevičius, P., „Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kampanijos organizavimas“, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą* (red. Maniokas, K. ir kt.), Vilnius: Eugrimas, 2004, p. 367.

informavimu, t. y. paskaitų ir seminarų apie ES organizavimu, ES skaityklos kūrimu ir pan.⁹⁷. LR gyventojų poreikį domėtis ES galėjo padidinti ir konkretūs to meto įvykiai. Visų pirma, 2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose pasirašyta Lietuvos ir dar devynių šalių (Čekijos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Maltos, Slovakijos, Slovėnijos bei Vengrijos) Stojimo į ES sutartis. Be to, tais pačiais metais gegužės 10–11 d. Lietuvoje įvyko referendumas dėl stojimo į ES. Jame dalyvavo 63,37 proc. rinkimų teisę turinčių gyventojų, iš kurių net 91,07 proc. pasisakė už Lietuvos narystę ES⁹⁸. P. Auštrevičius išskyrė šalies žiniasklaidos tinkamą poziciją Lietuvos narystės ES atžvilgiu. Jo teigimu, „didelis visuomenės pasitikėjimas žiniasklaida ir informacijos apie eurointegraciją pateikimas joje turėjo įtakos palankesniai gyventojų nusiteikimui“⁹⁹. Suprantama, kad visuomenei pasisakius už Lietuvos stojimą į ES, išaugo ir domėjimasis ja. „TNS Gallup“ apklausa parodė, kad visuomenė norėtų daugiau sužinoti su ES susijusios informacijos (38,6 proc.), daugiau sužinoti apie galimybę pasinaudoti ES parama (24,3 proc.), apie galimus narystės ES privalumus (23,0 proc.) bei trūkumus (22,3 proc.), apie ES biudžeto sudarymą ir pasiskirstymą (22,9 proc.), apie verslo galimybes ES šalyse (20,7 proc.) ir kt.¹⁰⁰.

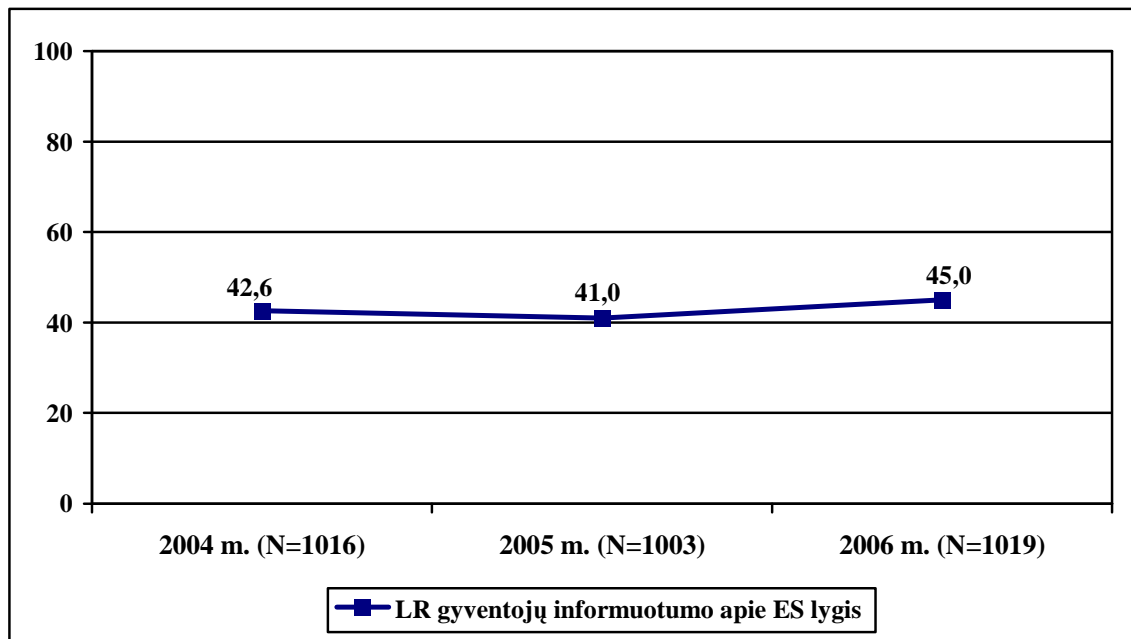
Analizuojant antrojo etapo, t. y. LR gyventojų informuotumo lygį Lietuvai tapus ES nare, šis klausimas apskritai aptariamas tik pirmose trijose „Eurobarometro“ apklausose, nes vėlesnėse apklausose aptariamos respondentų žinios apie konkrečias ES sritis, kaip pavyzdžiui LR gyventojų informuotumas apie Europos politinius reikalus (2007 m.) ar ES biudžetą ir jo lėšų paskirstymą įvairioms sritims (2008 m.). O 2009 m. ir 2010 m. apklausose visai neaptariamas respondentų informuotumas apie ES lygį. Kaip jau buvo minėta anksčiau, bendras visuomenės informuotumas apie ES lygį aptariamas 2004 m., 2005 m. ir 2006 m. „Eurobarometro“ apklausose (žr. 5 pav.).

⁹⁷ Informacijos apie ES tinklas Lietuvoje, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/aktuali-informacija/visuomenes-informavimas/33/>> [žiūrėta 2011-11-12].

⁹⁸ ES ir Lietuvos santykių istorinė apžvalga, <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-europos-sajungoje/es-ir-lietuvos-santykiu-istorine-apzvalga/>> [žiūrėta 2011-11-12].

⁹⁹ Auštrevičius, P., „Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kampanijos organizavimas“, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą* (red. Maniokas, K. ir kt.), Vilnius: Eugrimas, 2004, p. 372.

¹⁰⁰ „TNS Gallup“ gyventojų apklausa apie ES, 2003 m. rugpjūtis, Vilnius: Informacijos centras, p. 121.

5 pav. LR gyventojų informuotumo lygis Lietuvai tapus ES nare (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Eurobarometro“ duomenis,

Eurobarometras 2004.1, p. 15, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-12];

Eurobarometras 64, p. 24, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12];

Eurobarometras 65, p. 30, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

„Eurobarometro“ visuomenės apklausų rezultatai iliustruoja LR gyventojų žinių apie ES, jos politiką ir institucijas pakilimą lyginant su visuomenės apklausomis iki Lietuvos narystės. Reikėtų pabrėžti tai, kad „Eurobarometro“ apklausose pateikiami ne tik respondentų atsakymai į anketos klausimus, bet ir apklausos dalyvių tam tikri socialiniai-demografiniai duomenys bei apklausų rezultatų palyginimas su bendru ES šalių narių vidurkiu.

2004 m. „Eurobarometro“ apklausos rezultatai parodė, kad LR gyventojai savo žinių apie ES lygiams pateiktoje skalėje nuo 1 iki 10 (kur 1 reiškia „visiškai nieko nežinau“, o 10 – „labai daug žinau“) įvertino kiek žemesniu nei vidutiniu, t. y. 4,26 balo iš 10 balų (42,6 proc.). Pagal socialinius-demografinius duomenis, ES labiau domėjosi jaunesni, t. y. 15–29 m. (47,1 proc.), aukštesnes pajamas gaunantys (49,2 proc.) ir aukštesnį išsilavinimą (51,4 proc.) turintys LR gyventojai. Kalbant apie konkrečias žinias susijusias su ES, 2004 m. apklausos rezultatai rodo, kad LR gyventojai geriausiai žino ES simbolius – vėliavą (82 proc.) ir Europos dieną (40 proc.). Tik trečdalis Lietuvos gyventojų žino, kad ES turi himną (34 proc.), ketvirtadalis – kiek šalių sudaro ES (27 proc.), kaip renkamas Prezidentas (24

proc.)¹⁰¹. Naujose valstybėse narėse (toliau – NVN) gyventojų žinios analogiškais klausimais kiek geresnės, t. y. NVN Europos Sąjungos vėliavą žino 87 proc., Europos dieną – 40 proc., kad ES turi himną – 47 proc., kiek šalių sudaro ES – 35 proc., kaip renkamas ES Prezidentas – 37 proc. Apklausos ataskaitoje teigiama, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų manė esą gerai (48 proc.) arba labai gerai informuoti (18 proc.) apie tai, kad po kelių mėnesių Lietuva taps ES nare. Tuo tarpu apie plėtrą, naujoms narėms stojant į ES, LR gyventojai manė žiną mažiau: daugiau nei pusė gyventojų sakė apie tai esą blogai informuoti (45 proc.) arba nieko nežiną (9 proc.). Apie tai, kad Lietuva stoja į ES, taip pat geriau informuoti jaunesni žmonės, miestų gyventojai. Išsimokslinimas čia taip pat daro lemiamą įtaką: 87 proc. aukštąjį išsimokslinimą turinčių Lietuvos gyventojų mano šiuo klausimu esą labai gerai ar gerai informuoti. Tarp nebaigusių vidurinio mokslo Lietuvos gyventojų save labai gerai ir gerai informuotais apie Lietuvos stojimą į ES laiko 51 proc. Jau anksčiau, analizuojant 2001 m. apklausą, buvo užsiminta apie kai kurių LR gyventojų euroskeptines pažiūras ES atžvilgiu. Tokia prielaida iškyla aptariant ir 2004 m. visuomenės apklausą, nes jos rezultatai atskleidžia, kad kas penktas Lietuvos gyventojas teigė nesidomįs (20 proc.) informacija apie ES. Tai du kartus daugiau, nei vidutiniškai NVN (10 proc.)¹⁰². Pagal socialinius-demografinius rodiklius, „Lietuvoje informacija apie ES dažniau nesidomi vyresnio amžiaus, neturtingiausi, žemesnį išsimokslinimą turintys žmonės, dažniau – kaimo nei miesto gyventojai“¹⁰³. Kaip ir ankstesnėse viešosios nuomonės apklausose, šioje taip pat esminiu informacijos šaltiniu, visų socialinių-demografinių grupių respondentų nuomone, išlieka pagrindinės žiniasklaidos priemonės, t. y. televizija (73 proc., NVN – 79 proc.) ir radijas (46 proc., NVN – 51 proc.)¹⁰⁴. Kaip pažymi A. Balčytienė ir A. Vinciūnienė, „nacionalinės žiniasklaidos priemonės yra pagrindinis Europos šalių gyventojų informacijos apie ES šaltinis“¹⁰⁵. Tuo tarpu apklausos dalyvių nuomonės, apie tai ar šalies žiniasklaida objektyviai informuoja visuomenę apie ES, pasidalijo, t. y. kad žiniasklaidoje pateikiama informacija yra objektyvi teigė 41 proc. respondentų, o kad per daug propagandinė ir teigiama – 40 proc. Kaip pažymima apklausos ataskaitoje, „vyrai dažniau, nei moterys, mano, kad informacija apie ES pagražinama. Tokios pat nuomonės laikosi vyresni gyventojai, tuo tarpu jaunimas, kuris jaučiasi geriau informuotas apie ES, tiki žiniasklaidos pateikiama informacija. Kaimo žmonės labiau pasitiki pateikiama informacija, nei miestiečiai, kurie dažniau įžvelgia propagandą šioje žiniasklaidos informacijoje“¹⁰⁶. A. Balčytienė ir A.

¹⁰¹ Eurobarometras 2004.1, 2004, p. 15–16, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ Ten pat, p. 17.

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Komunikacija ir žiniasklaida: Europinės naujienos Europos žiniasklaidoje“, *Informacijos mokslai*, 2006 (36), p. 69, <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/36/68-82.pdf> [žiūrėta 2011-11-13].

¹⁰⁶ Eurobarometras 2004.1, 2004, p. 19, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

Vinciūnienė pateikia pastebėjimą, kad, idealiuoju atveju, „žiniasklaidai, kaip piliečių forumui, turėtų būti keliamas svarbus uždavinys – aiškiau ir populiariau informuoti piliečius apie svarbiausiose ES institucijose priimamus politinius sprendimus, adekvačiai į juos reaguoti ir informuoti apie tai savo auditoriją jai priimtinais būdais per spaudą, radiją, televiziją ar internetą. Tik išsami ir laiku pateikiama piliečiams informacija padėtų įveikti ES demokratijos stygiaus problemą“¹⁰⁷.

Paskutinis šioje apklausoje su LR gyventojų informuotumu susijęs klausimas yra jų turimos žinios apie ES institucijas. Pagal 2004 m. apklausos duomenis, LR gyventojai geriausiai žino dvi ES institucijas, t. y. Europos Parlamentą (85 proc.) ir Europos Komisiją (71 proc.). Neblogai žinomi ir Europos Teisingumo Teismas (60 proc.), Europos Centrinis Bankas (toliau – ECB) (59 proc.) bei ES Ministrų Taryba (toliau – ES MT) (51 proc.). Tai įtakingesnės ES institucijos, tad respondentų domėjimasis jomis visiškai suprantamas. Mažiau LR gyventojams girdėtos Europos Ombudsmeno (18 proc.) ir ES Regionų komiteto institucijos (25 proc.). Pagal socialinius-demografinius rodiklius, vyrauja ta pati tendencija: ES institucijas geriau žino jaunesni, labiau pasiturintys, turintys aukštesnę mokslinį išsilavinimą LR gyventojai¹⁰⁸.

2005 m. „Eurobarometro“ apklausa liudija apie labai panašų LR gyventojų informuotumo lygį kaip ir 2004 m. (žr. 5 pav.). LR gyventojų informuotumo apie ES lygis (41,0 proc.) yra beveik identiškas vidutinių europiečių žinių lygiui (42 proc.). Lyginant šios apklausos duomenis su 2004 m. duomenimis, pastebima, kad pagerėjo LR gyventojų žinios apie tai, kad ES turi savo himną (43 proc.), o bendras 25 ES šalių narių vidurkis (toliau ES–25) yra 33 proc. Pagerėjo ir LR gyventojų žinios apie ES valstybes nares (41 proc., ES–25 – 44 proc.). Kalbant apie pagrindinius informacijos apie ES šaltinius, „lyderių“ pozicijų, kaip ir ankstesniais metais, nepalieka televizija (75 proc., ES–25 – 66 proc.) bei radijas (42 proc., ES–25 – 30 proc.)¹⁰⁹.

2006 m. „Eurobarometro“ apklausoje LR gyventojų informuotumo apie ES lygis visiškai susilygino su vidutinio europiečio žiniomis šia tema ir siekia 45,0 proc. (žr. 5 pav.). Kalbant konkrečiau, dar šiek tiek pakilo LR gyventojų žinios apie dabartiniu metu ES priklausančias šalis (49 proc., ES–25 – 50 proc.). Kalbant apie Europos Parlamento rinkimų tvarką, respondentų žinios išliko beveik nepakitusios, t. y. 2005 m. buvo 56 proc., o 2006 m. – 55 proc. Tuo tarpu vidutinio europiečio žinios šiuo klausimu, nors ir nežymiai, bet pakilo, t. y. 2005 m. buvo 50 proc., o 2006 m. – 52 proc. Jau eilę metų LR gyventojams

¹⁰⁷ Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Komunikacija ir žiniasklaida: Europinės naujienos Europos žiniasklaidoje“, *Informacijos mokslai*, 2006 (36), p. 69, <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/36/68-82.pdf> [žiūrėta 2011-11-13].

¹⁰⁸ Eurobarometras 2004.1, 2004, p. 20, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

¹⁰⁹ Eurobarometras 64, 2005, p. 25, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

priimtinaisiais informacijos apie ES šaltiniais išlieka televizija (80 proc., ES–25 – 70 proc.) ir radijas (43 proc., ES–25 – 31 proc.). Turbūt vertėtų paminėti ir trečią pagal populiarumą informacijos šaltinį – dienraščius (45 proc., ES–25 – 41 proc.), kadangi kaip ir pirmų dviejų šaltinių, pastarojo populiarumas pamažu, bet vis didėja¹¹⁰.

2007 m. „Eurobarometro“ apklausoje nebebuvo aptariamas bendras LR gyventojų informuotumo lygis apie ES. Šioje apklausoje buvo siekiama nustatyti respondentų informuotumo lygį apie Europos politinius reikalus. Apklausos rezultatai parodė, kad tiek Lietuvos gyventojai, tiek kitų 27 ES šalių narių (toliau – ES–27) gyventojai mano esantys blogai informuoti apie Europos politinius reikalus (71 proc., ES–27 – 75 proc.)¹¹¹. Kalbant apie įvairias sritis, Lietuvos gyventojai jaučiasi geriau informuoti apie žemės ūkio ir žuvininkystės (34 proc., ES–27 – 23 proc.), kovos su nusikalstamumu (33 proc., ES–27 – 26 proc.), kovos su terorizmu (30 proc., ES–27 – 29 proc.) ir ekonomikos (30 proc., ES–27 – 25 proc.) srityse priimamus sprendimus. Kaip teigiama apklausos ataskaitoje, įdomu pastebėti, kad „moksliniai ir technologiniai tyrinėjimai, kurie nuolatos yra ES akcentuojami kaip ateities prioritetas, tiek Lietuvos, tiek apskritai visų ES gyventojų yra viena mažiausiai žinomų sričių (18 proc., ES–27 – 18 proc.)“¹¹². Tokį Lietuvos gyventojų informuotumo lygį apie Europos politinius reikalus galima pagrįsti tuo, kad, matyt, gyventojai labiau domisi tomis sritimis, kurios aktualios jų šaliai ir jiems asmeniškai.

2008 m. „Eurobarometro“ apklausos dalyviams buvo pateikiami klausimai apie ES biudžetą. Apklausos rezultatai parodė, kad 58 proc. Lietuvos gyventojų yra girdėję apie ES biudžetą, tačiau nedaug apie jį žino (ES–27 – 51 proc.), o 25 proc. respondentų teigė apskritai niekada nėra girdėję apie ES biudžetą (ES–27 – 33 proc.)¹¹³. Nors daugiau nei pusė apklausos dalyvių teigė mažai žinantys apie ES biudžetą, tačiau LR gyventojai gana teisingai įvardino sritis, kurioms ES skiria didžiausią biudžeto dalį. 39 proc. (ES–27 – 24 proc.) respondentų mano, kad pagrindinės lėšos yra skiriamos ekonomikos augimui, o 38 proc. (ES–27 – 24 proc.) respondentų teigia – kad žemės ūkiui ir kaimo plėtrai. Kaip teigiama apklausos ataskaitoje, „2008 m. ES biudžete būtent šios dvi sferos ir buvo prioritetingos – joms skirta 45 proc. ir 43 proc. visų lėšų“¹¹⁴.

Atlikus 1999–2010 m. LR gyventojų informuotumo apie ES lygio analizę, galima teigti, kad nors ir ne tendencingai, Lietuvos gyventojų informuotumo apie ES lygis didėjo kiekvienais metais, kai tik šis

¹¹⁰ Eurobarometras 65, 2006, p. 30–31, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

¹¹¹ Eurobarometras 67, 2007, p. 39–40, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

¹¹² Ten pat.

¹¹³ Eurobarometras 70, 2008, p. 34, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

¹¹⁴ Ten pat, p. 35.

aspektas visuomenės apklausose buvo analizuojamas. Prieš Lietuvai tampa ES nare, 2000 m. visuomenės informuotumo apie ES ir Lietuvos stojimo į ES procesą lygis buvo gana žemas (21,8 proc.). Apklausa parodė, kad tuo metu daugiau nei pusė gyventojų dar nežinojo, kur gauti informacijos apie ES bendrai ir apie Lietuvos stojimo į ES procesą. 2001 m. padidėjusį visuomenės informuotumo apie ES lygį (30,4 proc.) galėjo lemti sėkmingai įgyvendintos įvairios visuomenės informavimo priemonės ir tai, kad gana intensyviai informaciją apie ES skleidė žiniasklaida, kurią gyventojai laikė visuomenės informavimo „lydere“. 2002 m. visuomenės žinios apie ES ir Lietuvos stojimo į ES procesą šiek tiek sumažėjo (27,9 proc.). Tokią procentinę išraišką galėjo lemti respondentams užduodami konkretni nei anksčiau klausimai, kaip pavyzdžiui apie ES paramos fondus valstybėms narėms, apie kuriuos daugiau nei pusė respondentų buvo tik girdėję (55,4 proc.) arba nieko nežinojo (31,5 proc.). Nors 2003 m. apklausoje respondentų buvo klausiama dar konkretnių klausimų, tačiau gyventojų informuotumo apie ES lygis buvo didesnis (35,7 proc.) nei 2002 m. Visuomenės susidomėjimą ES galėjo skatinti konkretūs to meto įvykiai: Lietuvos ir dar devynių šalių pasirašyta Stojimo į ES sutartis bei šalyje įvykęs referendumas dėl stojimo į ES.

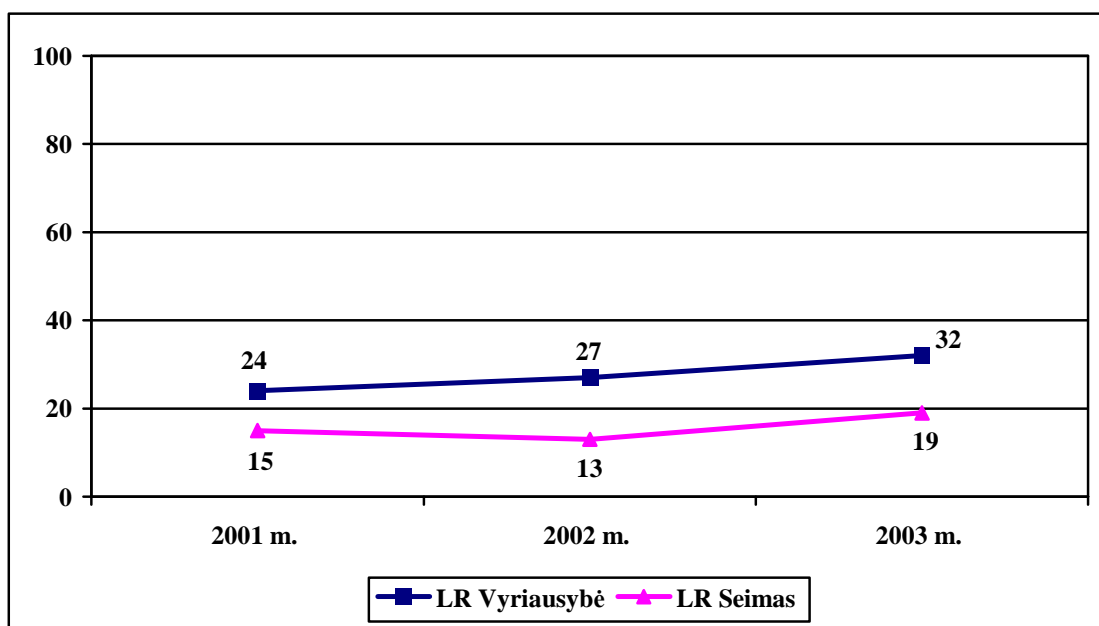
Analizuojant visuomenės apklausas, atliktas Lietuvai tapus ES nare, paaiškėjo, kad 2004 m. visuomenės informuotumo apie ES lygis buvo šiek tiek žemesnis nei vidutinis, t. y. 4,26 balo iš 10 balų (42,6 proc.). Tačiau 2004 m. LR gyventojai 6,9 proc. buvo geriau informuoti apie ES nei 2003 m. Dauguma Lietuvos gyventojų šaliai tapus ES nare sužinojo nemažai bendros informacijos apie ES, kaip pavyzdžiui apie ES simbolius (82 proc.), ES institucijas: Europos Parlamentą (85 proc.), Europos Komisiją (71 proc.) ir kt. Pagal socialinius-demografinius duomenis, ES labiau domėjosi jaunesni, aukštesnes pajamas gaunantys ir aukštesnį išsilavinimą turintys respondentai. 2005 m. apklausos rezultatai parodė, kad nuo 2004 m. Lietuvos gyventojų informuotumo lygis nelabai pasikeitė (41,0 proc.). 2006 m. atlikus visuomenės apklausą paaiškėjo, kad LR gyventojų informuotumo apie ES lygis visiškai susilygino su vidutinio europiečio žiniomis ir siekia 45,0 proc. Kaip ir ankstesnėse apklausose, 2006 m. apklausos dalyviai visuomenės informacijos „lydere“ įvardino žiniasklaidą: televiziją (80 proc.), radiją (43 proc.) ir dienraščius (45 proc.). 2007 m. apklausos rezultatai parodė, kad LR gyventojai yra blogai informuoti apie Europos politinius reikalus (71 proc.). Šiek tiek geriau savo žinias respondentai vertina apie sprendimus priimamus jiems asmeniškai ar jų šaliai aktualiose srityse. 2008 m. apklausoje paaiškėjo, kad 58 proc. Lietuvos gyventojų yra girdėję apie ES biudžetą, tačiau apie jį žino nedaug. Nepaisant to, respondentai teisingai įvardino sritis, kurioms yra skiriama daugiausiai ES biudžeto lėšų, t. y. ekonomikos augimui, žemės ūkiui ir kaimo plėtrai. 2009 m. ir 2010 m. apklausose visai nebuvo aptariamas LR gyventojų informuotumo apie ES lygis.

Lietuvos gyventojų požiūrį į šalies narystę ES lemia ne tik jų informuotumo apie ES lygis, bet ir visuomenės pasitikėjimas pagrindinėmis Lietuvos ir ES institucijomis. Todėl tolesniame šio darbo poskyryje bus analizuojamas Lietuvos gyventojų pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis, kuris gali būti viena iš priežasčių, lemiančių visuomenės požiūrio į šalies narystę ES kaitą.

2.2. Gyventojų pasitikėjimas šalies ir ES institucijomis

Pasak H. Clay, „valdžia yra pasitikėjimo institucija, o valdžios tarnautojai yra pasitikėjimo mandato turėtojai; pasitikėjimo institucija ir mandato turėtojai tarnauja žmonių labui“. Šiame poskyryje nagrinėjamas visuomenės pasitikėjimas pagrindinėmis šalies ir ES institucijomis iki narystės ir narystės ES laikotarpiais. Visuomenės apklausų, kuriose buvo aptariamas šis aspektas, analizė padės nustatyti, Lietuvos gyventojų nuomone, kokios, šalies ar ES institucijos labiau tarnauja žmonių labui.

Iki Lietuvos narystės ES, galima tirti viešąją nuomonę apie pasitikėjimą šalies institucijomis, o narystės ES metu galima tirti viešąją nuomonę apie pasitikėjimą ne tik šalies, bet ir pagrindinėmis ES institucijomis, kurią tiria „Eurobarometro“ apklausos nuo 2004 m. (išskyrus 2010 m.). 6 paveiksle pateikta LR gyventojų pasitikėjimo pagrindinėmis šalies institucijomis dinamika 2001–2003 m.

6 pav. LR gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis šalies institucijomis 2001–2003 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Eurobarometro“ duomenis,

Eurobarometras 2004.1, p. 14, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-14].

1999 m. apklausoje respondentų nebuvo klausama apie jų pasitikėjimą nei šalies, nei ES institucijomis, o 2000 m. lapkričio mėn. atliktoje viešosios nuomonės apklausoje buvo užsiminta apie valstybines institucijas kaip vieną iš informacijos apie ES ir Lietuvos stojimą į ES šaltinių (žr. 3 pav.). Apklausos rezultatai parodė, kad tik labai maža dalis respondentų (1,1 proc.) norėdami gauti informacijos apie ES kreiptusi į valstybines institucijas.

2001 m. „Vilmorus“ apklausa parodė, kad svarbiausiomis šalies valstybinėmis institucijomis yra laikomos LR Vyriausybė ir LR Seimas, tačiau jomis pasitiki palyginti mažai respondentų – Vyriausybę pasitiki 24 proc., Seimu – 15 proc. respondentų. Remiantis 2001 m. apklausa, dauguma respondentų nepasitiki Seimo narių (92,6 proc.) ir Vyriausybės atstovų (85,4 proc.) pateikiama visuomenei informacija apie Lietuvos stojimą į ES¹¹⁵. Tad galima suprasti, kodėl bendras pasitikėjimas Vyriausybe ir Seimu yra toks žemas. Palyginti dideliame visuomenės nepasitikėjime LR Vyriausybę 2001 m. įtakos galėjo turėti tuometinė dažna Vyriausybių kaita. Tuo metu Ministro Pirmininko pareigas ėjusiam A. Brazauskui apie Vyriausybių kaitos trūkumus sakė ir tuometinis Europos Komisijos narys G. Verheugenas, buvęs atsakingas už ES plėtrą. Jis pabrėžė, kad „dažna Vyriausybių kaita, jeigu ji ir toliau vyks, nepadės Lietuvai siekti savo tikslų, nes kiekvienas Vyriausybės keitimas reiškia pertrauką, tam tikrą jėgų perskirstymą ir tempų sulėtėjimą“¹¹⁶. Tai, matyt, buvo netiesioginė užuomina į vieną iš pagrindinių to laikotarpio Lietuvos tikslų – šalies narystę ES¹¹⁷. Visuomenės pasitikėjimas LR Seimu 2001 m. buvo dar mažesnis nei LR Vyriausybę. Todėl apklausoje respondentai išsakė nuomonę, kad „lyderiais“ informuojant visuomenę, apie ES ir Lietuvos stojimą į ES procesą, neturėtų tapti nei LR Vyriausybės (70,6 proc.), nei LR Seimo atstovai (83,4 proc.). Respondentų nuomone, „jeigu referendumas dėl stojimo į Europos Sąjungą vyktų rytoj“, priimdami sprendimą jie tikrai nesivadovautų, nei LR Vyriausybės (90,7 proc.), nei LR Seimo (94,0 proc.) argumentais¹¹⁸.

2002 m. LR gyventojų pasitikėjimas Vyriausybe ir Seimu liko beveik nepakitęs. Pasitikėjimas Vyriausybe pakilo 3 procentiniais punktais (27 proc.), o pasitikėjimas Seimu sumažėjo 2 procentiniais punktais (13 proc.). Lyginant su 2001 m. vasario mėn. apklausos duomenimis, nepasitikėjimas Seimo narių teikiama informacija apie Lietuvos stojimą į ES išaugo 1 procentu (93,3 proc.), o šalies Vyriausybės

¹¹⁵ LiDa, Požiūris į ES ir informuotumo lygmuo, 2001, vasaris, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-14].

¹¹⁶ ELTA, „Europos komisaras išpejo Lietuvą dėl dažnos Vyriausybių kaitos“, *Zebra*, 2001, liepos 25 d., <<http://www.zebra.lt/lt/naujienos/lietuva/europos-komisaras-ispejo-lietuva-del-daznos-vyriausybiu-kaitos-2918.html>> [žiūrėta 2011-11-14].

¹¹⁷ LR Vyriausybės 2001 m. veiklos ataskaita, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4018&p_d=17004&p_k=1> [žiūrėta 2011-11-14].

¹¹⁸ LiDa, Požiūris į ES ir informuotumo lygmuo, 2001, vasaris, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-14].

atstovų – išaugo beveik 5 procentais (90,1 proc.)¹¹⁹. Ieškant atsakymų, kodėl nepasitikėjimas Vyriausybės atstovais buvo šiek tiek mažesnis nei nepasitikėjimas Seimo nariais, galima būtų paminėti tai, kad su 12-ąja LR Vyriausybe į politiką grįžo visuomenės palaikymą turintis pirmasis nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos Prezidentas A. Brazauskas. Be to, tuo metu šalies vykdomojoje valdžioje atsirado tam tikras stabilumas: „per šiuos metus nepasikeitė nė vienas ministras, Vyriausybė priėmė rekordiškai daug sprendimų – 2115 Vyriausybės nutarimų“¹²⁰. Reikia akcentuoti dar ir tai, kad šiai Vyriausybei pavyko pasiekti didelę pažangą kalbant apie du svarbiausius jos veiklos prioritetus, t. y. 2002 m. Lietuva baigė derybas dėl narystės Europos Sąjungoje ir buvo pakviesta tapti NATO nare. Kalbant apie visuomenės pasitikėjimo sumažėjimą LR Seimu, reikėtų paminėti 2002 m. Kauno technologijos universiteto politikos ir viešojo administravimo instituto mokslininkų (A. Krupavičiaus, G. Merkio, G. Šumsko) ir „Vilmorus“ atliktą viešosios nuomonės apklausos tyrimą. Jo duomenys parodė, kad respondentai vertindami Seimo narių darbą nurodė tokius trūkumus, pavyzdžiui, kad Seimo priimti įstatymai yra skuboti, prieštaringi, turintys daug poįstatyminių aktų, dažnai kaitaliojami, neapgalvoti, nukopijuoti nuo Vakarų šalių; balsavimas dėl įstatymų kartais vyksta pustuštėje salėje, įstatymai tarnauja grupuotėms (kurios remia kai kuriuos Seimo narius), dalis Seimo narių nesupranta priimtų įstatymų¹²¹. Todėl nenuostabu, kad išvardinti Seimo darbo trūkumai mažina visuomenės pasitikėjimą Seimo nariais.

2003 m. visuomenės apklausa parodė, kad pasitikėjimas A. Brazausko vadovaujama Vyriausybe išaugo iki 32 proc., o pasitikėjimas Seimu išaugo iki 19 proc. Tikėtina, kad visuomenės pasitikėjimas institucijomis išaugo dėl šalies vykdomosios valdžios pastovumo ir stabilumo – 12-oji A. Brazausko vadovaujama Vyriausybė dirbo ilgiausiai, palyginus su visomis iki tol po nepriklausomybės atkūrimo dirbusiomis Vyriausybėmis. Gyventojų nuomonės pasikeitimą galėjo lemti ir konkretūs Vyriausybės nuveikti darbai, t. y. „žymiai geriau surenkami mokesčiai, vykdomas biudžetas, nebevėluojama išmokėti atlyginimus biudžetinių įstaigų darbuotojams, „Sodrai“ išbridus iš skolų, laiku mokamos ir didinamos pensijos“¹²². Galima teigti, kad visuomenės pasitikėjimą šalies institucijomis padidino efektyvus Lietuvos rengiamasis narystei ES – „2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas ir Užsienio reikalų ministras Antanas Valionis pasirašė stojimo į Europos Sąjungą sutartį“¹²³. Tai atitiko

¹¹⁹ LiDa, Požiūris į ES, 2002, gegužė, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0156_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-14].

¹²⁰ LR Vyriausybės 2002 m. veiklos ataskaita, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4018&p_d=23938&p_k=1> [žiūrėta 2011-11-14].

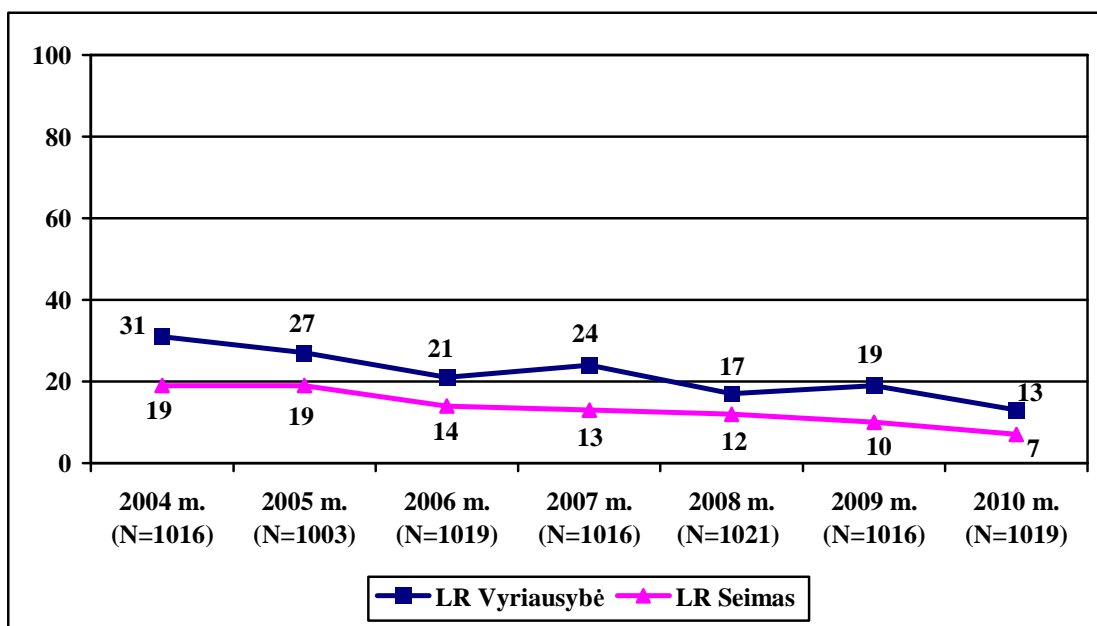
¹²¹ KTU Politikos ir viešojo administravimo institutas, Lietuvos Respublikos Seimo įvaizdis visuomenėje, 2002, p. 31, <http://www.lidata.eu/files/pdf/2007-12-17/LRS_ivaizdis_20020902.pdf> [žiūrėta 2011-11-14].

¹²² Ten pat.

¹²³ Europos Komisija, Lietuvos kelias į ES, <http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/kelias_i_es/kelias_i_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-15].

visuomenės lūkesčius, nes kaip teigia V. Gaidys, „2003 m. pradžioje iki pat referendumo dėl Lietuvos narystės ES 2003 m. gegužę nebuvo abejojama, kad dauguma gyventojų yra už Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą“¹²⁴. Tai patvirtina 2003 m. gegužės 10–11 d. vykusio referendumo rezultatai – dauguma balsavusiųjų buvo eurošalininkai (91,07 proc.).

Apklausų duomenys iki Lietuvos narystės ES parodė, kad pasitikėjimas Lietuvos pagrindinėmis institucijomis yra mažas. Jis keliais procentiniais punktais pakilo artėjant Lietuvos narystei ES ir išsilaikė pirmaisiais narystės ES metais (žr. 7 pav.). Be to, Lietuvai tapus ES nare visuomenės apklausoje atsirado klausimas apie gyventojų pasitikėjimą pagrindinėmis ES institucijomis (žr. 8 pav.).

7 pav. LR gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis šalies institucijomis 2004–2010 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Eurobarometro“ duomenis,

Eurobarometras 2004.1, p. 13, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 64, p. 15, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 65, p. 17, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

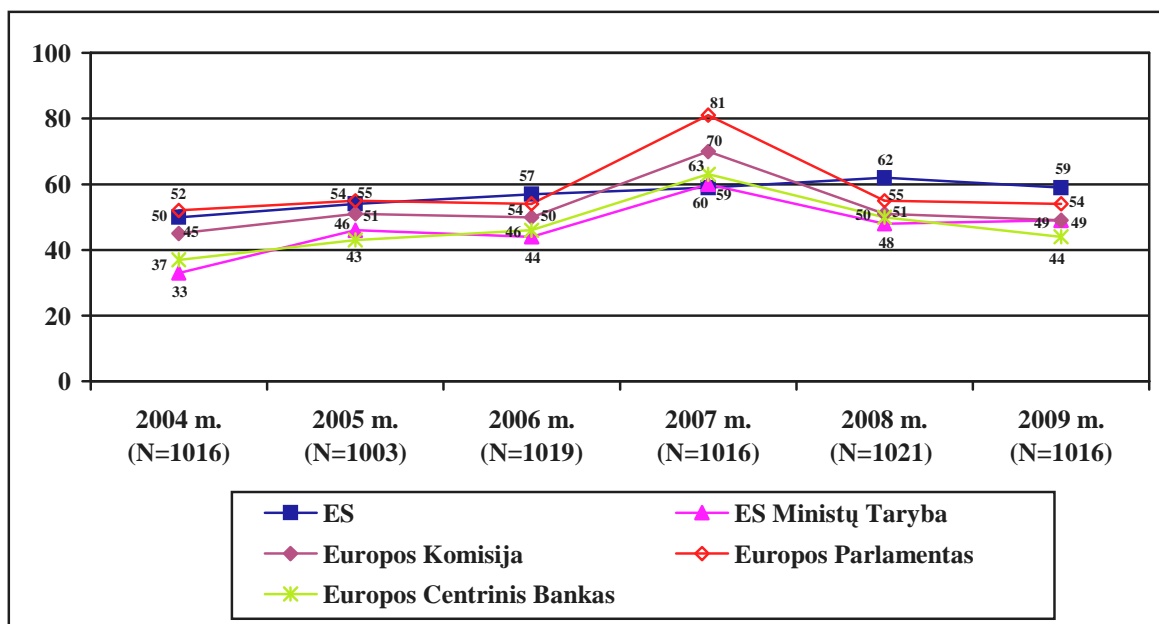
Eurobarometras 68, p. 19, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 69, p. 15, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 71, p. 34, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 73, p. 3, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_fact_lt_en.pdf> [žiūrėta 2011-11-15].

¹²⁴ Gaidys, V., „Lietuva Europos Sąjungoje: viešosios nuomonės tyrimų 1997–2007 metų duomenys“, *Politologija*, 2007/4 (48), p. 171, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/48/165-190.pdf>> [žiūrėta 2011-11-15].

8 pav. LR gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis ES institucijomis 2004–2009 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Eurobarometro“ duomenis,

Eurobarometras 2004.1, p. 20, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 64, p. 20, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 65, p. 26, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 68, p. 36, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 69, p. 34, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15];

Eurobarometras 71, p. 34, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15].

Visuomenės pasitikėjimo šalies Vyriausybe ir Seimu didėjimas nebuvo ilgalaikis procesas. Šiek tiek palankiau nei įprasta visuomenė vertino LR Vyriausybę ir LR Seimą iki Lietuvos narystės ES (2003 m.) ir vos tik šaliai įstojus į ES (2004 m.). 7 *paveiksle* pavaizduota tolesnė pasitikėjimo minėtomis šalies institucijomis dinamika. 2004–2010 m. „Eurobarometro“ apklausos rodo gana neigiamą LR gyventojų nuomonę apie šalies pagrindines institucijas. Reikia pabrėžti tai, kad „Eurobarometro“ apklausose respondentų buvo klausama ne tik apie pasitikėjimą LR Vyriausybe ir LR Seimu, bet ir kitomis institucijomis. Prisimenant ankstesniame poskyryje atliktą analizę ir gana dažnai „lyderių“ pozicijas užėmusią žiniasklaidą, pastebima, kad ir pasitikėjimo klausimu visuomenė daugiausiai teigiamai vertina žiniasklaidą. 2004 m. apklausoje tarp institucijų „lydere“ išliko žiniasklaida: labiausiai visuomenė pasitiki televizija (68 proc., ES–25 – 54 proc.), radiju (65 proc., ES–25 – 62 proc.) ir spauda (55 proc., ES–25 – 47 proc.). Pasitikėjimas LR Vyriausybe (31 proc., ES–25 – 28 proc.) ir LR Seimu (19 proc., ES–25 – 35 proc.) žymiai mažesnis. Palyginti su vėlesnėmis viešosios nuomonės apklausomis, 2004 m. pasitikėjimas

šalies valdžios institucijomis yra aukščiausias (žr. 7 pav.), o lyginant su ankstesnėmis visuomenės apklausomis, visuomenės pasitikėjimas šalies Vyriausybe 1 procentiniu punktu buvo didesnis prieš Lietuvai tampa ES nare, t. y. 2003 m. Tais metais visuomenės pasitikėjimas Seimu buvo toks pat kaip ir 2004 m. t. y. 19 proc. (žr. 6 pav.).

Kaip rodo apklausų rezultatai, LR gyventojai labiau linkę pasitikėti ES nei šalies institucijomis (žr. 8 pav.). 2004 m. Lietuvos gyventojai labiausiai buvo linkę pasitikėti Europos Parlamentu (52 proc.), ES apskritai (50 proc.) ir Europos Komisija (45 proc.). Pasitikėjimą Europos Centrinio Banku išreiškė 37 proc., o pasitikėjimą Europos Sąjungos Ministrų Taryba – 33 proc. respondentų. Kaip jau buvo minėta anksčiau, LR gyventojai buvo aktyvūs eurošalininkai dar iki Lietuvos narystės ES. Taigi ES ir toliau pasitiki pusė (50 proc.) 2004 m. apklausos dalyvių.

2005 m. LR gyventojų pasitikėjimas šalies institucijomis nelabai pasikeitė (žr. 7 pav.). Tik reikia paminėti, kad 2005 m. pasitikinčių LR Vyriausybe sumažėjo dar 4 proc. (27 proc.), o gyventojų pasitikėjimas LR Seimu išliko toks pat kaip ir 2004 m. (19 proc.). Tačiau visuomenės pasitikėjimas ES institucijomis, lyginant su 2004 m. duomenimis, išaugo (žr. 8 pav.). Per metus Lietuvos gyventojai galėjo geriau susipažinti su ES institucijomis, ten dirbančiais žmonėmis ar šių institucijų problemomis. Labiausiai pasitikima EP (55 proc., ES–25 – 51 proc.), ES (54 proc., ES–25 – 45 proc.) ir EK (51 proc., ES–25 – 46 proc.). Šiek tiek mažiau respondentų teigė pasitikintys ES MT (46 proc., ES–25 – 40 proc.) ir ECB (43 proc., ES–25 – 44 proc.).

2006 m. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas šalies valdžios institucijomis sumažėjo (žr. 7 pav.). Lyginant su 2005 m. apklausų duomenimis, 2006 m. 6 proc. mažiau Lietuvos gyventojų pasitiki šalies Vyriausybe (21 proc.), o pasitikėjimas Seimu sumažėjo 5 proc. ir siekia 14 proc. Tokį visuomenės požiūrį galėjo lemti valdžią krečiantys skandalai, pavyzdžiui, Turniškių skandalas, kai buvo išsiaiškinta, kad „aukšti pareigūnai įsigijo namus prestižiniame rajone mažesnėmis nei rinkos kainomis“¹²⁵, kilęs A. Brazausko skandalas dėl „Draugystės“ viešbučio ir kt.¹²⁶. Be to, „Eurobarometro“ duomenimis, valstybės institucijomis LR gyventojai linkę nepasitikėti labiau nei vidutinis ES pilietis. Pagal visuomenės pasitikėjimą politikais Lietuva yra 110 vietoje tarp pasaulio valstybių. A. Kulakausko nuomone, valstybė „piliečių ir valdžios santykių požiūriu yra voratinklis, vėjo perpučiamas dalykas. [...] Todėl mūsų

¹²⁵ Turniškių skandalas sulaukė BBC dėmesio, *Lietuvos rytas*, 2006, kovo 10 d., <<http://www.lrytas.lt/-11419858051141144214-turni%C5%A1ki%C5%B3-skandalas-sulauk%C4%97-bbc-d%C4%97mesio.htm>> [žiūrėta 2011-11-16].

¹²⁶ Žemaitytė, A., „Visuomenės veidrodis: pilietinė ir politinė kultūra“, *Literatūra ir menas*, 2006, <http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3094&kas=straipsnis&st_id=8736> [žiūrėta 2011-11-16].

demokratinėje valstybėje Tauta nepasitiki politikais labiau negu diktatūrinėse valstybėse¹²⁷. Tačiau LR gyventojai labiau nei europiečiai vidutiniškai pasitiki ES (57 proc., ES–25 – 48 proc.). Kitomis ES institucijomis apklausos dalyviai taip pat išreiškia gana didelį pasitikėjimą: EP pasitiki 54 proc. (ES–25 – 52 proc.), EK – 50 proc. (ES–25 – 47 proc.), ECB – 46 proc. (ES–25 – 49 proc.) ir ES MT – 44 proc. (ES–25 – 43 proc.) respondentų.

2007 m. Lietuvos gyventojai ir toliau linkę nepasitikėti šalies Vyriausybe (24 proc.) ir Seimu (13 proc.). Gyventojų manymu, nepatenkinamas, nekonstruktyvus ir dažnai abejonių dėl skaidrumo keliantis jų darbas toliau didina valstybės ir visuomenės susvetimėjimą. Kolektyvinės monografijos „Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos“ sudarytojai M. Adomėnas, A. Augustinaitis, T. Janeliūnas, D. Kuolys ir E. Motieka taip pat išvelgia atotrūkį tarp visuomenės ir valstybės. Jų teigimu, „nuolatinis piliečių nepasitikėjimas politikais, partijomis, Vyriausybe ir savo pačių išrinktu Seimu rodo, kad valdžia nepateisina visuomenės lūkesčių. Nepaisant formalių demokratinių procedūrų ir valdžios kaitos, valdžios ir piliečių „nesusikalbėjimas“ ne tik nemažėja, bet, atrodo, virsta nuolatinė įtampa, keliančia pavojų politiniam valstybės stabilumui ir nacionaliniams interesams“¹²⁸. Taip pat, minėti ekspertai pabrėžia, kad „dabartiniame Lietuvos gerovės valstybės projekte nenumatyta vietos pilietinei visuomenei, tačiau gerovės valstybė negali būti sukurta vien valdžios iniciatyva iš viršaus“¹²⁹.

Tuo tarpu pasitikėjimas ES institucijomis 2007 m. dar labiau išaugo. Visos pagrindinės ES institucijos sulaukė daugiau nei pusės respondentų pasitikėjimo. 2007 m. labiausiai LR gyventojai pasitikėjo EP (81 proc., ES–27 – 88 proc.) ir EK (70 proc., ES–27 – 79 proc.). Trečioje vietoje liko visuomenės pasitikėjimas ECB (63 proc., ES–27 – 71 proc.), ketvirtoje – ES MT (60 proc., ES–27 – 62 proc.) ir galiausiai pasitikėjimas pačia ES (59 proc., ES–27 – 48 proc.). Apklauskos rezultatai liudija, kad LR gyventojai ES institucijomis pasitiki šiek tiek mažiau nei kiti 27 ES šalių narių gyventojai. Tačiau pastebima ir tai, kad eurošalininkų Lietuvoje ir toliau nemažėja. Palyginus 2006 m. ir 2007 m. apklausų duomenis, matyti, kad pasitikėjimas ES bendrai Lietuvoje išaugo 2 procentiniais punktais.

2008 m. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas LR Vyriausybe ir LR Seimu dar labiau sumažėjo: šalies Vyriausybe pasitikėjo 17 proc., o Seimu – 12 proc. respondentų (žr. 7 pav.). Sumažėjo ir visuomenės pasitikėjimas ES institucijomis (žr. 8 pav.). Tai lėmė 2008 m. pradžioje prasidėjusi pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė. Reikėtų pabrėžti, kad 2008 m. gruodžio 10 d. darbą pradėjo naujoji LR Vyriausybė. Tad, matyt, gyventojai vertino praeitos kadencijos Vyriausybės ir Seimo veiklą. 2008 m. krito šalies gyventojų

¹²⁷ Kulakauskas, A., Vėjo perpučiama valstybė, <http://www.demokratija.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1094:respublika&catid=11:paskutines-naujienos> [žiūrėta 2011-11-17].

¹²⁸ *Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos* (sud. Adomėnas, M. ir kt.), Vilnius: Versus aureus, 2007, p. 30.

¹²⁹ Ten pat, p. 31.

pasitikėjimas ir ES institucijomis, nors pasitikėjimas pačia ES išliko gana aukštas (62 proc., ES–27 – 50 proc.). Lyginant 2007 m. apklausos rezultatus, didžiausias skirtumas pastebimas EP pasitikėjimo atžvilgiu: 2007 m. juo pasitikėjo 81 proc. Lietuvos gyventojų (ES–27 – 88 proc.), o 2008 m. jau tik 55 proc. respondentų (ES–27 – 52 proc.). Nuo 2007 m. 19 proc. sumažėjo visuomenės palankumas ir EK (51 proc., ES–27 – 47 proc.), 13 proc. – ECB (50 proc., ES–27 – 50 proc.) bei 12 proc. – ES MT (48 proc., ES–27 – 43 proc.). Toks visuomenės požiūrio pokytis sietinas su galimai neišsipildžiusiais gyventojų lūkesčiais, kad šalies narystė ES apsaugos nuo bet kokių ekonomikos nuosmukių.

Galima teigti, kad 2009 m. visuomenės pasitikėjimas tiek šalies, tiek ES pagrindinėmis institucijomis išliko daugiau ar mažiau nepakitęs. 19 proc. Lietuvos gyventojų nepasitikė LR Vyriausybe ir 10 proc. LR Seimu. Nors pasitikėjimas LR Vyriausybe nuo 2008 m. pakilo 2 procentiniais punktais, tačiau tiek pat nukrito pasitikėjimas LR Seimu. Tai lėmė mokesčių padidinimas, išmokų iš biudžeto mažinimas, kaip pavyzdžiui pensijų bei motinystės pašalpų sumažinimas. Pasitikėjimas LR Seimu buvo pats žemiausias nuo 2001 m. (žr. 6 pav. ir 7 pav.). Tai, galbūt, lėmė Seimo Pirmininko A. Valinsko išrinkimas ir atstatydinimas. LR gyventojų pasitikėjimas ES institucijomis pasikeitė gana nežymiai (žr. 8 pav.). Nuo 2008 m. visuomenės pasitikėjimas ES bendrai nukrito 3 procentiniais punktais (59 proc., ES–27 – 47 proc.), EP – vos 1 procentiniu punktu (54 proc., ES–27 – 48 proc.), EK – 2 (49 proc., ES–27 – 44 proc.), o pasitikėjimas ES MT – 1 procentiniu punktu pakilo (49 proc., ES–27 – 42 proc.). 2009 gegužės 17 d. LR gyventojai šalies Prezidente išrinko buvusią Europos komisarę D. Grybauskaitę. Toks visuomenės pasirinkimas dar kartą patvirtina teigiamą ES institucijų įvaizdį Lietuvoje ir gyventojų tikėjimą jų kompetencija bei skaidrumu. Tačiau didžiausias skirtumas pastebimas visuomenės išreikštame pasitikėjime ECB. Jis nuo 2008 m. nukrito 6 procentiniais punktais (44 proc., ES–27 – 42 proc.). Tokiam visuomenės požiūriui įtakos galėjo turėti besitęsianti pasaulinė ekonomikos krizė, valdžios bejėgiškumas ją sustabdyti bei susiformavusi bendra neigiama nuostata apskritai visų finansinių institucijų atžvilgiu.

Reikia pažymėti, kad, 2009 m. apklausoje respondentai gana neigiamai atsiliepė apie Lietuvos teisėsaugos sistemą. Lietuvoje teisėsaugos institucijomis pasitikė 15 proc. gyventojų (ES–27 – 43 proc.), tai 12 procentinių punktų mažiau nei 2004 m. apklausoje. Tokia neigiama Lietuvos gyventojų nuomonė – blogiausias rodiklis visoje ES. Labai tikėtina, kad visuomenės pasitikėjimą, ypač paskutiniu metu, teisėsaugos institucijos prarado 2009 m. spalio mėn. kilus pedofilijos skandalui, ir kurio metu teisėsaugos institucijos buvo apkaltintos neveiklumu šio įvykio byloje. Tad šiuo metu valdžiai ne tik reikia rasti efektyvų būdą įveikti ekonominę krizę, bet taip pat nedelsiant atkurti gyventojų tikėjimą, kad jie gyvena

teisinėje valstybėje ir kad kiekvieno interesai bus apginti lygiomis teisėmis¹³⁰. Po tam tikros pertraukos 2009 m. apklausos dalyviams buvo užduotas klausimas apie jų pasitikėjimą ir žiniasklaidą. Kaip buvo minėta anksčiau, ilgą laiką ši valstybės institucija užėmė „lyderių“ pozicijas, tačiau 2009 m. tyrimo rezultatai rodo, kad pasitikėjimas žiniasklaida sumažėjo tiek Lietuvoje, tiek visoje ES. Išimtis yra tik internetas, kurį visuomenė vertina gana tolygiai (37 proc.). Tai galbūt demonstruoja ir augančią interneto kaip informacijos priemonės svarbą. Akivaizdu ir tai, kad „žiniasklaidos, o ypač – spaudos, aktyvus dalyvavimas politiniuose ir verslo interesų konfliktuose, smukdo pasitikėjimo ja lygmenį. Kita vertus, visuomenė priartėjo prie bendro ES lygmens, pasižyminčio kritiškumu. Galbūt visuomenės pasitikėjimas spauda prieš 10 metų Lietuvoje buvo per aukštas, suteikęs šiai žiniasklaidos priemonei per daug įtakos ir neskatinęs pakankamos savikontrolės“¹³¹. J. Palidaskaitės nuomone, „žmonės ima suvokti, kad žiniasklaida šalia naujienų paieškos, platinimo atlieka ir jų kūrimo funkciją, tampa verslu, siekiančiu pelno ir įtakos visuomenėje“¹³².

2010 m. nepasitikėjimas šalies Vyriausybe ir Seimu pasiekė „rekordą“. LR Vyriausybę tebeįtikino 13 proc. apklausoje dalyvavusių šalies gyventojų, o LR Seimui – vos 7 proc. Tam turėjo įtakos besitęsianti ekonominė krizė bei šalį krečiantys politiniai skandalai kaip pavyzdžiui, 2010 m. pabaigoje inicijuota apkalta dviems Seimo nariams: A. Sacharukui ir L. Karaliui, po kurio pastarasis neteko Seimo nario mandato. A. Kasparavičius teigia, kad „Lietuva turbūt visoje Europos Sąjungoje unikali tuo, kad jos bene mažiausią piliečių pasitikėjimą turinti ir labiausiai korumpuota valdžia (sprendžiant pagal sociologines apklausas), kuo ramiausiai visą Vakarų Europos civilizaciją primygtinai moko „moralumo“ tarptautiniuose santykiuose bei užsienio politikoje... Situacija, galbūt, galėtų būti ir komiška, jei nebūtų taip lietuviškai graudi. Kaip ir su lietuviškais Rūpintojėliais, kurių, regis, turime daugiausia, kaip ir ... savižudžių visoje Europoje“¹³³. Taigi, 2001–2010 m. atliktų visuomenės apklausų rezultatai parodė, kad, matyt, pagrindinės šalies institucijos atliko daugiau neigiamų nei teigiamų darbų, nes visuomenės požiūris tiek į LR Vyriausybę, tiek į LR Seimą visuomet buvo ne itin palankus. J. Palidaskaitė moksliniame straipsnyje apie politinę kultūrą taip pat aptarė visuomenės nepasitikėjimo valstybės institucijomis aspektą. Ji teigė, kad „nepasitikėjimas įstatymų leidžiamąja, vykdomąja ir teismine valdžiomis rodo,

¹³⁰ Eurobarometras 72, 2009, p. 32, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_lt_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-17].

¹³¹ Ten pat, p. 32–33.

¹³² Palidaskaitė, J., „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste“, *Politologija*, 2008/2 (50), p. 10, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/50/23-52.pdf>> [žiūrėta 2011-11-17].

¹³³ Kasparavičius, A., Politinė kultūra ir kritika šių dienų Lietuvoje, <<http://www.pinigukarta.lt/blog/visuomene-ekspertai/politine-kultura-ir-kritika-siu-dienu-lietuvoje>> [žiūrėta 2011-11-17].

atsiradus atotrūkį tarp visuomenės ir elito, kuris dažnai nusakomas kaip dichotomija „mes/jie“¹³⁴. Autorė išskyrė galimas kelias nepasitikėjimo valdžia versijas. Visų pirma tai būtų ekonominė versija: „pasitikėjimą siejant su bendros ir individualios ekonominės situacijos vertinimu“¹³⁵. Antra versija yra psichologinė, teigianti, kad „bendras lietuvių pasitikėjimas kitais žmonėmis yra palyginti mažas. Remiantis institucinės veiklos modeliu pasitikėjimą lemia valdžios veikla, t. y. matomi veiklos rezultatai. Istorinė traktuotė aiškina, kad nėra susidarę normalūs valdžios ir piliečio santykiai, kurie būtų grįsti abipuse pagarba ir bendradarbiavimo dvasia“¹³⁶. Kaip ir A. Kulakauskas, J. Paliduskaitė straipsnyje išskėlė demokratijos klausimą. Autorės teigimu, nepasitikėjimas valdžia ir jos atstovais formuoja nepasitikėjimą valstybe ir net demokratija. Tokiu atveju, šalyje formuojasi viešoji nuomonė, kad valstybė yra svetima, negebanti atitikti jos piliečių poreikių ir lūkesčių. Visa tai sąlygoja požiūrį, kad „prasilenkimas su teisės ir moralės normomis nelaikomas nusižengimu ir nesukelia moralinių konfliktų“¹³⁷.

2010 m. „Eurobarometro“ apklausoje respondentams nebuvo užduotas klausimas apie jų pasitikėjimą atskiromis ES institucijomis. Apklausa parodė, kad pasitikėjimas bendrai ES sumažėjo (54 proc., ES–27 – 42 proc.) 5 procentiniais punktais. Tai, matyt, lėmė menkas šalies ekonominis pakilimas.

Apibendrinant šį darbo poskyrį reikia akcentuoti, kad 2001–2003 m. analizuotų apklausų rezultatai parodė, jog Lietuvos gyventojų pasitikėjimas pagrindinėmis šalies institucijomis buvo gana menkas: daugiausiai respondentų LR Vyriausybę pasitikėjo 2003 m. (32 proc.), o mažiausiai – 2001 m. (24 proc.); daugiausiai LR Seimu buvo pasitikima taip pat 2003 m. (19 proc.), o mažiausiai – 2002 m. (13 proc.). Teigiamą visuomenės požiūrį į instituciją lemdavo efektyvi ir visuomenės lūkesčius pateisinanti institucijos veikla, kaip pavyzdžiui efektyvus rengimasis Lietuvos narystei ES. Taip pat visuomenei įžvelgus stabilumą valdžioje ar į valdžią atėjus visuomenės palaikymą turinčiam politiniam veikėjui, kaip pavyzdžiui 2002 m. 12-jai Vyriausybei vadovavus A. Brazauskui. Nuo 2004 m. apklausose buvo aptariamas ne tik visuomenės pasitikėjimas pagrindinėmis šalies, bet ir ES institucijomis. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas LR Vyriausybę ir LR Seimu buvo gana silpnas ir šaliai tapus ES nare. Tuo laikotarpiu daugiausiai Lietuvos gyventojų LR Vyriausybę pasitikėjo 2004 m. (31 proc.), o LR Seimu – 2004–2005 m. (19 proc.). Visuomenės nepasitikėjimo pagrindinėmis šalies institucijomis „rekordas“ buvo pasiektas 2010 m., kai LR Vyriausybę pasitikėjo 13 proc., o LR Seimu – 7 proc. apklausos dalyvių. Tokias pasitikėjimo šalies institucijomis procentines išraiškas lėmė šalies valdžią krėtę politiniai

¹³⁴ Paliduskaitė, J., „Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste“, *Politologija*, 2008/2 (50), p. 10, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/50/23-52.pdf>> [žiūrėta 2011-11-17].

¹³⁵ Ten pat.

¹³⁶ Ten pat.

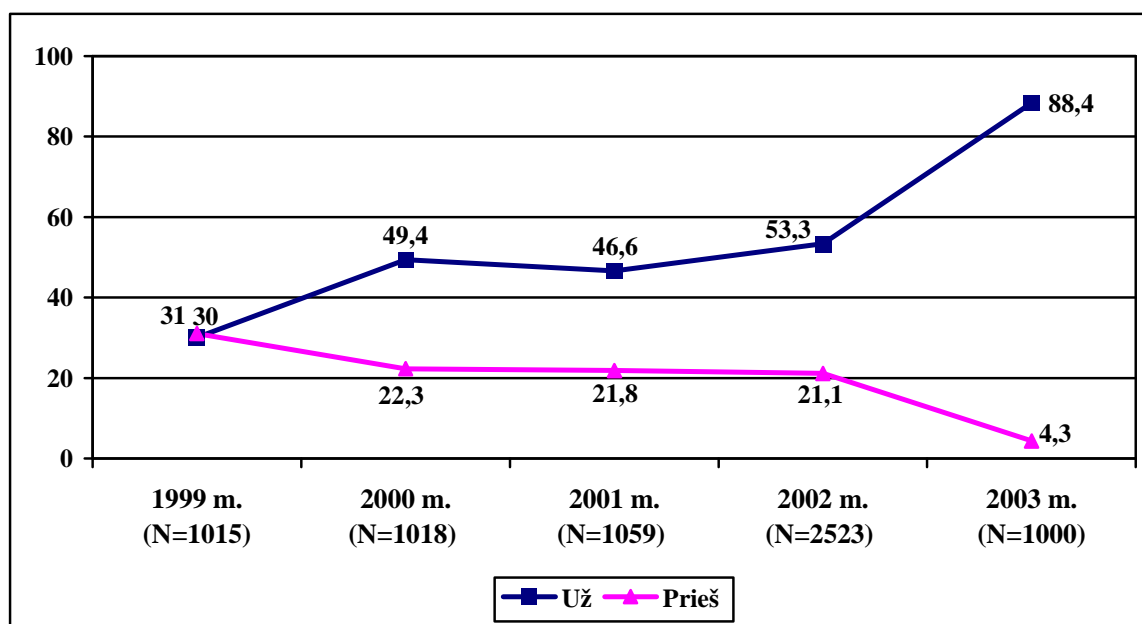
¹³⁷ Ten pat.

skandalai, neefektyvus šalies problemų sprendimas, nepateisinti visuomenės lūkesčiai. Matyt, minėtos priežastys lėmė ir tai, kad Lietuvos gyventojai buvo linkę labiau pasitikėti ES institucijomis nei šalies valdžia. Tiesa, 2004 m. pagrindinėmis ES institucijomis dar buvo nelabai pasitikima tikėtina dėl to, kad Lietuvos gyventojai nebuvo tinkamai susipažinę tiek su institucijų struktūra, tiek su jų vykdomomis funkcijomis. O 2009 m., kuomet paskutinį kartą apklausoje buvo aptariamas respondentų pasitikėjimas ES institucijomis, visuomenės pasitikėjimas jomis sumažėjo LR gyventojams supratus, kad net ES negali jų apsaugoti nuo tam tikrų grėsmių, šiuo atveju, nuo pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės.

Šiame darbo poskyryje buvo išsiaiškinta, kad Lietuvos gyventojai yra linkę labiau pasitikėti ES institucijomis nei šalies valdžia. Todėl toliau darbe bus bandoma nustatyti LR gyventojų išskiriamus narystės ES privalumus ir trūkumus. Tokiu būdu bus praplečiamas ir ką tik nagrinėtas aspektas, kadangi tam tikru laikotarpiu išreikštas visuomenės pasitikėjimas ES bendrai ar tam tikra jos institucija gali būti susijęs su konkrečiais to meto sprendimais.

2.3. Gyventojų išskiriami narystės ES privalumai ir trūkumai

Pirmojo ir antrojo poskyrio tyrimas parodė, kad Lietuvos gyventojai vis aktyviau domisi ES ir Lietuvos naryste joje. Taip pat paaiškėjo, kad neretai nusivylę šalies valdžios institucijomis, gyventojai savo lūkesčių įgyvendinimą sieja su ES institucijomis. Kita vertus, Lietuvos gyventojai tapo labiau kritiški ir ėmė įžvelgti ne tik narystės privalumus bet ir trūkumus. Šiame poskyryje siekiama išsiaiškinti LR gyventojų 1999–2010 m. išskirtus Lietuvos narystės ES privalumus ir trūkumus, galėjusius turėti įtakos visuomenės požiūrio į narystę ES kaitai. *9 paveiksle* pateikta informacija atskleidžia LR gyventojų požiūrį į šalies narystę ES 1999–2003 m.

9 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Jeigu rytoj būtų referendumas dėl Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą – kaip Jūs balsuotumėte: „už“ ar „prieš“?“ (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „LiDa“ ir „TNS Gallup“ duomenis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0182_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-20];

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-20];

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0156_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-20];

„Gyventojų apklausa apie ES“, 2003, rugpjūtis, p. 167.

Kaip teigia politologas G. Vitkus, „žmonės įvairiai reaguoja į permainas. Vieni jų pageidauja, tikėdamiesi, kad viskas pasikeis į gera; kiti jų bijo, nes mano, jog bus dar blogiau negu buvo. Ne išimtis ir Lietuvos narystė Europos Sąjungoje. Vieni su ja siejo dideles viltis ir gražias svajones, kiti žvelgė skeptiškai ir tvirtino, kad nieko gero iš to nebus“¹³⁸. 1999 m. apklausos rezultatai šį teiginį patvirtina, nes visuomenėje buvo panašus skaičius ir eurošalininkų (30 proc.), ir euroskeptikų (31 proc.). Tokiam respondentų nuomonių pasiskirstymui įtakos galėjo turėti informacijos apie ES trūkumas arba gyventojų nežinojimas, kas laukia jų asmeniškai ir visos šalies, Lietuvai įstojus į ES. Norint sužinoti LR gyventojų lūkesčius siejamus su ES, 1999 m. apklausoje buvo bandoma išsiaiškinti kokiose srityse respondentai

¹³⁸ Vitkus, G., „Europos Sąjunga išspręs visas mūsų problemas?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 35,

numato pagerėjimą, o kokiose – pablogėjimą (žr. *I priedą*). Tuo metu beveik pusė respondentų Lietuvos narystę ES siejo su nacionalinio saugumo pagerėjimu (45 proc.), padidėjusiomis eksporto galimybėmis (44 proc.), didesnėmis jaunimo perspektyvomis (43 proc.), švietimo padėties pagerėjimu (43 proc.) bei efektyvesne veikla aplinkosaugos srityje (42 proc.). Tuo tarpu euroskeptikai įvardino galimus Lietuvos narystės ES trūkumus. Visų pirma, jie išvelgė pablogėjusią padėtį šalies žemės ūkyje (41 proc.) ir pablogėjusius Lietuvos santykius su Rusija (39 proc.). Pirmasis narystės ES trūkumas gali būti susijęs su gyventojų baime, jog integracija ir pasirengimas narystei ES gali būti skausmingas smulkioms įmonėms ir smulkiems ūkininkams, „dėl padidėjusios konkurencijos ir aukštesnių kokybės standartų, sąnaudų padidėjimo ir jų kompensavimo galimybių“¹³⁹. Antrasis narystės ES trūkumas glaudžiai susijęs su pirmuoju respondentų įvardintu narystės ES pranašumu – nacionaliniu saugumu. Nes viena dažniausiai įvardijamų priežasčių, kodėl Lietuva norėjo tapti ES nare – tai saugumo ir stabilumo siekimas. Be to, kaip teigia V. Denisenko, „Baltijos šalių ir Rusijos santykių negalima laikyti nepriekaištingais. Įtaką jiems daro ginčai dėl istorinių įvykių interpretavimo bei Rusijos naujausiųjų laikų politikos tendencijos. [...] Maskva Baltijos šalių atžvilgiu nuolat vykdo nedraugišką politiką, kuri pasireiškia per propagandinę Lietuvos, Latvijos ir Estijos puolimą Rusijos viduje (vieši politikų pasisakymai, žiniasklaidos pranešimai) bei per politinį ir ekonominį šantažą dvišalių santykių metu“¹⁴⁰.

2000 m. visuomenės palankumas ES išaugo. Lyginant su 1999 m. apklausos duomenimis, 2000 m. „už“ narystę ES pasisakė 19,4 proc. daugiau respondentų (49,4 proc.). Sociologo V. Gaidžio nuomone, tokį reiškinį galima aiškinti bent dviem aplinkybėmis. Pirmą aplinkybę siejama su prasidėjusia informavimo kampanija. Jo nuomone, „gal ne visi skaitė straipsnius šia tematika ar žiūrėjo atitinkamas televizijos laidas, tačiau bent jau nebebuvo galima sakyti, kad stojimo į Europos Sąjungą problematiką norima nusiūpti“¹⁴¹. Antra aplinkybė sociologas įvardino tai, kad 2000 m. politinėje erdvėje iškilo trys lyderiai A. Brazauskas, A. Paulauskas ir R. Paksas, kurių rinkėjai buvo žemesnio išsilavinimo, mažesnes pajamas gaunantys gyventojai, tarp kurių, galima teigti, buvo daugiau euroskeptikų. V. Gaidžio nuomone, „šie lyderiai gana aiškiai ir nedviprasmiškai pasisakė už Lietuvos narystę Europos Sąjungoje ir kartu mažino didelio savo rinkėjų būrio euroskeptiškumą“¹⁴². Apie palankesnę, nei 1999 m., visuomenės požiūrį į šalies narystę ES, liudija ir 2000 m. apklausoje dalyvavusių gyventojų lūkesčiai siejami su ES (žr. *I priedą*). Daugiau nei pusė respondentų įvardino septynias sritis, kuriose, jų nuomone, padėtis Lietuvai

¹³⁹ *Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą* (red. Ikamas, A.), Vilnius: UAB Trys žvaigždutės, 2001, p. 30.

¹⁴⁰ Denisenko, V., „Rusija ir Baltijos šalys: santykių dinamika“, *Geopolitika*, 2007, rugpjūčio 31 d., <<http://www.geopolitika.lt/?artc=1075>> [žiūrėta 2011-12-03].

¹⁴¹ Gaidys, V., „Lietuva Europos Sąjungoje: viešosios nuomonės tyrimų 1997–2007 metų duomenys“, *Politologija*, 2007/4 (48), p. 170, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/48/165-190.pdf>> [žiūrėta 2011-11-21].

¹⁴² Ten pat.

tapus ES nare pagerėtų, t. y. 65 proc. respondentų vylėsi, kad pagerės jaunimo padėtis, 57 proc. gyventojų numatė pagerėsiančias eksporto galimybes bei ekonomikos pagyvėjimą, 55 proc. – švietimo pagerėjimą, 54 proc. – nacionalinio saugumo sustiprėjimą, 52 proc. – pagerėjusias galimybes rasti darbą bei 51 proc. respondentų manė, kad ateityje bus daugiau dėmesio skiriama aplinkosaugai. Kalbant apie narystės ES trūkumus, kaip ir 1999 m. apklausoje, gyventojai įvardino baimę dėl pablogėsiančios padėties žemės ūkyje (33 proc.) ir pablogėsiančių Lietuvos santykių su Rusija (33 proc.). Lyginant su 1999 m., reikėtų pažymėti, kad 2000 m. pirmąjį apklausoje minėtą narystės trūkumą įvardino 9 proc., o antrąjį – 6 proc. mažiau respondentų. 2000 m. apklausoje respondentai kaip neigiamą aspektą išskyrė pablogėjusią nacionalinės kultūros plėtrą (14 proc.). 1999 m. šį aspektą įvardino 1 procentiniu punktu mažiau respondentų. G. Vitkus taip pat teigia pastebėjęs, kad LR gyventojai baiminasi, jog Lietuvai įsijungus į Europos Sąjungą šalis nutautės, praras savo nacionalinį tapatumą, o po kurio laiko ir kalbą. Tačiau jo nuomone, „Europos Sąjunga, skirtingai nuo Sovietų Sąjungos, niekada nesiekė keisti Europos tautų tapatybės, ir nepanašu, jog ketintų tai daryti ateityje“¹⁴³. G. Vitkus pažymi ir tai, jog „ir mūsų tautos istorija, ir pripažinti kalbotyros autoritetai tvirtina, kad žmonių tapatybės ir jos svarbiausios išraiškos – kalbos gyvybingumas priklauso ne nuo politinių sistemų ir net ne nuo globalizacijos spaudimų, o nuo pačių žmonių noro kalbėti savo kalba“¹⁴⁴.

Kaip rodo apklausos rezultatai, 2001 m. eurošalininkų skaičius Lietuvoje šiek tiek sumažėjo. 2001 m. pasisakančių už Lietuvos narystę ES buvo 2,8 proc. mažiau nei 2000 m. (46,6 proc.). Kita vertus, 2001 m. „prieš“ šalies narystę ES pasisakė 0,5 proc. mažiau respondentų (21,8 proc.). 2001 m. apklausoje respondentams nebuvo užduodami klausimai susiję su apklausos dalyvių lūkesčiais atskirose srityse. Tačiau, buvo klausama, kaip Lietuvos stojimas į ES galėtų paveikti šalies ekonominę raidą. Respondentai atsakė teigiamai, tačiau tik po pereinamojo laikotarpio (41,2 proc.)¹⁴⁵. Manoma, kad Rytų ir Vidurio Europos valstybės, tarp jų ir Lietuva, narystę su ES sieja ekonomine nauda – didelė, turtinga rinka ir finansinis ekonominis solidarumas. Tai „[...] teikia daug spartesnio ūkio augimo ir ekonominio atsilikimo įveikimo galimybių – perimti ES patirtį, kaip sėkmingai plėtoti ir vystyti rinkos ekonomiką“¹⁴⁶.

2002 m. apklausoje respondentai aktyviau rėmė Lietuvos ketinimą tapti ES nare. 53,3 proc. respondentų pasisakė „už“ narystę ES. Nusiteikusių „prieš“ šalies narystę per metus sumažėjo dar 0,7

¹⁴³ Vitkus, G., „Ar Lietuva neištirps Europos Sąjungoje?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniakas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 17.

¹⁴⁴ Ten pat.

¹⁴⁵ LiDa, Požiūris į ES ir informuotumo lygmuo, 2001, vasaris, <http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-14].

¹⁴⁶ *Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą* (red. Ikamas, A.), Vilnius: UAB Trys žvaigždutės, 2001, p. 16.

proc. (21,1 proc.). Paprašius apklausos dalyvius įvertinti jų lūkesčius, siejamus su ES, jie įvardijo beveik analogiškus narystės ES privalumus kaip ir ankstesniais metais (žr. *1 priedą*). Skirtumas tik tas, kad pasikeitė išvardintų ES privalumų eiliškumas. Pirmoje vietoje kaip ir 2000 m. respondentai nurodė, kad Lietuvai tapus ES nare, pagerės jaunimo padėtis (63 proc.), atsiras daugiau galimybių rasti darbą (56 proc.), išsiplės eksporto galimybės (55 proc.) bei pagerės šalies ekonomikos raida (51 proc.). Jau ne kartą respondentų išskiriamą eksporto galimybių padidėjimą galima paaiškinti tuo, kad Lietuvai tapus ES nare „verslininkai galės parduoti savo gaminius ar teikti paslaugas ne tik trims milijonams tautiečių, bet ir dar keliems šimtams milijonų Europos gyventojų“¹⁴⁷. Tačiau, gyventojai išvelgia ir neigiamų aspektų. Dėl išaugusių kokybės standartų ar konkurencijos, įvairioms pramonės, paslaugų ir kitoms įmonėms gali tekti investuoti ir į naujas technologijas, norint tapti konkurencingais tarptautinėje rinkoje¹⁴⁸. Kalbant apie narystės ES trūkumus, gyventojai ir toliau baiminasi dėl galimų žemės ūkio sąlygų (35 proc.), o taip pat šalies santykių su Rusija pablogėjimu (27 proc.). Pastaroji gyventojų baimė palaipsniui mažėja: 1999 m. blogesnių santykių su Rusija baiminosi 39 proc. respondentų, 2000 m. – 33 proc. Iš naujai išskirtų neigiamų aspektų – galimi neigiami pokyčiai nevyriausybinių organizacijų veikloje (32 proc.).

2003 m. „TNS Gallup“ apklausą vykdė rugpjūčio mėnesį, jau po šalyje įvykusio referendumo dėl Lietuvos narystės ES, kur „už“ Lietuvos narystę ES pasisakė 91,07 proc. gyventojų. 2003 m. rugpjūčio mėn. apklausoje gyventojai į anketos klausimą „ar Jūs balsavote „už“ ar „prieš“ Lietuvos narystę ES?“, 88,4 proc. teigė balsavę „už“, o 4,3 proc. – „prieš“. Palaikančių narystę procentinis skirtumas galėjo atsirasti arba dėl apklausų metu būtos rezultatų paklaidos, arba tiesiog dėl to, kad „TNS Gallup“ vykdytoje apklausoje dalyvavo mažiau eurošalininkų nei referendume. 2003 m. rugpjūčio mėn. apklausoje, kaip ir ankstesniais metais, respondentų buvo domimasi apie jų ateities lūkesčius susijusius su ES (žr. *1 priedą*). Kaip ir ankstesniais metais respondentai įvardino šiuos teigiamus Lietuvos narystės ES aspektus: pagerėsiančią šalies jaunimo padėtį (74 proc.) ir padidėjusias galimybes šalies gyventojams susirasti darbą (62 proc.). V. Blinkevičiūtės nuomone, „Lietuvos narystė ES iš visų gyventojų grupių didžiausias galimybes suteikia jaunimui. Atsiranda naujos mokymosi, darbo, kultūrinio tobulėjimo bei savęs realizavimo galimybės naudojantis narystės teikiama privalumais. Bus galima apsigyventi, studijuoti, legaliai įsidarbinti ar pradėti savo verslą ES, tuo pačiu gaunant visas socialines garantijas“¹⁴⁹. Vardinant ir kitus narystės ES privalumus, kuriuos išskyrė 2003 m. apklausos dalyviai, reikėtų paminėti išsiplėsiančias eksporto galimybes (61 proc.), pagerėsiančią ekonomikos raidą (59 proc.), teigiamus pokyčius švietimo

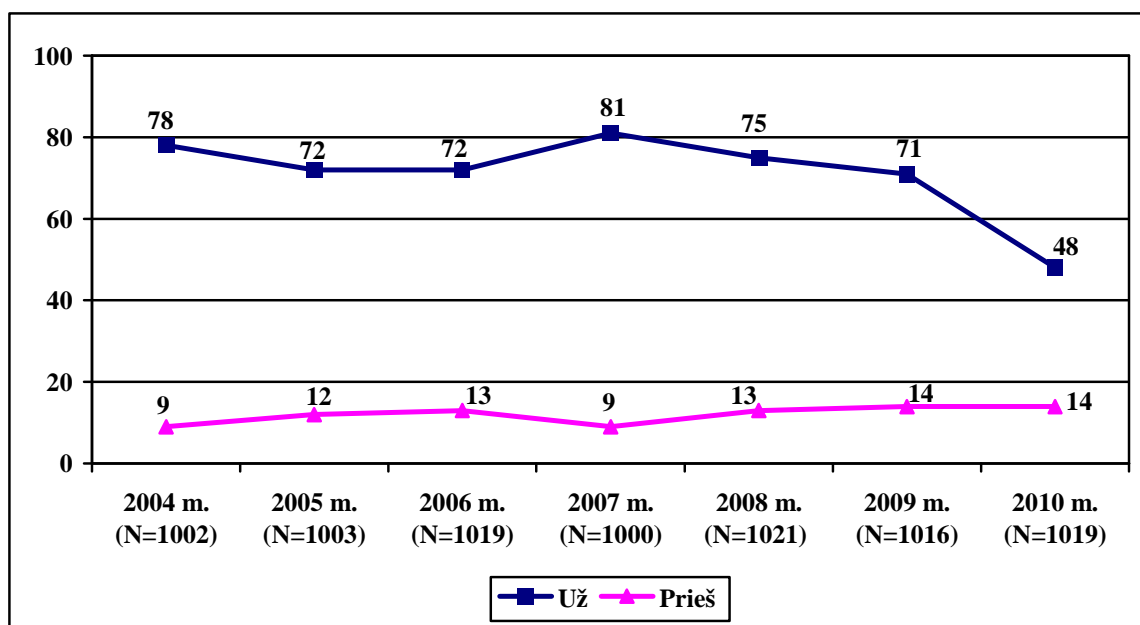
¹⁴⁷ Ten pat, p. 28.

¹⁴⁸ Ten pat, p. 30.

¹⁴⁹ Budvytienė, G., „ES atvers jaunimui naujas galimybes“, *Kauno diena*, 2003, balandžio 24 d., <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/es-atvers-jaunimui-naujas-galimybes-8227>> [žiūrėta 2011-11-22].

sistemoje (57 proc.), bendrą gyvenimo lygio pakilimą (52 proc.) bei efektyvesnę aplinkosaugos problemų sprendimą (51 proc.). Kalbant apie narystės ES trūkumus, verta paminėti, kad respondentai išsakė savo nuojautą dėl žemės ūkio padėties pablogėjimo (32 proc.). Tiesa, šis galimas narystės trūkumas laikui bėgant, nors ir ne tendencingai, bet blėsta, panašiai kaip ir anksčiau minėta LR gyventojų baimė dėl galimai pablogėsiančių šalies santykių su Rusija. 1999 m. apklausoje teigiančių, kad Lietuvai tapus ES nare žemės ūkio padėtis šalyje pablogės buvo 41 proc., 2000 m. – 33 proc., 2002 m. – 35 proc., o 2003 m., kaip jau buvo minėta, – 32 proc. LR gyventojų baimė dėl galimo pablogėjimo žemės ūkio srityje, gali būti susijusi su jau minėtomis investicijomis į naujas technologijas, persikvalifikavimu, padidėjusia konkurencija, kainų kilimu ir t.t. Apibendrinant galima teigti, kad visuomenės apklausų, atliktų iki Lietuvos narystės ES, rezultatai atskleidė, jog LR gyventojų lūkesčiai siejami su ES yra daugiau teigiami negu neigiami.

Tolesniame tyrime siekiama išsiaiškinti ar visuomenės lūkesčiai pasiteisino Lietuvai tapus ES nare ir kokias naujas viltis gyventojai sieja su ES. Galima teigti, kad Lietuvai tapus ES nare, visuomenės požiūris į ES nebuvo vienareikšmiškas. Tai liudija žemiau pateikti apklausų rezultatai (žr. 10 pav.).

10 pav. LR gyventojų atsakymai į apklausos klausimą: „Ar, Jūsų manymu, narystė Europos Sąjungoje, Lietuvai yra naudinga, ar ne?“ (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Eurobarometro“ duomenis,

Eurobarometras 2004.1, p. 22, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 63.4, p. 17, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 65, p. 21, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 67, p. 21, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];
 Eurobarometras 69, p. 17, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];
 Eurobarometras 71, p. 25, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_lt_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];
 Eurobarometras 73, p. 3, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_fact_lt_en.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].

Iki Lietuvos narystės ES Lietuvos gyventojai buvo eurooptimistai, tokie išliko ir šaliai įstojus į ES. Dauguma 2004 m. rudenį vykdytos apklausos respondentų Lietuvos narystę ES laikė naudinga (78 proc.). Apklausos ataskaitoje pažymėta, kad „šiek tiek skeptiškiau narystės naudos atžvilgiu yra nusiteikę tik tie gyventojai, kuriems pasinaudoti ES teikiamais privalumais išties yra sunkiau. Tai – vyresnio amžiaus žmonės, žemo išsimokslinimo lygio, kaimiškų vietovių gyventojai“¹⁵⁰. Aptariant privalumus, daugiau nei pusė respondentų teigė, kad narystė ES suteikia galimybę laisvai keliauti, studijuoti ir dirbti ES teritorijoje (62 proc., ES–25 – 53 proc.). Kitus ES privalumus galima išskirti, analizuojant respondentų atsakymus į apklausos klausimą, kokią įtaką ji daro įvairioms sritims (žr. 2 priedą). Apklausos dalyvių manymu, ES daro teigiamą įtaką gynybai (69 proc., ES–25 – 52 proc.), ekonomikai (66 proc., ES–25 – 39 proc.), padeda kovoti su nedarbu (59 proc., ES–25 – 25 proc.), sprendžia aplinkos apsaugos problemas (57 proc., ES–25 – 52 proc.). Kalbant apie aplinkosaugą, „integracijos į Europos Sąjungą metu aplinkos sektorius buvo vienas iš sudėtingiausių ir daugiausia lėšų reikalaujančių sektorių. Lietuva, tapusi pilnateise ES nare, įsipareigojo saugoti aplinką ir gerinti aplinkos kokybę“¹⁵¹. Verta paminėti ir tai, kad „aplinkos sektorius yra susijęs ir su daugeliu kitų sektorių, tokių kaip transportas, pramonė, energetika, žemės ūkis, sveikatos apsauga, ekonomikos augimas ir kt.“¹⁵². Tuo tarpu mažiausiai pozityvų ES poveikį LR gyventojai išvelgia kainų kilimo (25 proc., ES–25 – 21 proc.), aprūpinimo būstu (25 proc., ES–25 – 16 proc.) bei mokesčių (26 proc., ES–25 – 17 proc.) srityse¹⁵³. Apklausoje respondentų paklausus apie jų didžiausias baimes, susijusias su šalies naryste ES, šie teigė bijantys prekybos narkotikais ir organizuoto nusikalstamumo plitimo (65 proc., ES–25 – 65 proc.), galimai kilsiančių sunkumų žemdirbiams (52 proc., ES–25 – 65 proc.), kad šaliai gali tekti vis daugiau ir daugiau mokėti ES (47 proc., ES–25 – 64 proc.), kad išnyks litas (46 proc., ES–25 – 56 proc.), darbo vietos bus perkeltos į kitas šalis (44 proc., ES–25 – 74 proc.), o lietuvių kalba bus naudojama vis mažiau ir mažiau (44 proc., ES–25 – 40 proc.). Beje, prieš Lietuvos narystę ES, dėl bendros nacionalinės kultūros plėtos pablogėjimo buvo baiminamasi žymiai mažiau (2003 m. – 18 proc.). Vertinant privalumus ir trūkumus, Europos kontekste, galima teigti, kad Lietuvos

¹⁵⁰ Eurobarometras 62, 2004, p. 20, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb62_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].

¹⁵¹ LR Aplinkos ministerija, Aplinkos politikos sektorius, <http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1050> [žiūrėta 2011-11-23].

¹⁵² Ten pat.

¹⁵³ Eurobarometras 62, 2004, p. 21, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb62_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].

gyventojai turi susikūrę gal šiek tiek idealistinę Europos Sąjungos įvaizdį. Europą jie sieja su gerove, teisingumu ir demokratija, todėl Lietuvos gyventojams ji susijusi daugiau su teigiamais nei neigiamais aspektais.

2005 m. „Eurobarometro“ apklausos rezultatai kiek pakito. Kad Lietuvos narystė ES yra naudinga mano 72 proc. respondentų, t. y. 5 proc. mažiau nei 2004 m., o euroskeptikų padaugėjo 3 proc. (12 proc.). Tačiau LR gyventojus ir toliau galima vadinti vienais iš didžiausių ES eurooptimistų, kadangi eurooptimistų vidutiniškai ES šalyse yra tik šiek tiek daugiau nei pusė gyventojų (ES–25 – 52 proc.). Kaip ir ankstesnėse visuomenės apklausose, 2005 m. respondentai įvardino pagrindines sritis, kuriose jie teigia jaučiantys didžiausią ES poveikį (žr. 2 priedą). Respondentų nuomone, ES padeda pakelti Lietuvos ekonominį lygį, taip tvirtina 59 proc. (ES–25 – 38 proc.), t. y. 7 proc. mažiau respondentų nei 2004 m. Šiek tiek mažiau nei 2004 m. respondentų išvelgia teigiamą ES įtaką gynybos (58 proc., ES–25 – 51 proc.) ir užsienio politikos srityse (58 proc., ES–25 – 51 proc.). Šiose srityse LR gyventojų požiūris pamažu artėja prie ES gyventojų vidurkio. Tuo tarpu mažiausiai pozityvios ES įtakos respondentai teigia pastebintys aprūpinimo būstu (17 proc., ES–25 – 16 proc.), kainų kilimo (20 proc., ES–25 – 20 proc.) ir mokesčių srityse (25 proc., ES–25 – 16 proc.). Beje, lyginant su 2004 m., 2005 m. apklausoje padėtį šiose srityse gyventojai vertina kaip šiek tiek blogesnę, skirtumai yra atitinkamai 8 proc., 5 proc. ir 1 proc. Toks LR gyventojų požiūris, matyt, yra pakankamai racionalus, nes padidėjo kai kurie akcizo mokesčiai ir pakilo kai kurių prekių kainos¹⁵⁴. V. Gaidžio nuomone, bendras LR gyventojų šalies narystės ES palaikymo sumažėjimas 2005 m. gali būti siejamas taip pat su kuro kainų padidėjimu¹⁵⁵. Pagrindine LR gyventojų baime išliko prekybos narkotikais ir nusikalstamumo plitimas (68 proc., ES–25 – 60 proc.). J. Daniliausko pastebėjimu, 2005 m. į šalių neplūstelėjo nusikaltėliai ar statistika nerodo, kad „[...] kitų ES valstybių nusikaltėliai būtų pradėję aktyviai veikti. Netgi priešingai – mūsų pačių gėdai turime pripažinti, kad padaugėjo būtent Lietuvos piliečių padaromų nusikaltimų kitose ES valstybėse“¹⁵⁶. Taip pat LR gyventojai daugiau nei vidutinis europietis bijo, kad šalis neteks nacionalinių dalykų – išnyks litas (54 proc., ES–25 – 53 proc.), bus mažiau vartojama lietuvių kalba (47 proc., ES–25 – 36 proc.), sumažės socialinės garantijos (29 proc., ES–25 – 50 proc.). Apklausos ataskaitoje nurodoma, kad pastarųjų dalykų ypač baiminasi vyresnio amžiaus gyventojai ir kaimiškų vietovių gyventojai. Reikia pažymėti, kad LR

¹⁵⁴ Eurobarometras 63.4, 2005, p. 19, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].

¹⁵⁵ Gaidys, V., „Lietuva Europos Sąjungoje: viešosios nuomonės tyrimų 1997–2007 metų duomenys“, *Politologija*, 2007/4 (48), p. 174, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/48/165-190.pdf>> [žiūrėta 2011-11-23].

¹⁵⁶ Daniliauskas, J., „Atvėrus sienas Lietuvą užplūs nusikaltėlių gaujos?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniakas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 39.

gyventojai žymiai labiau bijo prarasti socialines garantijas negu ES piliečiai. Tai galima paaiškinti, galbūt, tuo, kad daugelyje ES šalių šios garantijos yra didesnės nei Lietuvoje.

2006 m. apklausos rezultatai dėl narystės liko beveik nepakitę: kad narystė ES yra naudinga teigė 72 proc. (ES–25 – 54 proc.) respondentų, lygiai tiek pat kaip ir 2005 m., o jokios narystės naudos nepajuto vos 13 proc. (ES–25 – 33 proc.) apklaustųjų. Respondentų nuomone, ES daro daugiau teigiamą, nei neigiamą poveikį visoms šalies sritims, išskyrus kainų kilimą ir infliaciją (19 proc., ES–25 – 21 proc.) bei aprūpinimą būstu (19 proc., ES–25 – 17 proc.) (žr. 2 priedą). LR gyventojai šiomis sritimis nėra patenkinti nuo pat šalies įstojimo į ES. R. Vilpišausko teigimu, visuomenės susirūpinimas dėl galimo kainų padidėjimo gali būti siejamas su vis intensyvesnėmis diskusijomis dėl euro įvedimo: „su euro įvedimu siejami neaiškumai ir baimės kyla veikiau dėl to, kad nepasitikima valdžios vykdomomis pinigų reformomis ar neteisingai interpretuojama kitų šalių patirtis“¹⁵⁷. Tokias visuomenės baimes, anot R. Vilpišausko, „gali sumažinti aiški Vyriausybės pozicija bei informacija apie planuojamus veiksmus [...]“¹⁵⁸. Kaip ir ankstesnėse apklausose, respondentai teigia, kad didžiausią įtaką ES daro ekonominei padėčiai (63 proc., ES–25 – 37 proc.), gynybai ir užsienio politikai (60 proc., ES–25 – 52 proc.), kovai su nedarbu (58 proc., ES–25 – 25 proc.) ir kovai su terorizmu (52 proc., ES–25 – 58 proc.). Už teigiamą ES įtaką šiose srityse pasisakė daugiau nei pusė apklausos dalyvių. Respondentams didžiausias grėsmes ir baimes kelia prekybos narkotikais ir organizuoto nusikalstamumo plitimas (nors nuo 2005 m. ši gyventojų baimė sumažėjo 2 procentiniais punktais, tačiau 2006 m. tai tebekelia gyventojams didžiausią grėsmę ir baimę (66 proc., ES–25 – 60 proc.)); lito išnykimas (60 proc., ES–25 – 54 proc.); bei galintys atsirasti papildomi sunkumai ūkininkams ir žemdirbiams (50 proc., ES–25 – 61 proc.). Apklausos ataskaitoje pažymima, jog „vyriausi respondentai labiausiai baiminasi lito išnykimo, o visos kitos baimės aktualesnės 40–45 m. amžiaus respondentams“¹⁵⁹.

2007 m. „Eurobarometro“ apklausa parodė, jog eurošalininkų Lietuvoje atsirado dar daugiau (81 proc., ES–25 – 58 proc.). Nuo 2006 m. jų padaugėjo 9 proc., o euroskeptikų sumažėjo 4 proc. (9 proc.). Lietuvos gyventojai vis dar išlieka aktyvesni ES rėmėjai nei kitų ES šalių gyventojai. 2007 m. Lietuvos gyventojų nuomone, ES daro daugiau teigiamą nei neigiamą įtaką įvairioms sritims (žr. 2 priedą). Kaip ir ankstesnėse apklausose, respondentai didžiausią teigiamą ES poveikį išvelgia gynybos ir užsienio politikos srityse (63 proc., ES–27 – 48 proc.). J. Daniliausko teigimu, „bene aiškiausiai po narystės ES pakitęs Lietuvos statusas pastebimas užsienio politikoje. Įstojus į ES, Lietuvos užsienio politika tapo kaip

¹⁵⁷ Vilpišauskas, R., „Euro įvedimas Lietuvoje: ką gauname ir ką sumokame?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 16.

¹⁵⁸ Ten pat.

¹⁵⁹ Eurobarometras 65, 2006, p. 38, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].

niekad aktyvi, ir tai tiesiogiai susiję su narystės ES faktu. Juk kažin ar galima įsivaizduoti, kad maža, jokioms sąjungoms nepriklausanti valstybė paskelbtų siekianti būti regiono centru¹⁶⁰. Anot jo, būtent Lietuvos narystė ES ir suteikia tokių galimybių – „į Lietuvą Rytų Europos regione dabar žiūrima ne į kaip atskirą mažą valstybę su nepamatuotomis pretenzijomis, o kaip į ES atstovę, siekiančią ginti Sąjungos interesus“¹⁶¹. Kita sritis, kurioje LR gyventojai jaučia teigiamą ES poveikį yra ekonominė šalies padėtis (62 proc., ES–27 – 39 proc.). Tai sritis, kurią gana palankiai vertino visų po šalies narystės ES atliktų apklausų respondentai. Toks visuomenės požiūris gali būti siejamas su iki šiol buvusiu gana sparčiu šalies ekonomikos augimo tempu. Apie tai kalba ir R. Vilpišauskas teigdamas, kad „Lietuva, kaip ir kitos Baltijos šalys, buvo viena iš sparčiausiai iki 2008 m. augusių ES šalių (vidutinis metinis augimas nuo šio dešimtmečio pradžios siekė apie 8 proc. ir ne tik kelis kartus viršijo atitinkamą ES senbuvių rodiklį, bet ir vidutinius naujųjų ES narių augimo tempus, kurie sudarė maždaug 5 proc. kasmet nuo ES plėtros 2004 m. iki 2008 m.)“¹⁶². Galbūt tai susiję ir su tuo, kad „vienu didžiausių narystės ES privalumu Lietuvos gyventojai įvardina ES struktūrinę paramą, paramą žemės ūkiui. 2004–2008 m. ES struktūrinė parama Lietuvai sudarė 5 mlrd. 927,5 mln. Lt. Šios lėšos investuotos į ekonomikos skatinimo, socialinės atskirties mažinimo, aplinkos apsaugos stiprinimo, infrastruktūros plėtros, kitas svarbias sritis, kurios prisideda prie žmonių kasdienio gyvenimo kokybės gerinimo“¹⁶³. Taigi, galima teigti, kad finansinė ES parama teigiamai veikia ir kitas, LR gyventojams svarbias sritis. Šį faktą dar labiau sustiprina ir tai, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų teigia, jog ES daro teigiamą įtaką aplinkos apsaugai (53 proc., ES–27 – 52 proc.). Beje, teigiamą ES įtaką šioje srityje jaučia 4 proc. daugiau respondentų nei 2006 m. apklausoje ir, šiuo atveju, Lietuvos rodiklis yra beveik vienodas su kitų 27 ES šalių narių vidurkiu. Reikėtų paminėti tai, kad geriausiai ES veiklą aplinkosaugos srityje pristato veiksmų programa „Aplinka 2010 m.: mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“. 2001–2010 m. vykdant šią programą „sprendžiamos labai įvairios problemos, susijusios su triukšmu, atliekų tvarkymu, natūralios aplinkos apsauga, išmetamosiomis dujomis, cheminėmis medžiagomis, nelaimingais atsitikimais pramonėje, maudyklų švara ir Europos informacijos ir pagalbos avarinėmis situacijomis tinklu, padėsiančiu įvykus aplinkos nelaimėms, pvz., išsiliejus naftai ar kilus miškų gaisrams“¹⁶⁴. Nepaisant itin teigiamo ES įvaizdžio Lietuvoje, šalies visuomenė, kaip ir ankstesniais metais, tvirtina, kad mažiausiai teigiamas ES poveikis yra kainų kilimo ir infliacijos (20

¹⁶⁰ Daniliauskas, J., „Lietuvos užsienio politika nukentėjo įstojus į ES?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniakas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 53.

¹⁶¹ Ten pat.

¹⁶² Vilpišauskas, R., „Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungoje politinė ekonomija: lūkesčiai ir penkerių metų patirtis“, *Politologija*, 2009/3 (55), p. 131, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/55/121-153.pdf>> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁶³ Penkeri metai Europos Sąjungoje, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/5570/?print=1>> [žiūrėta 2011-11-24]

¹⁶⁴ ES veiklos apibūdinimas, <http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_5/index_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-24].

proc., ES–27 – 21 proc.) bei aprūpinimo būstu (20 proc., ES–27 – 17 proc.) sritims. Reikėtų paminėti, kad Lietuvos gyventojai kainų kilimo ir infliacijos baiminasi nuo pat šalies narystės ES pradžios.

Analizuojant 2004–2007 m. „Eurobarometro“ apklausas, galima teigti, kad LR gyventojai palankiai vertina šalies narystę ES ir išvelgia daugiau teigiamų nei neigiamų narystės aspektų. Analizuojant vėlesnes „Eurobarometro“ apklausas aiškinamasi, kodėl nuo 2007 m. visuomenės palankumas ES ėmė mažėti. Pabrėžtina tik tai, kad 2008–2010 m. anksčiau aptartos sritys (žr. 2 priedą) respondentams pateikiamos kaip šalies problemos, iš kurių apklausos dalyviai turi pasirinkti, jų nuomone, aktualiausias to meto šalies problemas.

2008 m. LR gyventojų palankumas ES nukrito 6 procentiniais punktais (75 proc., ES–27 – 54 proc.). Euroskeptikų skaičius padidėjo 4 proc. (ES–27 – 31 proc.) ir tapo toks pat kaip ir 2006 m. (13 proc.). 2008 m. apklausoje respondentų prašoma įvardinti, jų manymu, svarbiausias šalies problemas (žr. 2 priedą). Pastebima, kad LR gyventojai susirūpinę ta pačia sritimi, kurioje ankstesnėse apklausose teigė pastebėję mažiausiai teigiamos ES įtakos, t. y. kainų kilimas ir infliacija (56 proc., ES–27 – 37 proc.). Beje, ši tema aktualiausia ir visos ES mastu. Tai susiję su infliacijos padidėjimu Lietuvoje: „sausio mėnesį metinė infliacija pasiekė pastarųjų vienuolikos metų rekordą, paspartėjusi iki 9,9 proc. [...] Mėnesio pradžioje padidėjo kuro ir alkoholio akcizai, be to, gamtinių dujų tiekėjas Rusijos „Gazprom“ padidino Lietuvai dujų kainas, ir šalies gyventojams jos pabrango apie 65 proc.“¹⁶⁵. Pirmoji įvardinta problema glaudžiai susijusi su kita – ekonominės padėties pablogėjimu (34 proc., ES–27 – 37 proc.). Aišku viena, kad tokiai visuomenės nuomonei įtakos turėjo jau anksčiau minėta 2008 m. prasidėjusi pasaulinė ekonomikos krizė. Baltijos šalys, kaip tvirtina R. Vilpišauskas, labiausiai nukentėjo nuo ekonominės krizės ir patyrė didžiausią ekonomikos nuosmukį ES bei gali būti taip, kad iki 2008 m. pasiektas šalies ekonominis priartėjimas, pajamų atžvilgiu, prie ES vidurkio bus „ne tik kurį laiką pristabdytas, bet ir prasidės atotrūkio didėjimas, turintis neigiamų socialinių ir politinių padarinių“¹⁶⁶. Apklausos ataskaitoje teigiama, kad šiek tiek palankiau į ES žiūri jauniausieji (15–24 m. – 75 proc.), ir ne taip palankiai – vyriausieji (55 m. ir daugiau – 63 proc.) Lietuvos gyventojai. Taip pat šiek tiek daugiau kaimiškųjų vietovių (69 proc.) ir miestelių (72 proc.) gyventojų nei didelių miestų (63 proc.) gyventojų mano, kad narystė ES yra naudinga Lietuvai. „Šiuos skirtumus greičiausiai galima aiškinti realia ir potencialia nauda, kurią išvelgia skirtingos gyventojų kategorijos. Jaunesni Lietuvos gyventojai labiau mato ES galimybę mokytis, dirbti ir keliauti. O

¹⁶⁵ „Metinė infliacija Lietuvoje priartėjo prie dviženkliai skaičiaus“, *Verslo savaitė*, 2008, vasario 14 d., <<http://www.verslosavaite.lt/index.php/Verslas-ir-ekonomika/Metine-infliacija-Lietuvoje-priartejo-prie-dvizenkliai-skaiciaus.html>> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁶⁶ Vilpišauskas, R., „Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungoje politinė ekonomija: lūkesčiai ir penkerių metų patirtis“, *Politologija*, 2009/3 (55), p.132, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/55/121-153.pdf>> [žiūrėta 2011-11-24].

kaimiškųjų vietovių gyventojai, matyt, jau priprato prie ES teikiamos paramos žemės ūkiui¹⁶⁷. 2008 m. apklausoje išryškėja ir dar vienas visuomenės požiūrio į ES aspektas. Respondentams pateikus klausimą apie Lietuvos vietą ES, visuomenės nuomonė pasirodė esanti dvilypė. Viena vertus, respondentai teigia, kad Lietuva būdama ES nare yra saugesnė bei ekonomiškai stabilesnė (56 proc., ES–27 – 45 proc.), beje taip buvo manoma ir ankstesnėse apklausoje, ir kad ES atsižvelgia į Lietuvos nuomonę (46 proc., ES–27 – 60 proc.). Tačiau kitą vertus, LR gyventojai mano, kad ES primeta savo požiūrį Lietuvai (58 proc., ES–27 – 60 proc.)¹⁶⁸. R. Vilpišauskas, stengdamasis paaiškinti tokį visuomenėje susiformavusį požiūrį, teigia, kad „iš tiesų Lietuva, stodama į ES, įsipareigojo priimti ir įgyvendinti joje galiojančias bendras teisės normas. Ne visos iš šių normų ir privalomų reikalavimų vienareikšmiškai naudingi Lietuvos ekonomikai ir jos gyventojams“¹⁶⁹. Tokių reikalavimų pavyzdžiais jis įvardina brangiai vartotojams galinčius kainuoti griežtesnius produktų kokybės ar ūkininkavimo reikalavimus. Tačiau R. Vilpišauskas pabrėžia ir tai, kad „tie suvaržymai, kuriais kaltinama ES, dažnai yra mūsų pačių sukuriami neapgalvotai perimant Sąjungos direktyvas ir jas įgyvendinant Lietuvoje arba tiesiog priskiriant ES tokius dalykus, su kuriais Sąjunga ir jos institucijos menkai susijusios“¹⁷⁰.

2009 m. dar mažiau apklausos respondentų teigė, kad Lietuvai narystė ES buvo naudinga: nuo 2008 m. eurošalininkų Lietuvoje sumažėjo 4 proc. (71 proc., ES–27 – 56 proc.), o euroskeptikų skaičius visuomenėje beveik nepakito (14 proc.). Neabejotina, kad ekonominė krizė išsklaidė LR gyventojų puoselėtas viltis, kad ES gali apsaugoti šalį nuo bet kokių problemų. Apklausos ataskaitoje buvo iškeltos ir dar kelios prielaidos, galėjusios turėti įtakos sumažėjusiam Lietuvos gyventojų palankumui ES. Pirma, tai „ES nepuolė beatodairiškai gelbėti smunkančių Baltijos šalių ekonomikų“¹⁷¹, galbūt kaip to buvo tikėtasi. Antra, „Europos Centrinis Bankas nepasiūlė išimties tvarka įsivesti euro, o Europos Komisija net ir po 2009 m. žiemos dujų tiekimo iš Rusijos sutrikimų nepakeitė nuomonės dėl Ignalinos AE uždarymo“¹⁷². Nepaisant to, Lietuvos gyventojai ir toliau išlieka vieni palankiausiai vertinančių savo šalies narystę ES. 2009 m. vykdytoje „Eurobarometro“ apklausoje pastebima dar viena įdomi tendencija, kad kaimiškųjų vietovių ir mažų miestų gyventojai prieš metus palankiau nei didelių miestų gyventojai vertinę ES naudą, 2009 m. pakeitė savo požiūrį. 2009 m., kad narystė ES yra naudinga Lietuvai teigia 68 proc. kaimiškųjų vietovių, 71 proc. mažų miestų ir 74 proc. didelių miestų gyventojų. Pastarųjų požiūris į

¹⁶⁷ Eurobarometras 70, 2008, p. 27, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁶⁸ Ten pat, p. 30.

¹⁶⁹ Vilpišauskas, R., „Europos Sąjunga verčia Lietuvą priiminėti nenaudingus sprendimus?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 26.

¹⁷⁰ Ten pat, p. 27.

¹⁷¹ Eurobarometras 71, 2009, p. 23, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁷² Ten pat.

teigiamą pusę per metus pakito net 11 proc. Tokį požiūrių skirtumą bent iš dalies, galbūt, irgi lėmė ekonominė krizė. Jos akivaizdoje ES gali būti suprantama kaip saugus užnugaris: gali laisvai išvykti iš šalies ir ieškoti darbo kitose ES šalyse, ES remia finansiškai, o reikalui esant, galbūt, ES išgelbėtų ir Lietuvos ekonomiką. Beje respondentų paklausus, kokios, jų manymu, yra didžiausios problemos šalyje (žr. 2 priedą), šie įvardino nedarbą (64 proc., ES–27 – 51 proc.) bei šalies ekonominės padėties pablogėjimą (49 proc., ES–27 – 40 proc.). Statistikos departamento duomenimis ketvirtąjį 2009 m. ketvirtį nedarbo lygis Lietuvoje buvo 15,6 proc.¹⁷³. Teigiama, kad nedarbo didėjimui įtakos turėjo besitęsiantis ekonomikos nuosmukis ir sparčiai mažėjantis laisvų darbo vietų skaičius. „Eurostato“ duomenimis, „2009 m. liepos mėn. nedarbo lygis, pašalinus sezono įtaką, 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse sudarė 9 proc.“¹⁷⁴. Suprantama, kad nuo antros, LR gyventojų įvardintos aktualiausios problemos – ekonominės padėties – gali priklausyti ir kitos visuomenės susirūpinimą keliančios grėsmės, t. y. nusikalstamumas (19 proc., ES–27 – 19 proc.), kainų kilimas (19 proc., ES–27 – 19 proc.), mokesčiai (16 proc., ES–27 – 8 proc.) ir t. t.

2010 m. „Eurobarometro“ apklausos rezultatai atskleidžia, kad Lietuvoje labai sumažėjo eurošalininkų gretos. Kad Lietuvai narystė ES yra naudinga mano 48 proc. (ES–27 – 49 proc.) LR gyventojų, tai yra net 23 proc. mažiau nei taip teigusią 2009 m. Beje, tai apskritai mažiausias rodiklis per visą Lietuvos narystės ES laikotarpį: nuo 2004 m. eurošalininkų Lietuvoje sumažėjo 30 proc. Palankumo ES mažėjimą, galbūt, galima paaiškinti remiantis G. Vitkaus nuomone, apie dvi skirtingas ES puses, t. y. „viena vertus, nueitas jau gana ilgas raidos kelias, atlikta daug gerų ir išpūdingų darbų, dėl kurių vertės šiandien niekas nesiginčija. Antra vertus, vien to akivaizdžiai nebepakanka, kad ir toliau ES būtų daugumos piliečių besąlygiškai remiama ir palaikoma. Žmonės nori iš ES naujų išpūdingų darbų, praeities nuopelnų jau per maža buvimui pateisinti“¹⁷⁵.

Euroskeptikų skaičius šalyje išliko nepakitęs nuo praėjusių metų ir siekia 14 proc. (ES–27 – 18 proc.). Šioje apklausoje respondentai įvardijo tris esmines problemas, keliančias visuomenės susirūpinimą (žr. 2 priedą), t. y. nedarbas (59 proc., ES–27 – 48 proc.), ekonominė šalies padėtis (41 proc., ES–27 – 40 proc.) ir kainų kilimas (28 proc., ES–27 – 20 proc.). Verta pastebėti, kad 2010 m. dviejų pirmųjų problemų aktualumas šalyje yra šiek tiek mažesnis nei 2009 m., atitinkamai 5 proc. ir 8 proc. Tačiau palyginti su 2009 m. apklausos rezultatais, 9 proc. išaugo LR gyventojų susirūpinimas kainų kilimu.

¹⁷³ Lietuvos statistikos departamento pranešimas spaudai, 2010, <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=7868&PHPSESSID=>> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁷⁴ Lietuvos statistikos departamento pranešimas spaudai, 2009, <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6829>> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁷⁵ Vitkus, G., „Dabartinis Europos Sąjungos ekonominės ir politinės integracijos etapas – kaip spręsti sendaikčio problemą?“, *Politologija* 2009/3 (55), p. 24, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/55/3-29.pdf>> [žiūrėta 2011-11-27].

Tiesa, ekonominės krizės pradžioje, t. y. 2008 m., pastaroji problema Lietuvos visuomenei buvo žymiai aktualesnė (56 proc.). Nedarbo problemos aktualumą galima pagrįsti tuo, kad 2010 m. ketvirtame ketvirtyje nedarbo lygis šalyje siekė 17,1 proc., t. y. 1,5 proc. aukštesnis nei 2009 m. ketvirtame ketvirtyje¹⁷⁶.

Atlikus visuomenės apklausų analizę remiantis LR gyventojų įvardintais narystės ES privalumais ir trūkumais, galima teigti, kad 1999–2003 m. Lietuvos gyventojų palankumas ES didėjo beveik kiekvienais metais. Daugiausia eurošalininkų Lietuvoje buvo 2003 m. (88,4 proc.). Tuo laikotarpiu apklausų dalyviai įvardindavo nemažai sričių, kuriose, anot jų, Lietuvai tapus ES nare situacija turėtų pagerėti. Dažniausiai gyventojų išskiriami ES privalumai buvo: nacionalinis saugumas, spartesnė šalies ekonomikos plėtra, didesnės eksporto galimybės, geresnė jaunimo padėtis, teigiamos permainos šalies švietimo sistemoje, didesnės galimybės susirasti darbą bei didesnis dėmesys aplinkos apsaugai. Vis dėlto, apklausų dalyviai tuo metu teigė ir tai, kad narystė ES gali turėti ne tik privalumų, bet ir trūkumų. Dažniausiai buvo minimi du narystės ES trūkumai: galimai pablogėsianti padėtis žemės ūkyje ir po narystės ES pablogėsiantys Lietuvos santykiai su Rusija.

Vis dėlto, 1999–2003 m. apklausų analizė parodė, jog LR gyventojai tuo metu buvo susikūrę gana idealistinę ES įvaizdį. Apie teigiamas Lietuvos perspektyvas Europos Sąjungoje 2000 m. savo metiniame pranešime kalbėjo tuometinis LR Prezidentas V. Adamkus tiksliai apibūdinamas Lietuvos stojimo į ES pagrindinę priežastį – „žinoma, šiandien galime mėginti dešimtmečių atotrūkį nuo Vakarų gyvenimo laimėjimų įveikti patys, be kitų paramos. Tik neužmirškime, kad Vakarų pasaulis nestovi vietoje. Dažnu atveju jis atsinaujina daug sparčiau už mus. Todėl vienintelis realus būdas Lietuvai išvengti provincijos atsilikimo – įlipti į greitąjį Europos traukinį, tapti visateise šio traukinio keleive“¹⁷⁷.

Lietuvai tapus ES nare, tiksliau 2004–2007 m., pastebimas itin palankus gyventojų požiūris į šalies narystę ES, ypač 2007 m. kuomet eurošalininkų Lietuvoje buvo 81 proc. To laikotarpio visuomenės apklausoje buvo įvardinama nemažai sričių, kuriose respondentai teigė išvelgiantys teigiamą ES poveikį, t. y. gynybos sritis, užsienio politika, gerėjanti Lietuvos ekonominė padėtis, efektyvi ES kova su nedarbu, efektyvus aplinkosaugos problemų sprendimas, ypač šalies jaunimo akcentuojama atsiradusi galimybė laisvai keliauti, studijuoti bei dirbti ES teritorijoje. Kalbant apie narystės ES trūkumus, dažniausiai buvo įvardinami trys trūkumai: kainų kilimas, gyventojų aprūpinimas būstu ir mokesčiai. Be to, tam tikri dalykai susiję su šalies naryste ES, gyventojams kėlė baimę: galimai suaktyvėsianti prekyba narkotikais ir

¹⁷⁶ Lietuvos statistikos departamento pranešimas spaudai, 2011, <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=9343>> [žiūrėta 2011-11-24].

¹⁷⁷ *Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą* (red. Ikamas, A.), Vilnius: UAB Trys žvaigždutės, 2001, p. 12–13.

organizuoto nusikalstamumo plitimas, galimai atsirasiančių papildomų reikalavimų žemdirbiams ir ūkininkams bei nacionalinių dalykų praradimas: lito išnykimas, retesnis lietuvių kalbos vartojimas. Vėliau vienos iš šių visuomenės baimių pasirodė buvusius nepagrįstas, o kitos – pasiteisino. 2008–2010 m. apklausų analizė atskleidė, kad tuo laikotarpiu Lietuvoje prasidėjo tendencingas eurošalininkų mažėjimas. 2010 m. jų buvo 48 proc., t. y. 33 proc. mažiau nei 2007 m. Lietuvos gyventojų požiūrį į narystę ES pakeitė 2008 m. pradžioje prasidėjusi pasaulinė ekonominė ir finansinė krizė. Be to, ankstesnėse apklausose respondentų įvardinti galimi narystės ES trūkumai ir baimės ėmė realizuotis ir tapo aktualiausiomis šalies problemomis, kaip pavyzdžiui kylančios kainos, nedarbas, nusikalstamumas, mokesčiai. Taigi, ES nebesugebėjo pateisinti su ja siejamų gyventojų lūkesčių. O pastarieji suprato, kad ES nebegali šaliai pasiūlyti saugaus užnugario bei išspręsti visas šalies problemas. G. Vitkus pastebi, kad ES tampa vis sunkiau ir sunkiau parodyti savo svarbumą bei reikalingumą. Prieš Lietuvos narystę ES V. Adamkus, ES tapatino su greituoju traukiniu, padėsiančiu mūsų šaliai pasiekti Vakarų pasaulio laimėjimų. Tuo tarpu, G. Vitkus šiuolaikinę ES apibūdina, kaip „seną geležinkelį, kuriuo vis rečiau važinėja traukiniai“¹⁷⁸. Politologas pateikia ir kol kas tik labai radikalių, o tuo pačiu ir siaurų, pažiūrų politikų ar tyrinėtojų siūlymą dėl ES ateities – „demontuokime tą geležinkelį, o garvežius atiduokime į muziejų“¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Vitkus, G., „Dabartinis Europos Sąjungos ekonominės ir politinės integracijos etapas – kaip spręsti sendaikčio problemą?“, *Politologija*, 2009/3 (55), p. 25, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/55/3-29.pdf>>, [žiūrėta 2011-11-27].

¹⁷⁹ Ten pat.

IŠVADOS

Magistro darbe, konceptualizavus viešosios nuomonės sampratą, aptarus viešosios nuomonės tyrimus ir identifikavus jos vaidmenį demokratinėje visuomenėje bei, remiantis „Eurobarometro“, „Vilmorus“ ir „TNS Gallup“ duomenimis, atlikus lyginamąją Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į narystę Europos Sąjungoje 1999–2010 m. analizę pateikiamos šios išvados:

1) Viešosios nuomonės samprata nėra vienalytė koncepcija, nes skirtingais istoriniais laikotarpiais ji buvo interpretuojama nevienareikšmiškai. Šiandieninė viešoji arba visuomenės nuomonė yra tapatinama su sociologinių tyrimų bei apibendrinimų rezultatais ir yra tapusi tam tikra visuomenės refleksijos forma. Įvairioms gyvenimo sferoms viešosios nuomonės tyrimai turi nevienodą reikšmę. Dažniausia viešosios nuomonės tyrimų tematika – politika. Visuomenės apklausos padeda identifikuoti politinius lyderius ir esmines šalies problemas. Reguliarios visuomenės apklausos padeda nustatyti „viešosios nuomonės barometrus“: tam tikros partijos populiarumo evoliuciją ar jos ateities perspektyvas. Kiti subjektai viešosios nuomonės tyrimus užsako siekdami identifikuoti „grįžtamąjį ryšį“ su visuomene, t. y. išgirsti viešąją nuomonę apie tam tikrą jų jau priimtą ar ketinamą priimti sprendimą. Kaip pavyzdžiui, viešosios nuomonės tyrimai, analizuojantys gyventojų požiūrį į ES, įvairioms ES institucijoms gali tapti jų veiklos orientyrais, siekiant įgyvendinti ES piliečių lūkesčius. Be to, reguliarios visuomenės apklausos, tiriančios gyventojų požiūrį į ES, kaip ir politikos subjektams, padeda nustatyti „viešosios nuomonės barometrus“, kaip pavyzdžiui gyventojų informuotumo apie ES kaitą, padeda išsiaiškinti, kokiomis ES institucijomis ES piliečiai labiausiai linkę pasitikėti arba kokią savo šalies narystės ES naudą jie išvelgia.

2) Lyginant LR gyventojų informuotumo apie ES lygį iki Lietuvos narystės ES ir po jos galima teigti, kad vis labiau šaliai integruojantis į ES Lietuvos gyventojų žinios apie ES gerėjo: iki narystės ES Lietuvos gyventojų žinių apie ES vidurkis buvo 29 proc., o Lietuvai tapus ES nare – 43 proc. 2006 m. Lietuvos gyventojų informuotumo apie ES lygis susilygino su vidutinio europiečio žiniomis ir siekė 45,0 proc. Lietuvos gyventojų informuotumo apie ES lygio didėjimui didžiausią poveikį daro žiniasklaida, kurią visose apklausose ir patys respondentai išskyrė kaip visuomenės informavimo „lyderę“. Apklausų rezultatai parodė, kad, tiek iki šalies narystės ES, tiek po jos, konkrečiais klausimais LR gyventojų informuotumo lygis yra mažesnis nei jų žinios apie ES bendrai. Analizuojant apklausas buvo pastebėta, kad pagal socialinius-demografinius rodiklius, ES labiau domisi jaunesni, aukštesnes pajamas gaunantys ir aukštesnį išsilavinimą turintys respondentai.

3) Lyginant LR gyventojų pasitikėjimą pagrindinėmis šalies ir ES institucijomis iki Lietuvos narystės ES ir po jos, paaiškėjo, kad šalies visuomenė yra linkusi labiau pasitikėti pagrindinėmis ES nei

šalies institucijomis. Iki Lietuvos narystės ES Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasitikėjo vidutiniškai 28 proc., o LR Seimu – 16 proc. šalies gyventojų. Lietuvai tapus ES nare pasitikėjimas šiomis valstybės institucijomis dar labiau sumažėjo: LR Vyriausybė pasitikėjo vidutiniškai 22 proc., o LR Seimu – 13 proc. šalies gyventojų. Tuo tarpu 2004–2010 m. LR gyventojų pasitikėjimo ES ir jos institucijomis vidurkis siekė 54 proc. Gana neigiamai gyventojų nuomonei apie pagrindines LR institucijas įtakos turėjo šalies valdžią krėtę politiniai skandalai, neefektyvus šalies problemų sprendimas bei kiti visuomenės lūkesčių neatitinkantys valdžios sprendimai. Minėtos priežastys lėmė tai, kad Lietuvos gyventojai labiau buvo linkę pasitikėti ES nei šalies valdžia.

4) Lyginant LR gyventojų narystės ES privalumus ir trūkumus, įvardintus prieš Lietuvai tampa ES nare ir ja tapus, buvo nustatyta, jog šalies narystė ES turėjo daugiau privalumų nei trūkumų. Dažniausiai gyventojų išskiriami ES privalumai buvo: nacionalinis saugumas, spartesnė šalies ekonomikos plėtra, didesnės eksporto galimybės, didesnės galimybės susirasti darbą bei didesnis dėmesys aplinkos apsaugai bei atsiradusi galimybė laisvai keliauti, studijuoti ir dirbti ES teritorijoje. Vis dėlto, LR gyventojų nuomone, šalies narystė ES gali turėti ne tik privalumų, bet ir trūkumų: galimai pablogėsianti padėtis žemės ūkyje, pablogėsiantys Lietuvos santykiai su Rusija, kainų kilimas, mokesčiai. Be to, Lietuvos gyventojams baimę kėlė galimai suaktyvėsianti prekyba narkotikais ir organizuoto nusikalstamumo plitimas, nacionalinių dalykų praradimas: lito išnykimas, retesnis lietuvių kalbos vartojimas.

5) Lyginamoji LR gyventojų požiūrio į šalies narystę ES analizė parodė, kad 1999–2010 m. laikotarpį galima išskirti į tris ryškiausius Lietuvos gyventojų požiūrio į šalies narystę ES kaitos etapus: 1999 m., 2003 m. ir 2010 m. Pirmame etape, 1999 m., eurošalininkų (30 proc.) skaičius šalyje buvo beveik vienodas kaip ir euroskeptikų (31 proc.). Tokius rezultatus lėmė tai, kad visuomenei dar nebuvo aiškios sąlygos, kuriomis Lietuva ketina stoti į ES. Tuometinis gyventojų pasisakymas „prieš“ narystę ES galėjo būti traktuojamas ir kaip tam tikras protestas prieš šalies valdžią, kuria visuomenė nepasitikėjo. Be to, tuo laikotarpiu šalies visuomenėje buvo jaučiamas bendras nusivylimas gyvenimu, kuriam įtakos turėjo jau daugelį metų besitęsiantis ekonominis nuosmukis. Antrame etape, t. y. 2003 m. Lietuvoje buvo rekordinis eurošalininkų skaičius: eurošalininkų – 88,4 proc., euroskeptikų – 4,3 proc. Tokią ryškią LR gyventojų požiūrio kaitą lėmė efektyvi visuomenės informavimo apie ES kampanija, ypač aktyviai veikusi prieš Lietuvoje vykusį referendumą dėl narystės ES. Be to, tuo metu Lietuvoje buvo labai pasitikima žiniasklaida kaip institucija ir jos teikiama informacija. Lietuvai tapus ES nare, visuomenės požiūris į narystę stabilizavosi. Nors ir tuomet būta tam tikrų visuomenės nuomonės pokyčių. Tačiau didžiausias Lietuvos gyventojų požiūrio į narystę pokytis buvo trečiajame etape, t. y. 2010 m. Tuo metu, Lietuvoje eurošalininkų buvo 48 proc., o euroskeptikų – 14 proc. Buvo pastebėta, kad visuomenės palankumo ES

mažėjimas prasidėjo nuo 2008 m. Tikėtina, kad Lietuvos gyventojų požiūrį į narystę ES pakeitė 2008 m. pradžioje prasidėjusi pasaulinė ekonominė ir finansinė krizė. Be to, tuo metu ėmė realizuotis ir aktualiausiomis šalies problemomis tapo ankstesnėse apklausose respondentų įvardinti narystės ES trūkumai ir baimės, kaip pavyzdžiui kylančios kainos, nedarbas, nusikalstamumas ir mokesčiai.

6) Magistro darbe iškelta hipotezė pasitvirtino. Paskutiniojo ekonominio sunkmečio laikotarpiu, kuris apima 2008–2010 m., LR gyventojų pasitikėjimo pagrindinėmis šalies institucijomis – Vyriausybe ir Seimu – vidurkis siekė 13 proc., o ES ir jos institucijomis buvo linkę pasitikėti vidutiniškai 52 proc. šalies gyventojų. Galima teigti, kad tokiems apklausų rezultatams įtakos turėjo teigiamas ES įvaizdis, kuris Lietuvos visuomenėje buvo suformuotas dar iki ekonominio sunkmečio. Tuo tarpu Lietuvos gyventojų nepalankumą pagrindinėms šalies institucijoms didino valdžios priimti visuomenei nepalankūs ekonominės krizės sprendimo būdai: mokesčių didinimas, kainų kilimas, išmokų iš biudžeto mažinimas. Tai, kad narystė ES turėjo daugiau teigiamos nei neigiamos įtakos Lietuvai ir jos gyventojams parodo ir 1999–2010 m. apklausų rezultatai: iki Lietuvos narystės ES eurošalininkų vidurkis šalyje buvo 53 proc., o euroskeptikų – 20,1 proc. Lietuvai tapus ES nare eurošalininkų vidurkis Lietuvoje išaugo iki 71 proc., o euroskeptikų vidurkis sumažėjo iki 12 proc.

REKOMENDACIJOS

Lietuvos radijo ir televizijos komisijai

1) Buvo išsiaiškinta, kad nacionalinės žiniasklaidos priemonės yra pagrindinis gyventojų informacijos apie ES šaltinis. Todėl Lietuvos nacionalinėje televizijoje ar radijuje turėtų atsirasti specialios diskusijų laidos, kuriose „gyvai“ būtų aptariamose su ES susijusios temos, nes tai gali paskatinti ES piliečius ne tik domėtis ES reikalais, bet ir aktyviai įsitraukti į Europos viešąjį diskursą.

2) Nacionalinėje televizijoje ir radijuje euroskeptikams, lygiai taip pat kaip ir eurošalininkams, turi būti suteikta galimybė reikšti savo pažiūras viešojoje erdvėje. Išreikšdami savo kritišką požiūrį į ES ar jos vykdomą veiklą, euroskeptikai atlieka tam tikrą monitoringą tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygmeniu. Euroskeptikų nuomonė yra naudinga ir reikalinga priimant tam tikrus sprendimus, analizuojant problemas, ieškant problemų sprendimo būdų, kalbant apie neefektyvias ar neracionalias reformas.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

ES dokumentai

1. Commission Européenne. Opinion Publique, <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_fr.htm> [žiūrėta 2011-06-19].
2. Dešimt istorinių žingsnių, <http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_2/index_lt.htm> [žiūrėta 2010-12-30].
3. ES ir Lietuvos santykių istorinė apžvalga, <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvas-naryste-europos-sajungoje/lietuva-europos-sajungoje/es-ir-lietuvas-santykiu-istorine-apzvalga/>> [žiūrėta 2011-10-27].
4. ES veiklos apibūdinimas, <http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_5/index_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-24].
5. European Commission. Public Opinion, <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm> [žiūrėta 2010-12-30].
6. Europos Komisija, ES lentynos bibliotekose, <http://ec.europa.eu/lietuva/eu_information_network/eu_in_libraries/index_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-07].
7. Europos Komisija, Europos informacijos centrai – Europe Direct, <http://ec.europa.eu/lietuva/eu_information_network/europe_direct/index_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-07].
8. Europos Komisija, Lietuvos kelias į ES, <http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/kelias_i_es/kelias_i_lt.htm> [žiūrėta 2011-11-15].
9. Informacijos apie ES tinklas Lietuvoje, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/aktuali-informacija/visuomenes-informavimas/33/>> [žiūrėta 2011-11-12].
10. Klausyti, bendrauti, kreiptis į kiekvieną – naujas Komisijos požiūris į dialogą ir bendravimą su Europos piliečiais, <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/995&format=HTML&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>> [žiūrėta 2011-12-05].
11. Penkeri metai Europos Sąjungoje, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvas-naryste-europos-sajungoje/naujienos/5570/?print=1>> [žiūrėta 2011-11-24].

12. Viešoji nuomonė ir narystė Europos Sąjungoje, <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-europos-sajungoje/viesoji-nuomone-ir-naryste-europos-sajungoje/>> [žiūrėta 2010-12-30].
13. 2004 m. rinkimai į Europos Parlamentą Lietuvoje, <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/2009-m--rinkimai-i-europos-parlamenta/2004-m--rinkimai-i-europos-parlamenta-lietuvoje/>> [žiūrėta 2011-12-09].

LR dokumentai

14. Lietuvos derybų dėl narystės ES delegacijos 2001 m. veiklos ataskaita, <<file:///C:/DOCUME~1/ligitos/LOCALS~1/Temp/7%20priedas%20C4%AEgyvendintos%20visuomen%20informavimo%20priemon%20s.htm>> [žiūrėta 2011-11-08].
15. LR Aplinkos ministerija, Aplinkos politikos sektorius, <http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1050> [žiūrėta 2011-11-23].
16. Lietuvos statistikos departamento pranešimas spaudai, 2009, <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6829>> [žiūrėta 2011-11-24].
17. Lietuvos statistikos departamento pranešimas spaudai, 2010, <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=7868&PHPSESSID=>> [žiūrėta 2011-11-24].
18. Lietuvos statistikos departamento pranešimas spaudai, 2011, <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=9343>> [žiūrėta 2011-11-24].
19. LR Vyriausybės 2001 m. veiklos ataskaita, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4018&p_d=17004&p_k=1> [žiūrėta 2011-11-14].
20. LR Vyriausybės 2002 m. veiklos ataskaita, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4018&p_d=23938&p_k=1> [žiūrėta 2011-11-14].

Internetiniai spaudos leidiniai

21. BNS, „R. Paksas ir J. Imbrasas EP prisijungė prie vadinamosios euroskeptikų frakcijos“, *15min*, 2009, liepos 14 d., <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/r.paksas-ir-j.imbrasas-ep-prisijunge-prie-vadinamosios-euroskeptiku-frakcijos-56-48559>> [žiūrėta 2011-12-09].
22. Budvytienė, G., „ES atvers jaunimui naujas galimybes“, *Kauno diena*, 2003, balandžio 24 d., <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/es-atvers-jaunimui-naujas-galimybes-8227>> [žiūrėta 2011-11-22].

23. Denisenko, V., „Rusija ir Baltijos šalys: santykių dinamika“, *Geopolitika*, 2007, rugpjūčio 31 d., <<http://www.geopolitika.lt/?artc=1075>> [žiūrėta 2011-12-03].
24. ELTA, „Europos komisaras įspėjo Lietuvą dėl dažnos Vyriausybių kaitos“, *Zebra*, 2001, liepos 25 d., <<http://www.zebra.lt/lt/naujienos/lietuva/europos-komisaras-ispejo-lietuva-del-daznos-vyriausybiu-kaitos-2918.html>> [žiūrėta 2011-11-14].
25. Maldeikis, P., „Viešosios nuomonės formavimas“, *Aidai*, <http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&view=article&id=5673:fi&catid=343:2-vasaris&Itemid=385> [žiūrėta 2011-06-08].
26. „Metinė infliacija Lietuvoje priartėjo prie dviženkliai skaičiaus“, *Verslo savaitė*, 2008, vasario 14 d., <<http://www.verslosavaite.lt/index.php/Verslas-ir-ekonomika/Metine-infliacija-Lietuvoje-priartejo-prie-dvizenkliai-skaiciaus.html>> [žiūrėta 2011-11-24].
27. Puleikytė, K., „Euroskepticizmas Vakarų Europoje: britų skeptiškumas ES atžvilgiu“, *Geopolitika*, 2007, vasario 16 d., <<http://www.geopolitika.lt/?artc=214>> [žiūrėta 2011-12-09].
28. Sobutienė, J., „Nuo bendros politikos iki vieningos Europos“, *Šiauliai plius*, 2009, gruodis, <http://www.siauliaiplius.lt/article/articlearchiveview/275/2009/12/%7Barticle_url%7D> [žiūrėta 2011-12-09].
29. „Turnišių skandalas sulaukė BBC dėmesio“, *Lietuvos rytas*, 2006, kovo 10 d., <<http://www.lrytas.lt/-11419858051141144214-turni%C5%A1ki%C5%B3-skandalas-sulauk%C4%97-bbc-d%C4%97mesio.htm>> [žiūrėta 2011-11-16].
30. Žemaitytė, A., „Visuomenės veidrodis: pilietinė ir politinė kultūra“, *Literatūra ir menas*, 2006, <http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3094&kas=straipsnis&st_id=8736> [žiūrėta 2011-11-16].

Sociologiniai tyrimai

31. Baltijos tyrimai, <<http://www.balttyr.lt/apie.htm>> [žiūrėta 2011-06-16].
32. Eurobarometras 2004.1, 2004, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].
33. Eurobarometras 62, 2004, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb62_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].
34. Eurobarometras 63.4, 2005, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].
35. Eurobarometras 64, 2005, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

36. Eurobarometras 65, 2006, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].
37. Eurobarometras 67, 2007, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].
38. Eurobarometras 68, 2007, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15].
39. Eurobarometras 69, 2008, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-15].
40. Eurobarometras 70, 2008, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].
41. Eurobarometras 71, 2009, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_lt_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-24].
42. Eurobarometras 72, 2009, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_lt_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-17].
43. Eurobarometras 73, 2010, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_fact_lt_en.pdf> [žiūrėta 2011-11-15].
44. Gallup International Association, <<http://www.gallup-international.com/>> [2011-06-15].
45. Growth from Knowledge, <<http://www.gfk.com/group/company/index.en.html>> [žiūrėta 2011-06-15].
46. Institut National de la Recherche Agronomique, <http://www.inra.fr/l_institut/l_inra_en_bref> [žiūrėta 2011-06-15].
47. Ipsos, <http://www.ipsos.com/french/Mission_Reperes> [žiūrėta 2011-06-15].
48. Yankelovich Partners International, <<http://www.yankelovich.com/page/home/>> [žiūrėta 2011-06-15].
49. KTU Politikos ir viešojo administravimo institutas, Lietuvos Respublikos Seimo įvaizdis visuomenėje, 2002, <http://www.lidata.eu/files/pdf/2007-12-17/LRS_ivaizdis_20020902.pdf> [žiūrėta 2011-11-14].
50. LiDA, <http://www.lidata.eu/index.php?file=files/duomenys/tyrimai_lietuvoje.html> [žiūrėta 2011-06-18].
51. LiDA, <http://www.lidata.eu/index_browse_surname.php> [žiūrėta 2011-06-18].
52. LiDA, <http://www.lidata.eu/index_survey_list.php> [žiūrėta 2011-06-18].

53. LiDa, Požiūris į ES, 1999, lapkritis,
<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0182_STUDY_01> [žiūrėta 2011-10-27].
54. LiDa, Požiūris į ES, 2000, lapkritis,
<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-11].
55. LiDa, Požiūris į narystę ES ir informuotumo lygmuo, 2001, vasaris,
<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0154_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-07].
56. LiDa, Požiūris į ES, 2002, gegužė,
<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0156_STUDY_01> [žiūrėta 2011-11-14].
57. Public Opinion Quarterly, <http://www.oxfordjournals.org/our_journals/poq/about.html> [žiūrėta 2011-06-13].
58. TNS, <<http://www.tns.lt/lt/verslo-sektoriai-socialinis-ir-viesasis-sektorius>> [žiūrėta 2011-06-16].
59. TNS, <<http://www.tns.lt/lt/lt/naujienos--pranesimai-spaudai-tns-laimejo-teise-atlikti-stambiausia-pasaulyje-kokybini-ir-kiekybini-eurobarometro-tyrima>> [žiūrėta 2011-11-30].
60. „TNS Gallup“ gyventojų apklausa apie ES, 2003, rugpjūtis, Vilnius: Informacijos centras.
61. Vilmorus, <<http://www.vilmorus.lt/apie-vilmorus>> [žiūrėta 2011-06-16].

Tyrinėjimai

62. Antoine, J. *Histoire des sondages*, Paris: Odile Jacob, 2005,
<http://books.google.com/books?id=vw9-y_HwD5QC&pg=PA14&dq=vote+de+paille&hl=lt&ei=36LwTY65F8bIs wax2bSIBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CC4Q6AEwAA#v=onepage&q=vote%20de%20paille&f=false> [žiūrėta 2011-06-08].
63. Auštrevičius, P., „Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kampanijos organizavimas“, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą* (red. Maniokas, K. ir kt.), Vilnius: Eugrimas, 2004, p. 367–372.
64. Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Žiniasklaida kaip aktyvus politinių procesų veikėjas informuojant visuomenę apie Europos Sąjungą: lyginamasis požiūris“, *Informacijos mokslai*, 2006

- (37), p. 92–94, <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/37/91-109.pdf> [žiūrėta 2011-11-13].
65. Balčytienė, A., Vinciūnienė, A., „Komunikacija ir žiniasklaida: Europinės naujienos Europos žiniasklaidoje“, *Informacijos mokslai*, 2006 (36), p. 68–69, <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/36/68-82.pdf> [žiūrėta 2011-10-25].
66. Bielinis, L., *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaringa komunikacinė simbiozė*, Vilnius: Eugrimas, 2005.
67. Braud, P., *Sociologie politique*, Paris: L.G.D.J., 2006.
68. Daniliauskas, J., „Atvėrus sienas Lietuvą užplūs nusikaltėlių gaujos?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 39.
69. Daniliauskas, J., „Lietuvos užsienio politika nukentėjo įstojus į ES?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 53.
70. *Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą* (red. Ikamas, A.), Vilnius: UAB Trys žvaigždutės, 2001.
71. Gaidys, V., *Visuomenės nuomonės tyrimai: teorija ir praktika*, Vilnius: Žara, 1999.
72. Gaidys, V., „Visuomenės nuomonės tyrimai besikeičiančioje visuomenėje“, *Filosofija. Sociologija*, 2009 (20), Nr. 2, p. 114, <<http://www.minfolit.lt/arch/19501/19865.pdf>> [žiūrėta 2011-06-16].
73. Gaidys, V., „Lietuva Europos Sąjungoje: viešosios nuomonės tyrimų 1997–2007 metų duomenys“, *Politologija*, 2007/4 (48), p. 170–174, <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/48/165-190.pdf>> [žiūrėta 2011-11-15].
74. Gaidys, V., Tureikytė, D., *Sociologija ir visuomenė*, 1997, p. 121, <http://www.ku.lt/sociologija/files/1997-_1_-115-124.pdf> [žiūrėta 2011-06-17].
75. Gaidys, V., Vosyliūtė, A., „Main Features in the Development of Lithuanian Sociology“, *Eastern Europe in transformation – the impact on sociology*, 1994, p. 150–154, <http://books.google.lt/books?id=jeox3J3pjz8C&pg=PA149&lpg=PA149&dq=Gaidys,+Vosyliute&source=bl&ots=itZVQKukuE&sig=rJUy5Peq6jQOAxNW1X5zbdp44SE&hl=lt&ei=Hv_4TcCiD8XDtAb5x-DqDw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CCUQ6AEwAg#v=onepage&q=Gaidys%20%20Vosyliute&f=false> [žiūrėta 2011-06-16].
76. Hix, S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006.

77. Kasčiūnas, L., Lietuvos nepriklausomybė ar Europos Sąjungos diktatas?,
<<http://www.postscriptum.lt/3-europos-sajunga/lietuvos-nepriklausomybe-ar-europos-sajungos-diktatas/>> [žiūrėta 2011-12-08].
78. Kasparavičius, A., Politinė kultūra ir kritika šių dienų Lietuvoje,
<<http://www.pinigukarta.lt/blog/visuomene-ekspertai/politine-kultura-ir-kritika-siu-dienu-lietuvoje>> [žiūrėta 2011-11-17].
79. Kluonis, M., 2009 m. Europos Parlamento rinkimų Lietuvoje rezultatai: aplinkybės ir prognozė,
<http://www.parlamentostudijos.lt/Nr8/8_politika_1.htm> [žiūrėta 2011-12-09].
80. Kulakauskas, A., Vėjo perpučiama valstybė,
<http://www.demokratija.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1094:respublika&catid=11:paskutines-naujienos> [žiūrėta 2011-11-17].
81. *Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos* (sud. Adomėnas, M. ir kt.), Vilnius: Versus aureus, 2007.
82. Palidauskaitė, J., „Vertybinių valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste“, *Politologija*, 2008/2 (50), p. 10,
<<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/50/23-52.pdf>> [žiūrėta 2011-11-17].
83. Parsons, W., *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2001.
84. Vilpišauskas, R., „Europos Sąjunga verčia Lietuvą priiminėti nenaudingus sprendimus?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 26–27.
85. Vilpišauskas, R., „Euro įvedimas Lietuvoje: ką gauname ir ką sumokame?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 16.
86. Vilpišauskas, R., „Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungoje politinė ekonomija: lūkesčiai ir penkerių metų patirtis“, *Politologija*, 2009/3 (55), p. 131–132.
<<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/55/121-153.pdf>>, [žiūrėta 2011-11-24].
87. Vitkus, G., „Ar Lietuva neištirps Europos Sąjungoje?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 17.
88. Vitkus, G., „Dabartinis Europos Sąjungos ekonominės ir politinės integracijos etapas – kaip spręsti sendaikčio problemą?“, *Politologija*, 2009/3 (55), p. 24–25,
<<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/55/3-29.pdf>>, [žiūrėta 2011-11-27].
89. Vitkus, G., „Europos Sąjunga išspręs visas mūsų problemas?“, *Lietuvių mitai apie Europos Sąjungą* (sud. Maniokas, K.), Vilnius: Europos Komisija, 2006, p. 35.

SANTRAUKA

Magistro darbo temos – Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į Lietuvos narystę Europos Sąjungoje 1999–2010 m. lyginamoji analizė – aktualumas yra grindžiamas didėjančia euroskepticizmo tendencija bei besiformuojančiu nauju ES požiūriu į dialogą su jos piliečiais. Europos politinių lyderių tiek nacionaliniame, tiek europiniame lygmenyje priimamų sprendimų sėkmė priklauso nuo rinkėjų pritarimo. Tad ES valstybės narės tirdamos ir analizuodamos visuomenės požiūrį į tam tikrą ES vykdomą politiką, programą ar reformą, siekia išsiaiškinti ar jų veikla pateisina gyventojų lūkesčius.

Darbo tikslas – išnagrinėti Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į narystę Europos Sąjungoje kaitą ir atliekant lyginamąją analizę, remiantis mokslininkų tyrimais, ištirti šios kaitos priežastis. Siekiant įgyvendinti tikslą, magistro darbe konceptualizuojama viešosios nuomonės samprata, nustatomi kriterijai, kuriais remiantis ją galima tirti, identifikuojamas viešosios nuomonės vaidmuo demokratinėje visuomenėje bei atliekama lyginamoji Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į Lietuvos narystę Europos Sąjungoje analizė. Lyginamoji analizė atliekama remiantis mokslininkų tyrimais ir atsižvelgiant į tris aspektus: LR gyventojų informuotumo apie ES lygį, gyventojų pasitikėjimą pagrindinėmis šalies ir ES institucijomis bei viešąją nuomonę apie Lietuvos narystės ES privalumus ir trūkumus.

Identifikavus viešosios nuomonės vaidmenį demokratinėje visuomenėje, nustatyta, kad skirtingiems visuomenės nuomonės tyrimų užsakovams svarbu išgirsti viešąją nuomonę apie tam tikrus jau priimtus ar ketinamus priimti sprendimus, visuomenės problemas, identifikuoti lyderius ar ateities perspektyvas. Dažnai visuomenės apklausose LR gyventojai teigė esantys pakankamai informuoti apie ES bendrai bei labiau pasitikintys ES institucijomis nei pagrindinėmis šalies institucijomis, tačiau 2008–2010 m. Lietuvoje eurošalininkų skaičius ėmė sparčiai mažėti. LR gyventojų požiūrio į šalies narystę ES kaitą lėmė 2008 m. pradžioje prasidėjusi pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė. Nepaisant to, pasitvirtino darbe iškelta hipotezė, kad net ir sunkmečio metu LR gyventojai buvo labiau linkę pasitikėti ES nei šalies institucijomis. Palankesnę Lietuvos gyventojų požiūrį į ES ir jos institucijas lėmė visuomenėje egzistuojantis teigiamas ES įvaizdis. Be to, LR gyventojų nepalankumą šalies institucijoms – Vyriausybei ir Seimui – skatino valdžios priimti visuomenei nepalankūs sprendimai ekonominei krizei spręsti, kaip pavyzdžiui mokesčių didinimas, kainų kilimas, išmokų iš biudžeto mažinimas.

SUMMARY

One of the objectives of this master thesis entitled *Comparative Analysis of the Lithuanian Citizens' Attitude toward Membership in the European Union: 1999–2010*, is based on the discussion about the emergence of new approaches to the dialogue between EU and its citizens. Successful leadership of European political authorities, on both national and European level, depends on the priorities of the electors. Therefore, in order to implement new projects, programs or reforms, EU member states give more importance to the analysis of public opinion.

The aim of this work is to analyse the change in Lithuanian citizens' attitude in EU membership and to find out the main characteristics influencing changes in public opinion. This analysis is based on the three following factors: the level of awareness on European Union in Lithuania, Lithuanian populations' confidence in State and European institutions; the advantages and disadvantages of Lithuanian membership in European Union as indicated by citizens of Lithuania. The methods applied in the research include descriptive-analytic method, the analysis of documents and a comparative method. The analytical part of the research is based on the public opinion survey data supplied by *Eurobarometer*, *Vilmorus*, *TNS Gallup*.

The discussion of the role of public opinion in democratic society revealed that various groups demanding to do public opinion surveys attach importance to public opinion in order to take a closer view of certain decisions to be made, to identify public problems, to discern future leaders or to form future perspectives. The analysis of statistical data indicated that generally the citizens of the Republic of Lithuania reported a high level of awareness of EU membership and expressed more trust in EU institutions than in State institutions. However, in 2008–2010 the decline in trust in EU and Euro-optimism was observed. The shift in the attitude towards membership in EU was influenced by the global financial and economic crisis that started in 2008. Accordingly, EU was not able to answer expectations which caused the change of the EU image among Lithuanian population. The hypothesis that, even in the face of difficult financial and economic situation Lithuanians remained more trustful in EUs' than in State institutions, were proved. Besides, negative approach towards the State institutions in society was influenced by unsatisfactory means taken by government to solve the problems caused by financial and economic crisis: such as tax-raising, the upward movement of prices, reduction of benefits and strategic budget cutting.

Šležaitė L. (2011 m.) Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į narystę Europos Sąjungoje 1999–2010 m. lyginamoji analizė / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Audronė Janužytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų katedra.

ANOTACIJA

Pirmoje magistro baigiamojo darbo dalyje teoriniu aspektu aptariama viešosios nuomonės samprata, viešosios nuomonės tyrimai ir įvertinamas viešosios nuomonės vaidmuo demokratinėje visuomenėje. Antroje darbo dalyje atliekama Lietuvos Respublikos gyventojų požiūrio į narystę Europos Sąjungoje 1999–2010 m. lyginamoji analizė. Analizė atliekama nagrinėjant tris aspektus: Lietuvos gyventojų informuotumo apie ES lygį, gyventojų pasitikėjimą šalies ir ES institucijomis bei gyventojų išskiriamus Lietuvos narystės ES privalumus ir trūkumus. Analizuojant minėtus aspektus remiamasi įvairių ekspertų nuomonėmis.

Pagrindiniai žodžiai: viešoji nuomonė, visuomenės apklausa, požiūris į narystę ES, informuotumo lygis, pasitikėjimas institucijomis, ES privalumai ir trūkumai.

Šležaitė L. (2011) Comparative Analysis of the Lithuanian Citizens' Attitude toward Membership in the European Union: 1999–2010 / Master's Thesis in European Union Policy and Administration. Supervisor Assoc. Prof. Ph. D. Audronė Janužytė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Department of Political Sciences, Mykolas Romeris University.

ANNOTATION

In the first part of this master's research paper the concepts of public opinion, public opinion surveys and the role of public opinion in democratic society are presented. The second part supplies with the comparative analysis of the Lithuanian citizens' attitude toward membership in European Union during the period of 1999–2010. The axis of this comparative analysis is constituted on the grounds of three main aspects: the level of awareness on European Union in Lithuania, Lithuanian populations' confidence in State and European institutions; the advantages and disadvantages of Lithuanian membership in European Union as indicated by citizens of Lithuania. This work is also supported by professional insights and comments of various experts of the domain.

Key words: public opinion, public opinion survey, opinion on the membership in the EU, level of awareness, confidence in institutions, advantages and disadvantages of EU.

PRIEDAI

1 PRIEDAS „1999–2003 m. LR gyventojų atsakymai į klausimą: „Jeigu Lietuva įstotų į Europos Sąjungą, kokiose srityse, Jūsų manymu, situacija pagerėtų, o kokiose pablogėtų?“ (proc.)

Nr.	Sritis	1999 m.		2000 m.		2002 m.		2003 m.	
		* + / -	= / ?	+ / -	= / ?	+ / -	= / ?	+ / -	= / ?
1.	Bendras gyvenimo lygis	28 / 20	20 / 32	41 / 13	22 / 24	41 / 17	19 / 22	52 / 20	15 / 13
2.	Galimybės rasti darbą	32 / 20	23 / 25	52 / 9	25 / 14	56 / 10	17 / 17	62 / 10	16 / 11
3.	Nacionalinė kultūros plėtra	27 / 13	28 / 33	33 / 14	29 / 24	27 / 12	31 / 31	26 / 18	37 / 19
4.	Tautinių mažumų padėtis	16 / 7	44 / 33	24 / 5	53 / 18	19 / 7	45 / 29	22 / 7	46 / 25
5.	Pensininkų padėtis	22 / 15	36 / 27	31 / 10	40 / 19	23 / 16	38 / 24	34 / 20	28 / 18
6.	Žemės ūkio padėtis	24 / 41	14 / 21	36 / 33	14 / 17	31 / 35	12 / 22	35 / 32	14 / 19
7.	Nacionalinis saugumas	45 / 7	16 / 32	54 / 5	21 / 20	47 / 5	22 / 25	45 / 5	25 / 25
8.	Eksporto galimybės	44 / 18	10 / 29	57 / 12	14 / 18	55 / 11	11 / 23	61 / 6	13 / 20
9.	Aplinkosauga	42 / 8	22 / 27	51 / 7	24 / 19	48 / 6	20 / 26	51 / 5	21 / 23
10.	Profesijų veikla	23 / 4	22 / 52	31 / 4	29 / 36	27 / 4	24 / 45	31 / 4	27 / 38
11.	Socialinė apsauga	31 / 8	24 / 37	45 / 5	27 / 23	39 / 7	23 / 31	47 / 6	24 / 23
12.	Ekonomikos raida	39 / 13	13 / 35	57 / 9	14 / 21	51 / 9	13 / 27	59 / 8	16 / 17
13.	Kova su nusikalstamumu	32 / 13	28 / 28	37 / 11	33 / 19	35 / 10	31 / 25	41 / 10	32 / 17
14.	Biurokratijos kontrolė	25 / 11	27 / 37	32 / 9	33 / 26	27 / 10	31 / 32	36 / 11	32 / 22
15.	Jaunimo padėtis	43 / 10	20 / 26	65 / 6	16 / 13	63 / 7	13 / 17	74 / 6	12 / 8
16.	Švietimas	43 / 7	23 / 27	55 / 7	22 / 17	49 / 7	20 / 24	57 / 7	21 / 15
17.	Kova su korupcija	27 / 11	28 / 34	29 / 8	37 / 26	29 / 8	32 / 31	37 / 9	31 / 22
18.	Santykiai su Rusija	11 / 39	22 / 28	20 / 33	25 / 22	17 / 27	28 / 28	22 / 16	34 / 28
19.	Vartotojų teisių gynimas	34 / 6	18 / 42	48 / 4	20 / 28	36 / 4	22 / 38	41 / 4	23 / 32
20.	NVO veikla	21 / 4	21 / 54	29 / 3	27 / 41	23 / 32	22 / 52	28 / 4	27 / 41
21.	Valstybės institucijų darbo skaidrumas	- / -	- / -	31 / 4	29 / 36	26 / 6	25 / 43	34 / 6	28 / 32

* Sutariniai ženklai: „+“ – pagerėtų; „-“ – pablogėtų; „=“ – nepasikeistų; „?“ – sunku pasakyti.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „LiDa“ ir „TNS Gallup“ duomenis,

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0182_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-11-20];

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0184_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-11-20];

<http://archive.lidata.eu/webview/index.jsp?object=http://archive.lidata.eu:81/obj/fStudy/LiDA_LTES_0156_STUDY_01>
[žiūrėta 2011-11-20];

„Gyventojų apklausa apie ES“, 2003, rugpjūtis, p. 38.

2 PRIEDAS „2004–2007* m. LR gyventojų nuomonė apie tai, kokią poveikį Europos Sąjungą daro įvairioms sritims“ (proc.)

Metai	Sutartinis ženklas	Sritis														
		Kova su nusikalstamumu	Viešasis transportas	Ekonominė padėtis	Kainų kilimas/infliacija	Mokesčiai	Kova su nedarbu	Kova su terorizmu	Gynyba	Užsienio politika	Aprūpinimas būstu	Imigracija	Sveikatos apsauga	Švietimas	Pensijos	Aplinkos apsauga
2004 m.	***+	45	36	66	25	26	59	60	69	67	25	46	39	48	38	57
	-	8	4	8	50	29	13	7	4	3	10	17	10	7	8	4
	+/-	39	46	17	15	24	20	20	16	15	49	21	37	33	39	24
	?	8	14	9	11	21	8	12	12	15	17	16	14	12	15	15
2005 m.	+	37	32	59	20	25	52	47	58	58	17	39	30	41	27	49
	-	9	5	10	55	34	13	7	5	5	13	23	14	9	12	5
	+/-	45	50	22	15	24	26	32	21	21	55	21	42	35	45	32
	?	8	14	10	11	17	9	14	16	16	15	17	14	14	16	14
2006 m.	+	40	36	63	19	27	58	52	60	60	19	38	34	43	29	49
	-	9	4	8	49	26	11	8	4	4	15	27	16	10	13	7
	+/-	42	43	18	19	27	21	25	19	19	48	19	34	31	42	27
	?	9	17	11	14	20	10	15	17	17	18	16	15	17	17	17
2007 m.	+	45	40	62	20	26	56	58	63	63	20	39	35	36	28	53
	-	8	6	9	50	29	10	6	4	4	14	21	11	9	10	6
	+/-	39	43	20	21	30	26	26	21	21	55	27	44	44	52	31
	?	8	11	9	9	15	8	10	12	12	11	13	10	11	10	10
2008 m.		20	–	34	56	12	14	1	0	0	7	3	14	7	8	1
2009 m.		19	–	49	19	16	64	1	0	0	-	3	7	3	7	1
2010 m.		14	–	41	28	19	59	0	0	0	1	6	9	2	9	0

* 2008–2010 m. „Eurobarometro“ apklausoje nebepateikiamas toks klausimas. Vietoje jo, respondentų klausama apie, Jų manymu, svarbiausias to meto problemas Lietuvoje.

** Sutartiniai ženklai: „+“ – teigiamą; „-“ – neigiamą; „+/-“ – nei teigiamą, nei neigiamą; „?“ – nežino arba neatsakė.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal „Eurobarometro“ duomenis,

Eurobarometras 62, p. 22, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb62_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 63.4, p. 20, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb63/eb63_nat_lt.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 65, p. 25, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 68, p. 26, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 70, p. 22, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 71, p. 20–21, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb71_lt_nat.pdf> [žiūrėta 2011-11-23];

Eurobarometras 73, p. 1, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_fact_lt_en.pdf> [žiūrėta 2011-11-23].